

Národné osvetové centrum, Slovenská republika

Národné osvetové centrum a vzdelávanie 2007 – 2018

Bratislava 2019

Národné osvetové centrum a vzdelávanie 2007 – 2018

Obsah

5	Úvod
6	Celoživotné vzdelávanie (učenie) – nové výzvy a trendy pre kultúrno-osvetovú činnosť Prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc.
12	Vzdelávanie realizované oddelením vzdelávania Národného osvetového centra v rokoch 2007 – 2018 PhDr. Svetlana Chomová, PhD.
24	Od tvorivosti k poznaniu. Umelecké vzdelávanie v Národnom osvetovom centre v rokoch 2007 – 2018 Mgr. Lucia Ditmarová, PhD. (ed.) a kolektív
50	Vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie v rokoch 2007 – 2018 PhDr. Ingrid Hupková, PhD.
60	Spolupráca a participácia Národného osvetového centra na aktivitách v oblasti vzdelávania PhDr. Veronika Vasilová, PhD.
68	Od spravodajstva k poradenstvu a metodike – Národná osвета, časopis pre miestnu a regionálnu kultúru, v rokoch 2007 – 2017 Zuzana Račková
74	Vzdelávací význam časopisu Javisko v rokoch 2007 – 2018 Mgr. Jaroslava Čajková
80	Príloha 1: Prehľad zamestnancov Národného osvetového centra v oblasti záujmovej umeleckej činnosti a vzdelávania v období rokov 2007 – 2018
81	Príloha 2: Zoznam edičných titulov vydaných v Národnom osvetovom centre v rokoch 2007 – 2018
82	Príloha 3: Fotodokumentácia vzdelávacích aktivít NOC

Úvod

„Jedlo je pokrmom tela, vzdelanie pokrmom ducha.“ Seneca

Národné osvetové centrum v zmysle svojho poslania realizuje vzdelávaciu činnosť od začiatkov svojho pôsobenia. Boli obdobia v histórii kultúrno-osvetovej činnosti, keď vzdelávanie patrilo medzi priority činnosti Národného osvetového centra, naopak boli aj obdobia, keď vzdelávanie zaostávalo za potrebami praxe, hľadali sa nové obsahy, cieľové skupiny pôsobenia. Permanentné zmeny v spoločnosti posledných rokov vyvolali potrebu intenzívnejšie variovať a meniť obsah a formy vzdelávania, prispôbovať ho finančným možnostiam NOC i účastníkov vzdelávania, čo viedlo ku kreovaniu nových stratégií v oblasti vzdelávania kultúrno-osvetových pracovníkov.

Požiadavky na vzdelávanie ako celoživotný proces, potreba neustále rozvíjať odborné i občianske vedomosti a zručnosti znamenali výzvy pre rozvoj vzdelávania v NOC na báze tvorby nových produktov a hľadania nových príležitostí. Snahy o neustále zvyšovanie kvality profesijného a občianskeho vzdelávania vyústili do činností a aktivít, ktoré prezentuje táto publikácia.

Publikácia obsahuje materiály, ktoré majú ambície nielen reflektovať a dokumentovať vzdelávacie aktivity realizované jednotlivými útvarmi NOC, ale ponúknuť komplexný pohľad na oblasť vzdelávania v Národnom osvetovom centre za obdobie rokov 2007 – 2018. Snahou je mapovať a analyzovať vzdelávacie činnosti a aktivity a na základe tejto reflexie poukázať na smerovanie a možnosti rozvoja vzdelávania a kreovať nové zámery Národného osvetového centra v tejto oblasti do budúcnosti.

Sme presvedčení, že retrospektívny pohľad na problematiku vzdelávania v NOC umožní odborníkom i širšej verejnosti získať ucelený pohľad na danú oblasť, prinesie podnety a námety na skvalitňovanie vzdelávania z procesuálnej i formálnej stránky v podmienkach NOC i ďalších subjektov kultúrno-osvetovej činnosti.

Celoživotné vzdelávanie (učenie) – Nové výzvy a trendy pre kultúrno- -osvetovú činnosť

Úvodom

Filozofia konceptu celoživotného učenia vo vertikálnom (lifelong) a horizontálnom (lifewide) priereze zdôrazňuje jednak biodromálny charakter tohto procesu, ale aj potenciál rôznych účelových učebných aktivít, prostredníctvom ktorých je možné realizovať jeho ciele a obsah. Okrem historicky etablovaného formálneho učenia svoje pozície kontinuálne obhaja aj segment neformálnej edukácie. Z pohľadu andragogickej teórie je táto oblasť výchovy a vzdelávania dospelých primárne predmetom záujmu kultúrnej, resp. kultúrno-osvetovej andragogiky. Z pohľadu edukačnej praxe sa v danom kontexte otvára mimoriadne zaujímavý priestor na realizáciu širokého spektra výchovných, vzdelávacích a poradenských aktivít, ktoré disponujú potenciálom saturovať edukačné potreby a záujmy dospelých populácie.

Existuje teda priestor a vnímame jeho potenciál. Priestor a potenciál sú však v zásade dva obsahovo indiferentné pojmy a ostanú takými až dovtedy, kým ich nedokážeme nasýtiť konkrétnymi, v našom prípade edukačnými aktivitami. Charakteristika týchto aktivít, ako aj ich základná teleologická orientácia je všeobecne známa a vo vedeckých, resp. odborných prácach domácej i zahraničnej proveniencie opakovane pertraktovaná. Ide o kategóriu neformálneho učenia („non-formal learning“). Názory poukazujúce na význam neformálneho učenia, resp. na význam edukačného zhodnocovania voľného času v kontexte celoživotného učenia sa rezonujú na medzinárodných fórach viac ako polstoročie. Ako dokumentuje E. Lukáč (2010, s. 62) už na 1. konferencii UNESCO o vzdelávaní dospelých (Elsinor, Dánsko, 1949) bolo predmetom rokovania zmysluplné využívanie stále sa zväčšujúceho fondu voľného času dospelých, pričom podnetom na tieto úvahy boli myšlienky uznávaného odborníka Richarda W. Livingstona (1880 – 1960) publikované v diele *The future in education* (1941). Je signifikantné, že vtedajší generálny riaditeľ UNESCO Jaime Torres Bodet v danej súvislosti upozornil na potenciál voľnočasovej edukácie tak z pohľadu kultúrneho rozvoja, ako aj z pohľadu aktívneho občianstva.

V 70. rokoch 20. storočia na význam neformálneho vzdelávania upozornila najmä tzv. *Faureho správa*, teda správa medzinárodnej komisie UNESCO pre rozvoj vzdelávania, ktorej predsedom bol Edgard Faure, publikovaná v roku 1972 pod názvom *Učenie byť; Svet vzdelávania dnes a zajtra* (Learning to be; The world of education today and tomorrow). Zdôrazňuje sa v nej právo a potreba každého jednotlivca vzdelávať sa počas celého života, pričom sa odporúča, aby formálne a neformálne vzdelávanie bolo úzko prepojené. Explicitnú definíciu neformálneho učenia nachádzame, okrem iných zdrojov, aj vo významnom a konsenzuálne akceptovanom strategickom dokumente *A Memorandum on Lifelong Learning* (v mnohých našich zdrojoch vrátane oficiálnych, žiaľ, uvádzané pod nesprávnym a odborne nekorektným názvom *Memorandum o celoživotnom vzdelávaní*), ktorý publikovala Európska komisia v roku 2000. Neformálne učenie je v Memorande definované ako jedna z troch základných kategórií celoživotného učenia, ktorá (v komplementarite s formálnym a informálnym učením) naplňa jeho obsah a ciele. Neformálne učenie „prebieha popri hlavných prúdov vzdelávania a odbornej prípravy a zvyčajne nie je ukončené vydaním oficiálnych

(formálne uznávaných) dokladov. Neformálne učenie (sa) môže byť umožňované na pracovisku a tiež ako súčasť aktivít občianskych združení a organizácií (napr. mládežnícke organizácie, odbory i politické strany). Môže byť umožňované aj prostredníctvom organizácií, ktoré boli vytvorené na doplnenie systému formálneho vzdelávania, napríklad: výtvarné, hudobné a športové krúžky, súkromné doučovanie ako príprava na skúšky“ (Memorandum..., s. 8). Prijatím Memoranda... sa, aj vzhľadom na daný letopočet, symbolicky zavŕšili iniciatívy upriamujúce pozornosť na oblasť celoživotného učenia v uplynulom storočí. Výraz „zavŕšili“ však v žiadnom prípade nemožno chápať ako synonymum pojmu „ukončili“. Opak je pravdou. Memorandum stanovilo určitý principiálny rámec identifikujúci východiská, ciele a priority celoživotného učenia s naznačením základných procesuálnych aspektov jeho realizácie. V tomto kontexte je potrebné tento dokument vnímať aj ako východisko pre ďalšie projekty, programy a iniciatívy orientované na problematiku celoživotného učenia. Z hľadiska nami skúmanej problematiky niekoľko významných podnetov nachádzame napríklad v dokumente *Kľúčové zručnosti pre celoživotné vzdelávanie – Európsky referenčný rámec* (Brusel, 2006). V registri týchto kľúčových zručností sú identifikované aj oblasti, ktoré dlhodobo patria do stabilného obsahového jadra kultúrno-osvetovej činnosti, napríklad *komunikácia v cudzích jazykoch* alebo *kultúrne povedomie a vyjadrovanie*, ale aj oblasti, na ktoré sa kultúrno-osvetová činnosť začala intenzívnejšie orientovať v rámci záujmového a občianskeho vzdelávania najmä v ostatnom období: *digitálna kompetencia, spoločenské a občianske kompetencie, iniciatívnosť a podnikavosť*.

V širšej interpretačnej rovine môžeme teda neformálne učenie vnímať ako komplex tých edukačných aktivít, ktoré umožňujú človeku počas celého života uspokojovať jeho špecifické edukačné potreby, resp. dopĺňať, rozširovať či prehĺbovať už osvojené vedomosti a zručnosti, bez ohľadu na jeho vek, rodovú príslušnosť, sociálny status a iné socio-demografické charakteristiky. Tieto atribúty neformálneho učenia majú historicky univerzálnu platnosť v súčasnosti umocnenú skutočnosťou, že najmä v krajinách, ktoré vykazujú vysokú účasť dospelých na vzdelávaní, dochádza dokonca k preferencii neformálneho vzdelávania pred vzdelávaním formálneho charakteru (Tureckiová, 2010, s. 27). Zotrvejme však ešte chvíľu v inšpiratívnom historickom kontexte. Už naznačené spojenie edukácie a voľného času, typické pre neformálne učenie, vo viacerých smeroch evokuje významy, ktorými uvedený vzťah uchopila už antická filozofia. M. Šerák (2009, s. 31), v tomto kontexte za jedného z prvých „teoretikov“ považuje Aristotela, ktorý svojimi názormi ovplyvnil prakticky všetky klasické koncepty voľného času, resp. voľnočasovej edukácie až do súčasnosti. Aristoteles voľný čas, v zmysle antického „*scholé*“ („prázdnosť“ ako voľnosť, uvoľnenie od práce), chápal ako najvyššiu hodnotu spojenú so slobodou a šťastím. Hodnota scholé spočíva najmä v tom, že vytvára priestor pre „*paideia*“. Tento výraz sa podľa B. Kudláčovej nedá preložiť, ale iba vysvetliť. *Paideia vyjadruje vnútorný pohyb v človeku, v ktorom sa formuje jeho človečenstvo, idea ľudstva a ľudskosti prostredníctvom starostlivosti o to, čo je v človeku podstatné... Ide o proces precitnutia duše, metanoie (premeny), ktorá sa uskutočňuje v procese výchovy tak, aby vychovávaný spoznal samého seba, svoje možnosti a vedel ich zmysluplne uskutočňovať*. Vďaka paidei sa človek stáva slobodným, tvorivým, zodpovedným za svoj život (Kudláčová, 2007, s. 56-58). Nuž, zdá sa, že ono okrídlené „*Historia Magistra Vitae*“ nestratilo nič zo svojej univerzálnej platnosti. Je prirodzené, že vývoj edukačnej reality reflektovaný na rôznych úrovniach vedeckého poznania umožnil kontinuálnu profiláciu teórie a praxe zameranú na špecifické druhy vzdelávania, ktoré vo vzájomnej komplementarite naplňajú už viac krát spomenutý koncept celoživotného učenia.

Vzhľadom za zameranie tohto textu sa v uvedenom kontexte sústredíme na súčasné charakteristiky, ale aj perspektívne trendy rozvoja kultúrno-osvetovej činnosti a záujmového vzdelávania dospelých, tak ako ich vníma súčasná edukologická, konkrétne andragogická teória.

Kultúrno-osvetová činnosť

Rešpektujúc legitímne akčné pole kulturológie ako všeobecnej teórie kultúry, pri analýze jednotlivých aspektov kultúrno-osvetovej činnosti sa primárne sústredíme na pojem osveta. Úvodom považujeme za korektné poznamenať, že pre mnohých príslušníkov najmä staršej a strednej

generácie je aj dnes osveta niečím, čo nesie skôr negatívne historické konotácie, spôsobené najmä ideologickou manipuláciou či priamo zneužitím osvety v minulom politickom režime. Ani takýto rezervovaný prístup však nič nemení na skutočnosti, že pre andragogickú teóriu a špecificky pre kultúrnu andragogiku osveta predstavuje tradičný, historicky reálne ukotvený pojem, ktorý u nás v určitých obdobiach (najmä v 18. a 19. storočí) obsahovo i procesuálne pokrýval takmer celú oblasť edukácie dospelých. Na tomto mieste treba pripomenúť, že v súvislosti s osvetou sa v relevantných odborných publikáciách stretávame aj s ďalšími, obsahovo príbuznými pojmami – ľudovú výchovu, ľudovú osvetu, ľudové vzdelávanie a pod. Názory odborníkov na vzájomný vzťah medzi týmito pojmami, resp. procesmi, ktoré tieto pojmy označujú, nie sú jednotné, pričom sa poukazuje najmä na ciele, obsah, rozsah a motiváciu realizátorov týchto aktivít (podrobnejšie pozri napríklad: Beneš, 2014; Perhács, 2010; Šerák, 2009). Náš pohľad na predmetnú problematiku konvenuje s názorom M. Šeráka (2009, s. 58), ktorý osvetu definuje ako extenzívne výchovné a informačné pôsobenie na široké masy neinformovaného obyvateľstva, prevažne zamerané na špecifickú oblasť či problém. V tomto prípade ide o pozitívne ponímanie osvety. Uvedený autor sa zmieňuje aj o v našich podmienkach zriedkavejšie používanom pojme „osvetárstvo“, čím rozumie pôsobenie, ktoré charakterizuje autoritatívny prístup, poučovanie a distribúcia neobjektívnych a neúplných informácií (tamtiež). Preferencia pozitívneho vnímania osvety ako legitímneho edukačného postupu (nástroja) efektívne uplatniteľného v procese celoživotného vzdelávania, resp. učenia, tvorí základnú epistemologickú paradigmu, teda východiskový poznávací a postojový rámec pre teoretické skúmanie i praktickú realizáciu kultúrno-osvetovej činnosti. Jej fundamentálna charakteristika sa v slovenskej andragogike spája najmä s menom R. Čornaničovej, ktorá kultúrno-osvetovú činnosť vymedzuje ako oblasť pôsobnosti profesionálneho alebo dobrovoľného kultúrno-osvetového pracovníka, animátora alebo mediátora miestnych tradícií a iných oblastí miestnej a regionálnej kultúry, teda ako zámernú a organizovanú činnosť v širšej oblasti kultúrno-výchovnej práce. Za typických inštitucionálnych predstaviteľov kultúrno-osvetovej činnosti v slovenských podmienkach považuje osvetové pracoviská na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, občianske združenia, záujmové kluby a pod. Z obsahového hľadiska je kultúrno-osvetová činnosť sytená aktivitami zameranými na voľnočasovú participáciu širokého spektra obyvateľstva na spoločenských kultúrnych procesoch. Teleologická orientácia kultúrno-osvetovej činnosti smeruje primárne ku:

- sprostredkovaniu kultúrnych hodnôt,
- prijímaniu, osvojovaniu a interiorizácii týchto hodnôt jednotlivcom, sociálnymi skupinami či širokým
- spoločenským spektrom,
- tvorbe kultúrnych hodnôt, tvorivému vyjadrovaniu skutočnosti v záujmových voľnočasových,
- vzdelávacích, umelecko- a mimoumelecko-tvorivých a kultúrno-zážitkových aktivitách (dospelého) človeka (Čornaničová, 2005, s. 36-37).

Takéto široké a širokospektrálne uchopenie cieľov, významu, obsahu a procesuálne-inštitucionálnych charakteristík kultúrno-osvetovej činnosti je potrebné vnímať ako nevyhnutnú teoretickú generalizáciu. Jej edukačný efekt je však determinovaný kvalitou poznania a samotnej realizácie konkrétnych procesov v meniacich sa sociokultúrnych podmienkach. V danom prípade a v andragogickom kontexte sú tieto procesy reprezentované najmä špecifickým druhom vzdelávania dospelých, ktorým je záujmové vzdelávanie.

Záujmové vzdelávanie dospelých – potenciál a trendy rozvoja

Záujmové vzdelávanie dospelých, ale aj vo všeobecnosti (t. j. bez uvedeného ontogenetického príznaku) je typickým reprezentantom edukačných aktivít naplňajúcich znaky celoživotného neformálneho učenia (sa). Z hľadiska takéhoto systémového ukotvenia však treba reálne vnímať aj prieniky záujmového vzdelávania do ostatných kategórií celoživotného učenia. Širokospektrálne edukačné aktivity, ktoré sa v ňom realizujú, vytvárajú priestor na informálne učenie (sa), ale v určitých špecifických prípadoch majú potenciál transformovať sa aj do podoby formálneho vzdelávania: kurzy IKT, štúdium jazykov a pod. (Krystoř, 2011, s. 88). Ak tento text, okrem iného, smeruje k novým výzvam a trendom pre oblasť kultúrno-osvetovej činnosti, treba na tomto mieste dodať, že k nim určite patrí aj doposiaľ nevyriešená otázka funkčnej, efektívnej a korektnej evalvácie výsledkov

záujmového vzdelávania (v širšom ponímaní neformálneho vzdelávania a informálneho učenia) voči tradične hodnoteným produktom formálneho vzdelávania. Relatívne komplexnú definíciu záujmového vzdelávania predstavila napríklad V. Kupcová (2014, s. 12), ktorá ho vymedzuje ako systém krátkodobých i dlhodobých výchovno-vzdelávacích aktivít (prevažne mimoškolského charakteru) umožňujúcich širokým vrstvám obyvateľstva vo svojom voľnom čase zlepšovať kvalitu života prostredníctvom sebarealizácie, uspokojovania individuálnych vzdelávacích potrieb a záujmov. Kupcová zároveň zdôrazňuje i skutočnosť, že záujmové vzdelávanie môže mať pozitívny vplyv tak na individuálny rozvoj, ako aj na rozvoj spoločnosti (kultivácia osobnosti, rozvoj kultúrneho kapitálu, podpora idey celoživotného učenia). Oblasť záujmového vzdelávania (dospelých) charakterizuje niekoľko typických znakov, ktoré ho odlišujú, resp. špecifikujú vo vzťahu k ostatným druhom vzdelávania. Za primárny v tomto kontexte považujeme jeho *voľnočasový charakter*. Potenciál spojenia edukácie a voľného času už bol v tomto texte viackrát naznačený a domnievame sa, že nie neopodstatnené. Jednak ho považujeme za determinujúci voči ostatným charakteristikám záujmového vzdelávania a zároveň sme toho názoru, že práve dynamicky sa meniace vnímanie, hodnotenie a prežívanie voľného času evokuje nové trendy a stanovuje nové výzvy aj pre oblasť kultúrno-osvetovej činnosti a v rámci nej aj pre segment záujmového vzdelávania.

Aj u nás známy nemecký autor H. W. Opaschowski (1997) v tejto súvislosti konštatuje, že vnímanie voľného času sa „od základu“ zmenilo. Kvantitatívne aj kvalitatívne sa dnešný voľný čas odlišuje od predchádzajúcich foriem. Negatívne vnímanie voľného času ako synonyma pre neprítomnosť práce (prístup konštituovaný francúzskym sociológom J. Dumazedierom v 60. rokoch 20. storočia – pozn. autora) sa vyvinulo do opačného, teda pozitívneho ponímania, kde voľný čas je časom, v ktorom je človek „pre niečo voľný“.

Detailnú analýzu pojmu voľný čas prezentuje R. A. Stebbins, ktorý okrem iného upozorňuje na potrebu diferencovať medzi pojmami „voľná chvíľa“ (freetime) a „voľný čas“ (leisure). Vo voľných chvíľach sa človek môže aj nudiť alebo môže byť z rôznych príčin znechutený, čo nezodpovedá charakteru skutočného (pravého) voľného času. Tento čas Stebbins spája s nenanútenými aktivitami, ktoré chcú ľudia vykonávať, využívajúc svoje schopnosti a možnosti na to, aby v danej činnosti uspeli (Stebbins, 2008, s. 4). Základnými charakteristikami skutočného voľného času sa v tomto ponímaní stávajú *dobrovoľnosť* a *pozitívne nastavenia mysle*. Ďalšou významnou líniou súčasného diskurzu o voľnom čase je orientácia na jeho axiologický rozmer. Voľný čas sa v industriálnej spoločnosti ustanovil ako prvok, ktorý má hodnotu, pričom pod pojmom hodnota rozumieme uznávanú kvalitu (význam, dôležitosť) hodnotenej skutočnosti (Hotár, Paška, Perhács a kol., 2000, s. 156). Hodnotu voľného času môžeme posudzovať v niekoľkých rovinách. V individuálnej rovine sa hodnota voľného času v zmysle uvedenej všeobecnej definície najčastejšie spája s možnosťou špecifickej sebarealizácie človeka. Subjektívny rozmer hodnoty voľného času zdôrazňuje aj S. Kučerová (1994, s. 17), ktorá konštatuje, že voľný čas je nesmierna hodnota, ale nie hodnota sama osebe a sama pre seba, ale ako neobmedzená možnosť človeka vrátiť sa k sebe samému, k svojmu autentickému plnému životu, premýšľať o hodnotách, uvedomovať si ich ohrozenie a venovať sa ich záchrane. Ak dnes akceptujeme tézu, že voľný čas patrí k hodnotám, ktoré ľudia najviac oceňujú, musíme uvažovať o voľnom čase nielen ako o hodnote individuálnej, ale aj ako o hodnote sociálnej, t. j. entite, ktorej význam sa rešpektuje a uznáva v širšom sociálnom kontexte. Aj v prípade rezervovaného prístupu k názorom anticipujúcim prechod ľudstva do tzv. spoločnosti voľného času (teda k téze o marginalizácii významu práce) je zreteľným faktom, že aj sociálna hodnota voľného času kontinuálne narastá (podrobnejšie pozri napr.: Kaplánek, 2009; Pries, 2006; Synek, 2011). Axiologická interpretácia voľného času by bola, v intenciách tohto textu, samoučelná, resp. neúplná, ak by sme osobitne nezdôraznili jeho edukačnú hodnotu. Žijeme totiž v dobe, v ktorej je (okrem iných paradoxov) spoločensky vyzdvihovaný alebo aspoň verejne deklarovaný význam vzdelávania ostro konfrontovaný s trhovou a na profit orientovanou realitou. Vzdelanie sa prirovnáva k „výťahu“, „poisťovni“ (Keller, Tvrď, 2008), či je dokonca priamo označované za „komoditu“ (Synek, 2011). Sme toho názoru, že práve neutilitárny prístup, ktorý charakterizuje segment voľnočasovej edukácie, je v danom kontexte jednou z jej najväčších devíz. Tým, že realizácia záujmového vzdelávania nie je bezprostredne spojená so získaním hmotných benefitov (najmä ekonomického charakteru), narastá

význam vnútornej motivácie tých ľudí, ktorí sa na ňom rozhodnú zúčastniť. To však neznamená, že vnútorné motívy sú absolútne izolované od trendov, ktorými sa vyznačuje dané sociálne prostredie. Sociálne a individuálne nemožno ani v tomto prípade oddeliť. V ideálnom prípade by sme mohli hovoriť o spoločnosti, v ktorej sú uznávané hodnoty mobilizujúce vnútorný potenciál jednotlivcov v smere presvedčenia, že akékoľvek vzdelávanie, resp. učenie (sa), je zmysluplná činnosť s reálnym investičným potenciálom. Záujmové vzdelávanie poskytuje príležitosti na uspokojovanie výstose individuálnych (napríklad kognitívnych) záujmov. Veľmi dôležitý je aj výchovný vplyv záujmových aktivít, ktorý prispieva ku komplexnému rozvoju osobnosti človeka. Voľnočasová edukácia má však aj potenciál obohacovať tieto procesy o rôzne druhy spravidla neformálnych sociálnych kontaktov. Tým sa vytvára priestor na vlastnú nenanútenú sociálnu aktivitu a sebarealizáciu jednotlivcov, často v príjemnom edukačnom prostredí vytvorenom na báze spoločného záujmu.

Za významný bonus záujmového vzdelávania vo vzťahu k motivácii jeho účastníkov možno považovať aj jeho obsahovú a procesnú flexibilitu. Na rozdiel od formálnych edukačných štruktúr je záujmové vzdelávanie schopné pružne reagovať na najaktuálnejšie témy a problémy. Stále však hovoríme o edukácii, a preto je nevyhnutné, aby aj pri jeho exkluzívnych či avantgardných formách bola zachovaná požiadavka kvality. Jej nahradenie na efekt vykáskulovaným aranžmánom môže byť síce jednorázovo ekonomicky zaujímavé, avšak z dlhodobejšej perspektívy nie je udržateľné. Otvorenosť záujmového vzdelávania dospelých sa nedotýka iba jeho obsahu, resp. variability foriem a metód. Ďalším znakom je existencia širokého spektra inštitúcií a zariadení, ktoré na jeho realizácii participujú. Zároveň si treba uvedomiť, že veľká, možno podstatná časť záujmových edukačných aktivít má primárne individuálny charakter, založený na preferencii samostatných, autonómnych učebných aktivít jednotlivca, resp. špecifických skupín populácie. Ide pritom o legitímne sebazvdelávacie aktivity realizované spravidla v bezkontaktných formách záujmového vzdelávania. Na problematiku inštitucionalizácie záujmového vzdelávania dospelých môžeme nazerať z rôznych hľadísk. Z historického hľadiska inštitucionalizácia tohto segmentu výrazne prispela najmä k jeho postupnej spoločenskej akceptácii. Umožňovala tiež koncentráciu istého odborného personálneho potenciálu schopného naplňovať ciele edukácie dospelých v danom dobovom kontexte. V súčasnosti možno v súvislosti s problematikou inštitucionalizácie záujmového vzdelávania (v širšom kontexte i celej kultúrno-osvetovej činnosti) pozorovať niekoľko trendov, ktoré zároveň predstavujú aj výzvy a podnety na jeho ďalší kvalitatívny rast. Jedným z týchto trendov je *inštitucionálna diverzifikácia*. Tá má svoje pozadie v liberalizácii sociálneho prostredia, ktorá neobišla ani oblasť výchovy a vzdelávania. Orientácia na trhovú ekonomiku vytvorila priestor pre nové, komerčne profilované inštitúcie riadiace sa v princípe aktuálnou situáciou vo vzťahu dopyt – ponuka. Politické zmeny spôsobili zánik, resp. výraznú redukciu inštitúcií, ktorých aktivity boli takmer úplne garantované, ale tým aj závislé od centrálnych štátnych, resp. politických orgánov. Ako legitímny prejav rozvoja občianskej spoločnosti je potrebné vnímať kultúrno-osvetové aktivity, ktoré v rámci svojich činností realizujú rôzne subjekty tzv. tretieho sektora. Reálne treba uvažovať aj prieniku a postupnom etablovaní inštitúcií zahraničnej proveniencie či organizácií medzinárodného charakteru. Ich aktivity sú spravidla podporené kvalitným materiálom a finančným zázemím a obohacujú domácu scénu záujmového vzdelávania.

Z kvalitatívneho hľadiska sa v rámci uvedenej inštitucionálnej diverzifikácie do popredia dostáva otázka personálneho zabezpečenia, resp. *profesionalizácie* záujmového vzdelávania. Podotýkame, že profesionalizáciu v danom kontexte nevnímame primárne ako formalizovaný prejav explicitne vyjadrený určitým pracovnoprávnym vzťahom, ale ako *odbornú a osobnostnú kompetentnosť* pracovníkov, ktorí sa v tejto oblasti edukačne angažujú. Za stále platný považujeme názor M. Šeráka (2009, s. 125), ktorý konštatuje, že pracovníci v tejto sfére patria často skôr k nadšencom než k fundovaným odborníkom v špecifickej oblasti výchovy a vzdelávania. Mnohí z nich sú naďalej skôr didaktickými amatérmi, ktorí síce disponujú hlbokými znalosťami zo svojho odboru, ale nezriedka im chýba orientácia v didaktickej problematike. Uvedené hodnotenie nemožno v žiadnom prípade vnímať ako dehonestáciu tých, ktorí sa v oblasti záujmového vzdelávania lektorsky angažujú, mnohí z nich totiž sami deklarujú ochotu ďalej sa vzdelávať a zvyšovať tým svoju odbornosť (podrobnejšie pozri: Krystoň, 2010, s. 6-18). V danej situácii je potrebné oceniť

prácu tých inštitúcií, ktoré sa dlhodobo a kontinuálne orientujú na udržanie a rozvoj kvality kultúrno-osvetovej činnosti. Kľúčovú úlohu v tomto kontexte na Slovensku zohráva Národné osvetové centrum, ktoré je v zmysle platnej legislatívy odborným a metodickým pracoviskom pre kultúrno-osvetovú činnosť, koordinačným a výkonným pracoviskom pre teoretickú, analytickú, informačnú, dokumentačnú a konzultačnú činnosť v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti... *a pracoviskom pre ďalšie vzdelávanie zamestnancov v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti* (<http://www.nocka.sk/o-nas/>). Autor tohto textu si dovoľuje na základe vlastnej dlhobodej profesijnej skúsenosti konštatovať, že napriek nie vždy optimálnym podmienkam Národné osvetové centrum, resp. pracovníci jeho príslušných útvarov vždy reprezentovali progresívne a vysoko odborné trendy realizácie kultúrno-osvetovej činnosti s orientáciou na široké vrstvy našej populácie.

Ako veľmi pozitívny signál podporujúci snahu obce kultúrno-osvetových pracovníkov o neustále skvalitňovanie svojej práce vnímame fakt, že v roku 2015 bola z ich vlastnej iniciatívy založená Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií (AKOI), ktorej premetom činnosti je, okrem iného, aj úloha zabezpečovať prípravu odborných podujatí orientovaných na vzdelávanie, výmenu skúseností medzi kultúrno-osvetovými inštitúciami s cieľom prispieť k profesionalizácii a rozvoju kultúrno-osvetových inštitúcií na Slovensku (stanovy AKOI, čl. 3). Skutočnosť, že v súčasnosti AKOI združuje 33 kolektívnych členov reprezentujúcich najmä regionálne osvetové strediská, dáva záruku, že snaha o profesionalizáciu kultúrno-osvetovej činnosti nie je len formálne deklarovanou výzvou. V tejto súvislosti si namiesto záveru dovoľujeme vysloviť myšlienku či presvedčenie, že potenciál kultúrno-osvetovej činnosti vrátane podpory záujmového vzdelávania bude naďalej systematicky využívaný a rozvíjaný tak, aby prispel k naplneniu konceptu celoživotného učenia v jeho komplementárnych dimenziách.

Použitá literatúra:

A Memorandum on Lifelong Learning. 2000. Brusel: European Commission. Dostupné na: <https://uil.unesco.org/document/european-communities-memorandum-lifelong-learning-issued-2000>.
Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií. Dostupné na: <http://www.akoi.sk/>.
BENEŠ, M. 2014. *Andragogika*. Praha: Grada Publishing. 176 s. 2014. ISBN 978-80-247-4824-5.
ČORNANIČOVÁ, R. 2005. *Revitalizácia kultúrneho života v miestnych a regionálnych podmienkach*. Bratislava: NOC, 80 s. 2005. ISBN 80-7121-255-5.
HOTÁR, V. S., PAŠKA, P., PERHÁCS, J. a kol. 2000. *Výchova a vzdelávanie dospelých – Andragogika. Terminologický a výkladový slovník*. Bratislava: SPN. 547 s. 2000. ISBN 80-08-02814-9.
KAPLÁNEK, M. *Nauka o voľnom čase*. 2009. Studijní materiál. České Budějovice: TF JU. Dostupné na CD „SOPORY“ a http://www.tf.jcu.cz/katedry/kpd/pvc/studijni_materialy/nvc.
KELLER, J.; TVRDÝ, L. 2008. *Vzdělanostní společnost? Chrást, výťah a pojišťovna*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 184 s. 2008. ISBN 978-80-86429-78-6.
Kľúčové zručnosti pre celoživotné vzdelávanie. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP/TEXT+TA+P6-TA-2006-0365+0+DOC+XML+V0/SK>
KRÝSTOŇ, M. 2010. *Analýza vzdelávacích potrieb kultúrno-osvetových pracovníkov*. In KRÝSTOŇ, M., ŠATÁNEK, J. (eds.) *Analýza vzdelávacích potrieb vybraných cieľových skupín. Kultúrno-osvetová andragogika*. Banská Bystrica: UMB a OZ Pedagóg. 89 s. 2010. ISBN 978-80-557-0118-9.
KRÝSTOŇ, M. 2011. *Andragogické aspekty využívania voľného času*. Banská Bystrica: PF UMB. 144 s. 2011. ISBN 978-80-557-0240-7.
KUČEROVÁ, S. 1994. *Voľný čas ako hodnota*. In SPOUSTA,

V. a kol. *Teoretické základy výchovy ve voľném čase*. Brno: MU. 183 s. 1994. ISBN 80-210-1007-X.
KUDLÁČOVÁ, B. 2007. *Človek a výchova v dejinách európskeho myslenia*. Trnava: PF TU. 199 s. 2007. ISBN 978-80-8082-120-3.
KUPCOVÁ, V. 2014. *Záujmové vzdelávanie z aspektu kvality*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela. 2014. 146 s. ISBN 978-80-557-0744-0.
LUKÁČ, E. 2010. *Výchova a vzdelávanie dospelých z pohľadu vybraných internacionalizačných úsilí v 20. storočí*. Prešov: FF PU. 206 s. 2010. ISBN 978-80-555-0153-6.
Národné osvetové centrum. Dostupné na: <http://www.nocka.sk/o-nas/>.
OPASCHOWSKI, H. W. 1997. *Einführung in die Freizeitwissenschaft*. 1997. Dostupné na <http://www.tf.jcu.cz/>
PERHÁCS, J. 2010. *Personalizačné a socializačné aspekty rozvoja osobnosti dospelých*. Nitra: PF UKF. 2010. 205s. ISBN 978-80-8094-793-4.
PRIES, M. 2006. *Význam voľného času v meniaci sa spoločnosti*. In *Výchova a voľný čas*. České Budějovice: FF JU. 89 s. 2006. ISBN 80-7040-849-9.
STEBINS, R. A. 2008. *Serious Leisure. A perspective for Our Time*. New Brunswick: Transaction Publisher, 2008.
SYNEK, V. 2011. *Vzdelávanie – hodnota alebo komodita?* Dostupné na: <http://web.saaic.sk/natofir/index.php?sw=111&log=0>.
ŠERÁK, M. 2009. *Záujmové vzdelávanie dospelých*. Praha: Portál. 208 s. 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
TURECKIOVÁ, M. 2010. *Ďalší vzdelávaní dospelých v kontextu celoživotného učenia – možnosti a trendy rozvoje v zemích Európskej únie*. In TURECKIOVÁ, M. a kol. 2010. *Trendy a možnosti rozvoje ďalšieho vzdelávania dospelých v kontextu sjednocujúcej se Evropy*. Praha: Educa Service. 2010. 188 s. ISBN 978-80-87306-06-2.
Zákon č. 189/2015 z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti. Dostupné na: <http://www.epi.sk/zz/2015-189>.

Vzdelávanie realizované oddelením vzdelávania Národného osvetového centra v rokoch 2007 – 2018

Vzdelávanie v Národnom osvetovom centre – východiská

Oblasť vzdelávania bola v rokoch 2007 – 2018 v NOC zastrešená v rôznych útvaroch. Vzdelávanie realizované oddelením vzdelávania NOC (neskôr oddelenie vzdelávania a edičnej činnosti, v súčasnosti oddelenie vzdelávania, výskumu a štatistiky sa v sledovanom období uskutočňovalo na základe európskych trendov a zároveň v úzkom prepojení s potrebami rozvoja kultúry, výchovy a vzdelávania Slovenskej republiky. Vzdelávacie aktivity nadväzovali na úspešné obdobie predchádzajúcich rokov, keď bolo vzdelávanie úzko prepojené s metodicko-poradenskou činnosťou NOC a vyznačovalo sa určitou stabilitou.

Nový zákon o kultúrno-osvetovej činnosti zdôraznil, že „kultúrno-osvetová činnosť svojím pôsobením prispieva k rešpektovaniu ľudských práv a rozmanitosti kultúrnych prejavov, k utváraní kultúrneho spôsobu života, k zvyšovaniu kultúrnej a vzdelanostnej úrovne obyvateľov Slovenskej republiky a k rozvíjaniu tvorivosti ako základnej kultúrotvornej hodnoty spoločnosti“ (zákon 189/2015 Z. z.). V zmysle tohto zákona Národné osvetové centrum je kultúrno-osvetové zariadenie s celoslovenskou pôsobnosťou so všeobecným zameraním, je odborným a metodickým pracoviskom pre kultúrno-osvetovú činnosť, pracoviskom pre ďalšie vzdelávanie zamestnancov v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti. Medzi jeho hlavné činnosti patrí aj neformálne vzdelávanie v oblasti kultúry a prevencia negatívnych spoločenských javov.

V rámci tejto činnosti NOC:

- pripravuje a predkladá koncepcie, analytické materiály a projekty rozvoja;
- zabezpečuje plnenie úloh vyplývajúcich z prijatých koncepcných a strategických materiálov rezortu kultúry;
- vydáva teoretické, metodické a prezentačné materiály;
- zabezpečuje odborné poradenstvo, metodickú pomoc, realizuje aktivity neformálneho a profesijného vzdelávania;
- pripravuje projekty a podujatia pre oblasť prevencie negatívnych spoločenských javov. (zriaďovacia listina NOC...).

Národné osvetové centrum v sledovanom období nadviazalo na pozitívne smerovanie z predchádzajúcich rokov. Vyvíjalo bohatú vzdelávaciu činnosť napriek tomu, že sa oslabil funkcia NOC ako rezortnej vzdelávacej inštitúcie. Zriaďovacia listina NOC (z roku 2016) charakterizuje NOC ako pracovisko pre ďalšie vzdelávanie zamestnancov v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti. Vzdelávacie aktivity okrem oddelenia vzdelávania realizovali viaceré útvary – oddelenie záujmovej vzdelávacej činnosti (dnes oddelenie neprofesionálneho umenia), V-klub, Európsky kontaktný bod a oddelenie sociálnej prevencie (od roku 2013 tvorí súčasť oddelenia vzdelávania).

Vzdelávanie bolo zamerané na realizátorov kultúrno-osvetovej činnosti (najmä regionálne osvetové strediská a kultúrne centrá, priamo riadené organizácie rezortu i ostatné subjekty v oblasti kultúry), ich usmerňovanie pri uchovávaní, ochrane a sprístupňovaní hodnôt v oblasti

kultúry, prevencii protispoločenských javov a pri príprave aktivít. NOC ich podporovalo pri uskutočňovaní odborného vzdelávania, ako aj ostatných druhov vzdelávania a koordinovalo tieto aktivity. Aktuálne vzdelávacie potreby NOC reflektovalo v projektoch a podujatiach či v rámci systematického vzdelávania, ktoré sa sústreďovalo na odborný rast kultúrno-osvetových pracovníkov, ich sieťovanie a zameranie na využitie poznatkov v praxi, na zvyšovanie efektivity a kvality vzdelávania, jeho napojenia na marketingové aktivity.

Uskutočnené podujatia sa vyznačovali snahou ovplyvňovať kultúru v obciach a mestách (napríklad celoslovenská súťaž Slovenská kronika), zvyšovať kompetencie profesionálnych kultúrno-osvetových pracovníkov v regiónoch (tréninky a workshopy v oblasti profesijného vzdelávania), inšpirovať ich prostredníctvom modelových vzdelávacích aktivít, informovať o nových trendoch (kontakty na nových lektorov, propagovanie nových tém). Snaha o inovatívne postupy sa prejavila v preferovaní dištančného vzdelávania, vzdelávania tréningového a participatívneho charakteru. Významnú časť vzdelávania predstavovali dlhodobé aktivity (napríklad kurzy s rozsahom 300 h), edičná činnosť a pod.

Oblasť vzdelávania sa v sledovanom období vyznačovala znižovaním stavu zamestnancov, a to napriek tomu, že pribúdali nové požiadavky a nové úlohy. Od roku 2012 sa v oddelení vzdelávania profiluje aj odborná knižnica NOC (postupne sa spracováva knižničný fond do digitálnej formy), **od roku 2014** pribudli úseky starostlivosti o národné a kresťanské tradície a oblasť sociálnej prevencie a usmerňovanie miest a obcí v oblasti tvorby kroník a monografií. V súčasnosti sa v oddelení vzdelávania, výskumu a štatistiky NOC vzdelávaniu venujú 4 pracovníci.

1. Obsah vzdelávania

V sledovanom období oblasť vzdelávania v Národnom osvetovom centre prechádzala kontinuálnymi zmenami. Bolo potrebné precizovať profesijné vzdelávanie kultúrno-osvetových pracovníkov, inovovať občianske i záujmove vzdelávanie, hľadať nové aktuálne témy, nové obsahové okruhy. Aktivity boli zamerané predovšetkým na zvyšovanie a rozširovanie odbornej úrovne kultúrno-osvetových pracovníkov a na rozvinutie záujmovej vzdelávacej činnosti v celom spektre jej oblastí, okruhov a tém. V rokoch 2007 – 2018 obsah vzdelávania tvorilo niekoľko vzájomne prepojených okruhov.

1.1 Projekty Národného osvetového centra spolufinancované Európskou úniou (Európskym sociálnym fondom)

V období rokov 2007 – 2008 Národné osvetové centrum pokračovalo v realizácii projektov, ktoré spolufinancovala Európska únia (Európsky sociálny fond). V sledovanom období NOC uskutočnilo tri vzdelávacie projekty financované z grantov ESF:

• Získavanie nových zručností v oblasti kultúry

Projekt vrcholil v roku 2007. Jeho cieľom bola podpora a rozvoj celoživotného vzdelávania zamestnancov štátnej a verejnej správy v oblasti kultúry v Bratislavskom kraji. So zámerom skvalitniť ich profesijné kompetencie Národné osvetové centrum pripravilo a realizovalo kurzy zamerané na rozvoj kľúčových andragogických a manažérskych zručností a poznatkov tak, aby zodpovedali moderným požiadavkám doby. V rámci projektu NOC realizovalo prezenčnou formou päť strednodobých kurzov, z toho tri kurzy Manažment a marketing v kultúre a dva kurzy Kultúrny pracovník. Tieto kurzy absolvovalo spolu 108 účastníkov, ktorí získali certifikát Ministerstva školstva SR. Ku kurzom boli vydané aj študijné materiály Vademékum manažmentu a marketingu v kultúre a Vademékum pracovníka v kultúre.

• Rozvoj zručností zamestnancov rezortu

Tento projekt bol zameraný na nadobúdanie a zlepšenie IT zručností zamestnancov v oblasti kultúry v Bratislavskom kraji. Súčasťou projektu bolo vytvorenie e-learningového programu

vzdelávania a realizácia kurzov na získanie certifikátu ECDL (európskeho počítačového pasu) podľa požiadaviek EÚ. Národné osvetové centrum v súlade s cieľmi projektu realizovalo prieskum zameraný na identifikáciu záujmov a potrieb v oblasti IT v Bratislavskom kraji. Následne NOC vyvinulo ciele a systémové vzdelávanie v oblasti IT pre rezort kultúry, kde využilo kombináciu prezenčného vzdelávania (formou seminárov) a e-learningu (formou vzdelávania prostredníctvom počítačovej siete), a vydalo CD a manuály k jednotlivým modulom vzdelávania. NOC celkovo vyškolilo 453 frekvantantov, z ktorých certifikát ECDL štart získalo 143.

• Animácia euroobčianstva v miestnej kultúre v SR

V roku 2008 NOC uskutočnilo národný projekt k Európskemu roku medzikultúrneho dialógu 2008 ako podporu aktivít s touto tematikou v celej SR. Pri jeho tvorbe NOC spolupracovalo s Ministerstvom kultúry SR a Kultúrnym kontaktným bodom na Slovensku. Projekt mal edukačný charakter a bol zameraný na oblasť občianskeho vzdelávania s cieľom zviditeľniť, zosúladiť a podporovať všetky programy a aktivity, iniciovať hľadanie nových prístupov k medzikultúrnemu dialógu a zabezpečiť ich kontinuitu.

Základné piliere projektu tvorili:

- medzinárodná konferencia Animácia euroobčianstva v miestnej kultúre (Štrbské Pleso, 2008), zameraná na vzdelávanie zástupcov kultúrnych organizácií, reprezentantov samosprávy, tretieho sektora a vzdelávacích inštitúcií. Súčasťou konferencie boli kultúrne animácie, z ktorých sa pripravila odborná-metodická pomôcka na CD a DVD nosičoch pre realizovanie dní európskeho kultúrneho dialógu v obciach a mestách na Slovensku;
- kultúrne animácie s tematikou multikultúrnej výchovy a medzikultúrneho dialógu v obciach a mestách na Slovensku (spolu 42 animácií v metodickú a odbornú spoluprácu s NOC);
- dva diseminačné semináre (Mojmírovce, Veľký Meder, 2008) s cieľom prezentovať výsledky a výstupy národného projektu vybraným starostom a primátorom obcí a miest v SR a členom kultúrnej komisie ZMOS. Súčasťou seminárov bola aj prezentácia prác z výtvarnej animácie Farebná Európa a diskusia k aktuálnym problémom miestnej kultúry.

Hoci bol projekt zameraný najmä na širokú verejnosť, NOC túto tematiku podporilo aj na všetkých svojich podujatiach záujmovej umeleckej činnosti pre širokú, ale aj odbornú verejnosť.

V rámci projektu vyšli tri edičné materiály:

- metodický materiál Animácia euroobčianstva v miestnej kultúre v SR na CD a DVD nosiči. Tento edičný titul obsahuje príspevky z konferencie realizovanej v rámci projektu ERMD 2008 spolu s anglickým resumé a nasnímané animácie kultúrnych aktivít s komentárom (tanečná, environmentálna, výtvarná, gastronomická). Titul predstavuje metodiku, ktorá pomôže realizovať podobné animácie v obciach a mestách SR, poslúži ako inšpiračný zdroj na prípravu podobných aktivít s tematikou občianstva, medzikultúrneho dialógu a pod.;
- Malá multikultúrna kuchárka, ktorá prezentuje pestrosť gastronomickej ponuky a kulinárske tradície oblasti Vysokých Tatier. Jednotlivé recepty boli vybrané na základe etnickej skladby obyvateľstva s cieľom akcentovať multikultúrnú bohatosť kulinárskej ponuky a gastronomické dedičstvo v tejto oblasti so zámerom iniciovať tvorbu podobných publikácií v iných regiónoch SR;
- bulletin Európsky rok medzikultúrneho dialógu 2008, ktorý prezentuje národný projekt realizovaný NOC ako celok. Jeho obsah predstavuje stručný prehľad základných atribútov projektu (ciele, zámery, subjekty, propagácia, diseminačné aktivity, výstupy a pod.). Nosnú časť tvoria hodnotenia aktivít NOC a obcí a miest v SR spolu s fotodokumentáciou.

Pre oblasť kultúrno-osvetovej činnosti mala realizácia týchto projektov veľký význam, pretože vytvorili príležitosť rozšíriť vzdelávanie na nové cieľové skupiny, umožnili realizovať aktivity

s novým obsahom (manažment, euroobčianstvo, IT) a zaviesť do kultúrno-osvetovej činnosti dištančnú a e-learningovú formu vzdelávania. Uskutočniť tieto procesy umožnilo aj zriadenie Centra dištančného vzdelávania ako súčasť oddelenia vzdelávania NOC, ktoré pokračovalo vo vzdelávaní pracovníkov miestnej a regionálnej kultúry až do roku 2015. Projekty rozšírili vzdelávacie podujatia Národného osvetového centra nielen z hľadiska využívaných foriem, ale posunuli vzdelávanie do nových kvalitatívnych rámcov. NOC poskytovalo vzdelávanie akreditovanou i neakreditovanou formou tak pre pracovníkov kultúry, ako aj pre dobrovoľníkov, nadšencov i aktivistov pôsobiach v miestnej a regionálnej kultúre v oblasti záujmovej činnosti.

1.2 Profesionálne vzdelávanie

Profesionálne vzdelávanie v období rokov 2007 – 2018 reagovalo na potreby kultúrno-osvetovej činnosti najmä v súvislosti s plnením úloh vyplývajúcich zo strategických a koncepčných materiálov prijatých Ministerstvom kultúry SR a Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Národné osvetové centrum priebežne napĺňalo úlohy zo Stratégie rozvoja osvetovej činnosti, Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry, Koncepcie mediálnej výchovy, Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru, Stratégie rozvoja kultúry SR na roky 2014 – 2020 a pod. Obsah vzdelávania zvyčajne obsahoval poslanie kultúrno-osvetovej činnosti, zefektívňovanie jej riadenia, jej obsahové priority, orientáciu na nových realizátorov aj adresátov. Obsah profesionálneho vzdelávania tvorili predovšetkým:

- všeobecné témy z oblasti kultúry, kulturológie, andragogiky, legislatívy a pod.;
- špecifická odborná problematika – formy a metódy práce, manažment, marketing v kultúre, kultúrne dedičstvo a pod.;
- problematika súvisiaca s rozvojom osobnosti – rozvíjanie komunikatívnych zručností, vodcovstvo a líderstvo, schopnosť pracovať v tíme, asertivita, rozvíjanie motivácie, kreativity a pod.

NOC pravidelne realizovalo vzdelávacie aktivity pre pracovníkov regionálnych kultúrnych a osvetových zariadení s cieľom podporovať zaraďovanie nových tém a obsahových okruhov do vzdelávania, koordinovať a usmerňovať ich pri realizácii aktivít, iniciovať a plánovať nové typy podujatí. Tieto vzdelávacie aktivity informovali účastníkov o zámeroch a prioritných obsahoch v oblasti vzdelávania. Pozitívom bola výmena skúseností, informácií a získanie rôznych propagačných materiálov, handoutov a titulov, ktoré sa následne využívali v lokálnej vzdelávacej praxi.

V sledovanom období sa uskutočnili:

- každoročné koordinačné semináre s pracovníkmi v oblasti vzdelávania (2007 – 2015);
- tri odborné semináre Súčasný stav, potreby a perspektívy kultúrno-osvetovej činnosti v troch vybraných regiónoch (Spišská Nová Ves, Banská Bystrica, Trenčín, 2015);
- štyri metodické stretnutia odborných pracovníkov NOC s pracovníkmi kultúrno-osvetových inštitúcií (Ružomberok, 2015; Liptovský Mikuláš, 2016; Modra, 2017; Nitra, 2018);
- porada s pracovníkmi regionálnych osvetových stredísk v oblasti vzdelávania (Bratislava, 2007);
- porada s riaditeľmi regionálnych osvetových a kultúrnych stredísk (Bratislava, 2012);
- porada riaditeľov krajských a regionálnych kultúrno-osvetových zariadení (Bratislava, 2018).

Národné osvetové centrum reagovalo na zvýšený záujem o rozvoj manažérskych zručností kultúrno-osvetových pracovníkov. V oblasti profesionálneho vzdelávania sa aktivity zamerali predovšetkým na rozvíjanie kľúčových kompetencií – odborných, kognitívnych, komunikačných, interpersonálnych a pod. Cieľom bolo zefektívniť riadenie kultúrno-osvetových inštitúcií, naučiť riadiacich pracovníkov manažovať aktivity a tímy, využívať marketingové stratégie a nástroje

a zvýšiť tak kredit kultúrno-osvetových zariadení. S touto tematikou NOC uskutočnilo celý rad vzdelávacích aktivít formou tréningov, výcvikov a workshopov:

- workshop Propagácia a reklama v miestnej a regionálnej kultúre 1. časť (Piešťany, 2007);
- workshop Propagácia a reklama v miestnej a regionálnej kultúre 2. časť (Piešťany, 2008);
- tréning Vedenie ľudí v kultúrnych inštitúciách (Strečno, 2011);
- tréning Rozvoj manažérskych zručností v kultúre (Bratislava, 2013);
- výcvik Rozvoj manažérskych zručností v kultúre (Liptovský Mikuláš, 2013);
- tréning Rozvoj manažérskych zručností v kultúre (Strečno, 2014);
- tréning Rozvoj manažérskych zručností v kultúre (Banská Bystrica, 2014);
- tréning Rozvoj odborných vedomostí a zručností pracovníkov v kultúre (Strečno, 2015);
- workshop Vedenie záujmových kolektívov v oblasti kultúry (Dolný Kubín, 2015);
- tréning Inovácia a iniciatíva v práci manažéra kultúry (Strečno, 2016);
- tréning Metodika efektívneho vedenia tímov (Bratislava, 2016) v rámci Týždňa celoživotného učenia;
- tréning Efektívne komunikačné techniky v práci manažéra kultúry (Zvolen, 2017);
- tréning Efektívny manažér verzus spokojný tím (Prievidza, 2017);
- tréning Marketing v praxi kultúrnych organizácií (Banská Bystrica, 2018);
- tréning Manažment kultúrnych organizácií – Ako byť efektívnym manažérom so spokojným tímom (Prievidza, 2018);
- tréning Leadership v kultúrnych organizáciách – Ako byť efektívnym lídrom (Bratislava, 2018);
- tréning Manažment zmien v kultúrnych organizáciách (Prievidza, 2018);
- výcvik Sociálne siete a kultúra (Bratislava, 2018) v rámci Týždňa celoživotného učenia.

Oddelenie vzdelávania pripravilo okrem iných aktivít aj vzdelávanie pre interných zamestnancov NOC. Zámerom bol ich odborný rast najmä v oblasti komunikačných, prezentačných a lektorských zručností. Uskutočnili sa nasledujúce workshopy a tréningy:

- Prezentačné a lektorské zručnosti v oblasti kultúry (Bratislava, 2016);
- Spoločenský protokol v práci manažéra kultúry (Bratislava, 2016);
- Pozitívne myslenie, sebamotivácia a motivovanie iných (Bratislava, 2016);
- Efektívne komunikačné techniky v práci manažéra kultúry (Bratislava, 2017).

Významnú časť profesijného vzdelávania tvorili aj aktivity zamerané na ďalšie oblasti rozširujúce obsah kultúrno-osvetovej činnosti o teoretické (andragogické, kulturologické, pedagogické) a medziodborové témy. Realizované aktivity prezentovali nové aspekty, prístupy a trendy v kultúrno-osvetovej činnosti. V sledovanom období sa uskutočnili:

- seminár Voľný čas – príležitosť pre rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania (Bratislava, 2009);
- seminár Kultúra a osвета v službách turizmu (Dunajská Streda, 2009);
- školenie (workshop) Dobrovoľníci v kultúre. Ako ich získať a udržať? (Trenčianske Teplice, 2010);
- konferencia Záujmové vzdelávanie – teória, metodika, prax (Banská Bystrica, 2011);
- konferencia Vzdelávanie dospelých a zamestnanosť (Bratislava, 2016) v rámci Týždňa celoživotného učenia.

Okrem spomínaných aktivít NOC pripravilo dve konferencie venované téme kultúrneho dedičstva. Išlo o medzinárodnú konferenciu Kultúrne dedičstvo v digitálnom svete (Bratislava, 2015) a konferenciu Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania (Bratislava, 2017). Konferencie boli určené riadiacim pracovníkom kultúrno-osvetových zariadení a ďalším kultúrnym inštitúciám,

manažérom kultúry, predstaviteľom akademickej obce a záujemcom o problematiku kultúrneho dedičstva a vzdelávania. Podčiarkli význam zachovávanie a prezentácie kultúrneho dedičstva v Slovenskej republike a v zahraničí, prezentovali možnosti jeho digitalizácie, predstavili národný projekt archivovaných objektov záujmovej umeleckej činnosti NOC a ich ďalšie využívanie, ako aj Európsky rok kultúrneho dedičstva 2018. Obsah týchto aktivít tvorili príspevky zamerané na vyhladávanie, identifikáciu, dokumentáciu, zachovávanie, ochranu, tvorivé využívanie a propagáciu kultúrneho dedičstva, ako aj príklady dobrej praxe z regiónov. Súčasťou konferencií boli aj workshopy k vybraným umeleckým žánrom záujmovej umeleckej činnosti.

Národné osvetové centrum zriadilo poradný zbor pre vzdelávanie (v roku 2011) a pravidelne raz ročne organizovalo jeho zasadnutia. Členmi poradného orgánu boli vybraní pracovníci kultúrnych zariadení, zástupcovia akademickej obce i tretieho sektora. Aj ich zásluhou sa v NOC spracoval Slovník miestnej a regionálnej kultúry, ktorý bol prezentovaný na webovom sídle NOC a obsahoval heslá z oblasti kultúry, vzdelávania a kultúrno-osvetovej činnosti.

Je potrebné spomenúť, že od roku 2014 oddelenie vzdelávania zastrešovalo aj oblasť národných a kresťanských tradícií, ktorá sa stala súčasťou vzdelávacej a metodicko-poradenskej činnosti oddelenia. Na tomto úseku sa NOC väčšinou odborne a metodicky podieľalo na príprave a realizácii rôznych osláv, súťaží a podujatí spojených so spomienkou na sv. Gorazda. NOC každoročne participovalo na podujatiach Gorazdov literárny Prešov, Gorazdova duchová pieseň, Gorazdovo umelecké Vrbové, Gorazdove dni chrámovej piesne a sakrálnnej výtvarnej tvorby, Gorazdove organové dni, Gorazdov Močenok, Gorazdov ekumenický festival sakrálnych skladieb atď. Súčasťou týchto aktivít boli semináre o živote a diele sv. Gorazda, rozborové semináre spojené s vernisážami, koncertmi, prezentáciami viťazov i lektorov a pod.

Od roku 2014 sa do oddelenia vzdelávania NOC začlenila aj oblasť sociálnej prevencie. Táto oblasť je prezentovaná v osobitnom príspevku PhDr. Ingrid Hupkovej, PhD.

1.3 Občianske vzdelávanie

V oblasti občianskeho vzdelávania v sledovanom období NOC realizovalo aktivity vyplývajúce z národných programov a akčných plánov, ktoré sú v gescii vlády SR a Ministerstva kultúry SR. Ako príklad by sme mohli uviesť Národný program ochrany starších ľudí, Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím, Stratégiu ochrany a podpory ľudských práv v Slovenskej republike, Akčný plán rodovej rovnosti a iné. Aktivity NOC reagovali aj na medzinárodné roky či medzinárodné dni, ktoré vyhlásili OSN, UNESCO, resp. Ministerstvo kultúry SR (Európsky rok dobrovoľníctva 2011, Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012, Rok Ľudovíta Štúra 2015, Európsky rok kultúrneho dedičstva 2018, Medzinárodný deň gramotnosti – 8. septembra, Medzinárodný deň starších ľudí – 1. októbra a ďalšie).

Národné osvetové centrum pripravilo nasledujúce aktivity s danou problematikou:

- seminár Nové témy v občianskom vzdelávaní (Piešťany, 2009);
- školenie Dobrovoľníci v kultúre. Ako ich získať a udržať. (Trenčianske Teplice, 2010);
- kolokvium Rok Ľudovíta Štúra a osveta (Bratislava, 2015);
- seminár Ochrana a podpora ľudských práv v oblasti kultúry (Bratislava, 2016);
- seminár Ľudské práva v kultúrno-osvetovej činnosti (Bratislava, 2017);
- seminár Otvorené – ústretové – prístupné (kultúrne inštitúcie na ceste k debarierizácii), (Bratislava, 2018);
- publikácia Dobrovoľníctvo v oblasti kultúry – 2012;
- zborník príspevkov zo seminára Ochrana a podpora ľudských práv – 2017;
- metodický materiál na webe NOC Ľudské práva v činnosti kultúrnych zariadení – 2018.

Aktivity v oblasti občianskeho vzdelávania mali za cieľ upozorniť kultúrno-osvetových pracovníkov na nové témy, na možnosti získať lektorov, nových partnerov a pod. Snahou NOC bolo rozvíjať občiansku participáciu, prispievať k procesom začleňovania Slovenska do Európskej únie, napomáhať rozvoj občianskej spoločnosti. V poslednom období ťažisko občianskeho vzdelávania tvorili témy súvisiace s ochranou a podporou ľudských práv, migráciou, prevenciou xenofóbie a rasizmu, integráciou znevýhodnených skupín do spoločnosti a pod. Napriek kvalitatívnym posunom v danej oblasti aktivity zamerané na občianske vzdelávanie stále vykazujú menší záujem zo strany účastníkov. V tomto smere bude potrebné v budúcnosti venovať zvýšenú pozornosť propagácii občianskeho vzdelávania, výberu atraktívnych tém, výberu lektorov a pod. aj vzhľadom na význam, ktorý témy ako ľudské práva, integrácia znevýhodnených skupín, občianska participácia, komunitné vzdelávanie a i. nadobúdajú.

1.4 Záujmové vzdelávanie

V záujmovom vzdelávaní sa činnosť Národného osvetového centra sústreďovala na rozvíjanie národných tradícií, popularizáciu kultúrneho dedičstva a podporu aktivít v lokálnej kultúre. Aktivity s takýmto zameraním akcentovali regionálne a lokálne dejiny, významné osobnosti a udalosti, upozorňovali na problémy daného regiónu alebo na jeho špecifické črty, podporovali zdravý lokálpatriotizmus a národnú hrdosť. NOC s touto tematikou pripravilo:

- kurz Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre (Nitra, 2013);
- medzinárodnú konferenciu Kultúrne dedičstvo v digitálnom svete (Bratislava, 20. októbra 2015);
- konferenciu Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania (Bratislava, 2017) /o ktorých sa zmieňujeme na inom mieste príspevku/;
- kolokvium Ľudovít Štúr a osveta (Bratislava, 2015);
- seminár Rok Svetozára Hurbana Vajanského a významné výročia osobností a udalostí 2016 (Bratislava, 2016);
- semináre na vyhodnotení celoštátnej súťaže Slovenská kronika (Martin, 2014, 2016, 2018).

Vzdelávaniu účastníkov záujmovej umeleckej činnosti a vzdelávaniu divákov a návštevníkov prostredníctvom prezentačných podujatí záujmovej umeleckej činnosti sa bližšie venuje príspevok, ktorý spracovali pracovníci oddelenia neprofesionálneho umenia NOC.

1.5 Vzdelávacie aktivity akreditované Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR

Národné osvetové centrum pokračovalo v realizácii vzdelávacích aktivít, ktoré získali akreditáciu Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Vzdelávacie aktivity (kurzy) boli určené pracovníkom v oblasti kultúry – manažérom, realizátorom, animátorom i vedúcim záujmových kolektívov – s cieľom inovovať a rozšíriť ich vedomosti, zručnosti a kompetencie a tak napomôcť zvýšeniu kvality realizovaných kultúrnych aktivít. V období rokov 2007 – 2018 NOC uskutočnilo tieto kurzy:

- Animátor kultúry – dištančné vzdelávanie v 3 moduloch (5 kurzov v rozsahu 300 h);
- Animácia kultúrnych aktivít (1 kurz v rozsahu 300 h);
- Pedagóg tanca (1 kurz v rozsahu v rozsahu 330 h);
- Choreografia ľudového tanca (1 kurz v rozsahu 360 h);
- Učiteľ spoločenského tanca (2 kurzy v rozsahu 272 h);
- Pedagogika a vedenie kurzov spoločenského tanca (1 kurz v rozsahu 272 h);
- Dirigent speváckeho zboru (2 kurzy v rozsahu 79 h);
- Manažér občianskeho vzdelávania (1 kurz v rozsahu 64 h);
- Manažment kultúrneho turizmu (2 kurzy v rozsahu 300 h).

Tieto kurzy pripravovali pracovníci oddelenia vzdelávania buď samostatne, alebo v spolupráci s kolegami z oddelenia neprofesionálneho umenia (išlo o prípravu projektov

vzdelávacích aktivít na podanie do Akreditačnej komisie MŠVVaŠ SR, kreovanie obsahu týchto kurzov a ich administrovanie). Kurzy sa realizovali na základe schváleného obsahu, končili sa obhajobou projektu a účastníci získali osvedčenie o absolvovaní.

1.6 Edičná činnosť

Edičná činnosť v oddelení vzdelávania v sledovanom období podporovala rôzne aspekty vzdelávania v oblasti miestnej kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti. Zámer vydávať aspoň jeden edičný titul ročne sa podarilo naplniť (okrem roku 2016). Vydané tituly odrážajú široké zameranie činnosti NOC v oblasti vzdelávania a pokrývajú oblasť profesijného, občianskeho aj záujmového vzdelávania. Aj z formálnej stránky ide o rôzne typy edičných titulov (publikácie, metodické príručky, študijné materiály CD-ROMy a DVD materiály, bulletin, zborníky, príspevky na webovom sídle NOC a pod.).

• Edičné tituly súvisiace s realizovaným projektmi NOC

- Animátor kultúry – učebnica pre potreby dištančného vzdelávania (2007);
- Metodický materiál NOC zameraný na podporu euroobčianstva v miestnej kultúre v SR – CD a DVD nosiče (2008);
- Malá multikultúrna kuchárka – príručka (2008);
- Európsky rok medzikultúrneho dialógu 2008 – bulletin dokumentujúci aktivity projektu (2008).

• Publikácie teoreticko-aplikačného a informatívneho charakteru z oblasti andragogiky a kulturológie

- Národné osvetové centrum a vzdelávanie 1992 – 2006. Procesy, programy, perspektívy (2007);
- Voľný čas – príležitosť pre rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania (2007);
- Kultúra, osveta a turizmus (2009);
- Záujmové vzdelávanie – teória, metodika, prax (2011);
- Aspekty a trendy súčasnej kultúry (2013).

• Publikácie metodického charakteru

- Dobrovoľníctvo v oblasti kultúry pri príležitosti Európskeho roku dobrovoľníctva (2011);
- Rok Ľudovíta Štúra – zborník príspevkov z rovnomeného z kolokvia (2015);
- Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania – zborník z konferencie pri príležitosti Európskeho roku kultúrneho dedičstva 2018 (2017).

• Učebnice k pripravovaným a realizovaným vzdelávacím aktivitám

- Súčasný témy v občianskom vzdelávaní (2007);
- Reklama v kultúre – CD-ROM (2007);
- Kulturooperátor – učebnica dištančného vzdelávania (2010);
- Historické, spoločenské a kultúrne dedičstvo sídiel a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry – učebnica dištančného vzdelávania (2012);
- Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre – učebnica dištančného vzdelávania (2014).

• Tematické metodické materiály (metodické listy) s rôznou tematikou na webovom sídle NOC

- Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami (2012);
- Ochrana a podpora ľudských práv (2017);
- Ľudské práva v činnosti kultúrnych zariadení (2018);
- Ako písať kroniky a monografie (2018).

- **Príspevky metodického charakteru ako príloha časopisu Národná osveta**
- Reflexia kultúry – 5 príloh (2010);
- Reflexia kultúry – 3 prílohy (2011);
- Hodnotenie zamestnancov: merať sa dá všetko okrem chaosu (2/2015).

Edičná činnosť NOC bola zacielená najmä na odbornú verejnosť v oblasti kultúry, zamestnancov verejnej správy a tretieho sektora, účastníkov vzdelávacích aktivít NOC, akademickú obec. Vydané tituly plnili vzdelávaciu, poradenskú, metodickú a informačnú funkciu a výraznou mierou podporovali rozvoj kultúrno-osvetovej teórie, metodiky i praxe. Významnú úlohu v propagácii edičnej činnosti zohrávali aj webové stránky www.nocka.sk a www.projektnoc.sk, ktoré pravidelne informovali o aktivitách Národného osvetového centra na poli vzdelávania.

2. Procesuálna stránka vzdelávania

2.1 Formy a metódy vzdelávania

Rozvoj vzdelávania, zvyšovanie jeho účinnosti, kvality a atraktivity sa nezaobíde bez inovácií a modernizácie jeho procesuálnej stránky. Pokrok a nové informačné technológie si vyžiadali využívanie nových foriem a metód. Pracovníci Národného osvetového centra sledovali vývoj a nové trendy v danej oblasti a aplikovali získané poznatky a skúsenosti do praxe. V sledovanom období sa výraznou mierou zvýšil podiel dištančného a modulovo členeného vzdelávania a využívanie participatívnych metód, ktoré predpokladá intenzívnejšie zapojenie účastníka. Príkladom sú tréningy, metódy riešenia problémov v skupinách či rôzne brainstormingy, inscenačné a aktivizačné metódy a hranie rolí. Výkladovo-ilustratívne a dialogické formy a metódy, ako boli seminár, kolokvium, prednáška, rozhovor, diskusia, sa používali naďalej, ale dôraz sa kládol na kvalitu témy a lektorov. Formy a metódy podujatí sa prispôbovali najmä cieľu, ktorý bolo potrebné dosiahnuť, a obsahu, ktorý NOC chcelo sprostredkovať. Ďalšími faktormi boli odborné znalosti manažérov, lektorov, prostredie, resp. miesto vzdelávania, a záujem účastníkov.

V minulom období sa najčastejšie využívali najmä výcviky, workshopy, kurzy a semináre. Ako príklad uvádzame nasledujúce aktivity:

- **kurzy** – Manažér občianskeho vzdelávania (Bratislava, 2007), Animácia kultúrnych aktivít (Banská Bystrica, 2014; Žiar nad Hronom, 2015; Prešov 2016 – 2017), Pedagogika a vedenie kurzov spoločenského tanca (Žilina, 2015 – 2016), Manažment kultúrneho turizmu (Nitra, 2011; Bratislava, 2012);
- **výcviky, tréningy, workshopy** – Propagácia a reklama v miestnej a regionálnej kultúre (Piešťany, 2007, 2008), Vedenie ľudí v kultúrnych organizáciách (Strečno, 2011), Rozvoj manažérskych zručností v kultúre (Liptovský Mikuláš, 2013), Efektívne komunikačné techniky v práci manažéra kultúry (Zvolen, 2017);
- **semináre, kolokviá, konferencie** – seminár Volný čas – príležitosť pre rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania (Bratislava, 2009), konferencia Záujmové vzdelávanie – teória, metodika, prax (Banská Bystrica, 2011), konferencia Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania (Bratislava, 2017), seminár Ochrana a podpora ľudských práv v oblasti kultúry (Bratislava, 2016) a mnohé ďalšie.

2.2 Cieľové skupiny vzdelávania realizovaného Národným osvetovým centrom

V období rokov 2007 – 2018 NOC uskutočňovalo vzdelávacie aktivity smerom k cieľovým skupinám diferencovane. Z dôvodu obmedzených personálnych, finančných a časových kapacít a materiálno-technických možností boli prioritnými cieľovými skupinami vzdelávania realizovaného NOC:

- **pracovníci kultúrno-osvetových zariadení** (kultúrne zariadenia s regionálnou pôsobnosťou, mestské kultúrne zariadenia) a **kultúrnych inštitúcií** (múzeá, galérie, knižnice), pre ktorých NOC realizovalo vzdelávanie zamerané na nové témy, poznatky,

metódy a formy. Jednotlivé aktivity boli plánované tak pre riadiacich (najmä školenia, workshopy tréningy), ako aj výkonných pracovníkov (semináre, kurzy a edičná činnosť a pod.). NOC pre túto cieľovú skupinu zvolilo systematické vzdelávanie, t. j. pokračujúce a nadväzujúce témy rozvíjajúce odborné a riadiace kompetencie pracovníkov v oblasti kultúry;

- **pracovníci štátnej správy, verejnej správy a samosprávy zodpovední za oblasť kultúry**. Pre týchto účastníkov vzdelávania NOC pripravovalo aktivity zamerané skôr na všeobecné témy z oblasti kultúry, na manažment a marketing kultúry, úlohy štátnej kultúrnej politiky a vytváranie sietí a spolupráca pri realizovaní vzdelávacích aktivít v regiónoch;
- **pracovníci tretieho sektora zameraného na kultúrno-osvetovú činnosť, dobrovoľní kultúrno-osvetoví pracovníci, individuálni záujemcovia** (vedúci záujmových umeleckých krúžkov a súborov, záujemcovia o prácu v oblasti kultúry a pod.). Tvorili skupinu, pre ktorú sa NOC snažilo kreovať témy vzdelávania s cieľom vzbudiť a podchytiť jej záujem o vzdelávanie a postupne ju zapájať do aktivít spolu s ostatnými cieľovými skupinami.

Národné osvetové centrum pri realizácii vzdelávania spolupracovalo s mnohými subjektmi, ako sú napríklad Asociácia inštitúcií vzdelávania dospelých v SR, Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií, vysoké školy (Katedra andragogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Katedra andragogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedra pedagogiky na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Katedra kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Inštitút edukológie a sociálnej práce Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove), ďalej luventa Bratislava, vyššie územné celky a nimi riadené kultúrne inštitúcie, iné vzdelávacie subjekty tretieho sektora, súkromné vzdelávacie agentúry a pod. Spolupráca sa zameriavala najmä na obsahovú stránku vzdelávania, participáciu na edičnej a lektorskej činnosti.

Zámery a perspektívy v oblasti vzdelávania realizovaného Národným osvetovým centrom

Je nesporné, že v oblasti vzdelávania v NOC boli dosiahnuté evidentné výsledky. Prezentované informácie poukazujú na to, že v rokoch 2007 – 2018 NOC zaznamenalo celý rad úspechov v tejto oblasti. Uskutočnili sa mnohé zmeny v obsahovo-tematickej štruktúre vzdelávania, vzniklo mnoho nových aktivít. Je zrejmé, že vzdelávanie je dnes konsolidované a schopné reagovať na potreby spoločnosti aj účastníkov vzdelávacích aktivít. Národné osvetové centrum v súčasnosti presadzuje vo svojej činnosti celoživotné vzdelávanie ako potrebu a možnosť pre každého rozvíjať vedomosti, zručnosti, získavať nové skúsenosti, ktoré môžu účastníci vzdelávacích aktivít aplikovať vo svojej profesii aj v súkromnom živote.

Snád najväčším problémom minulého obdobia bola motivácia na vzdelávanie a získavanie účastníkov vzdelávacích aktivít. Súviselo to tiež s reštrukturalizáciou kultúrnych organizácií, so znižovaním stavu odborných pracovníkov, s nedostatočným finančným ohodnotením práce v oblasti kultúry a osvetu a s pracovným vyťažením kultúrno-osvetových pracovníkov. Preto v budúcom období za najdôležitejšie považujeme zvyšovanie kvality vzdelávania, výraznejšie využívanie propagačných a marketingových aktivít, najmä prostredníctvom informačných technológií (internet, webové stránky, Facebook a pod.) a mediálneho prostredia.

Realizácia kvalitného vzdelávania v budúcnosti predpokladá pokračovať v pozitívnych trendoch, nevynímajúc:

- reflektovanie na európske zámery, úlohy a prijaté stratégie v oblasti kultúry;
- kreovanie vzdelávania na základe potrieb cieľových skupín;
- využívanie dialogických a kombinovaných foriem a participatívnych metód;
- realizáciu vzdelávania prostredníctvom informačných technológií, tiež prípravu rôznych metodických materiálov, webinárov, handoutov a učebných textov v digitálnej forme;

- edičnú činnosť – vydávanie publikácií a vzdelávacích a učebných textov v digitálnej podobe (ich publikovanie na webovom sídle NOC a v ďalších médiách) a pod.;
- využívanie ambasádorov v oblasti vzdelávania;
- dôraz na aplikáciu získaných vedomostí a zručností v kultúrno-osvetovej praxi.

V záujme rozvoja vzdelávania realizovaného NOC bude v nasledujúcich rokoch potrebné:

- zaradiť do programov vzdelávania aktuálne témy z oblasti občianskeho vzdelávania (ako napríklad otázky ľudských a občianskych práv, demokracie, integrácie zdravotne ťažko postihnutých a vylúčených osôb, tiež témy tradičných hodnôt, regionálnych tradícií a kultúrneho dedičstva);
- akcentovať témy spoločné pre všetkých pracovníkov v oblasti kultúry (aktuálne legislatívne normy, manažment a marketing, reklama, fundraising, partnerstvá, spolupráca a sieťovania subjektov a pod.);
- orientovať vzdelávanie predovšetkým na pracovníkov kultúrno-osvetových organizácií a organizácií, ktoré riadi Ministerstvo kultúry SR;
- spájať vzdelávanie vo väčšej miere s informačnými technológiami a marketingovými aktivitami;
- zamerať metodiku v oblasti vzdelávania na prípravu projektov, sprostredkovanie lektorov, získavanie dodatočných zdrojov na vzdelávanie a ďalšie.

Limitovaný rozsah tohto príspevku nedovoľuje opísať všetky aktivity v oblasti vzdelávania realizované Národným osvetovým centrom v sledovanom období. Snahou bolo prezentovať najdôležitejšie procesy, programy a projekty, ktoré charakterizujú vzdelávanie realizované NOC. Pokúsili sme sa tiež načrtnúť perspektívy a najdôležitejšie úlohy, ktoré by mohli znamenať začiatok nového obdobia v oblasti vzdelávania v Národnom osvetovom centre tak, aby zodpovedalo potrebám budúcich účastníkov i požiadavkám doby.

Použitá literatúra:

Interné materiály Národného osvetového centra z oblasti vzdelávania.

Správy o činnosti a hospodárení NOC za roky 2007 – 2018.

Výročné správy NOC za roky 2007 – 2018.

Zákon č. 386/1997 Z. z. o ďalšom vzdelávaní a o zmene zákona NR SR č. 387/96 Z. z. o zamestnanosti v znení zákona č. 70/97 Z. z.

Zriaďovacia listina Národného osvetového centra. 1999. Bratislava: MK SR, číslo materiálu 1474/99-1. Dostupné na <http://www.nocka.sk/dokumenty/>.

Zákon č. 189/2015 Z. z. o kultúrno-osvetovej činnosti.

Od tvorivosti k poznaniu

Umelecké vzdelávanie v Národnom osvetovom centre v rokoch 2007 – 2018

Lucia Ditmarová (ed.) – Katarína Babčáková – Jaroslava Čajková – Ondrej Galbička – Eleonóra Hunčagová – Daniela Klimantová – Lucia Lasičková – Michal Noga – Barbora Stračiaková – Zuzana Školudová – Alexandra Štefková

Úvod

Národné osvetové centrum (NOC) je odborným a metodickým pracoviskom pre kultúrno-osvetovú činnosť s celoslovenskou pôsobnosťou. NOC podporuje rozvoj kultúrnych, osvetových a umeleckých aktivít, takisto vzdeláva, publikuje, skúma, dokumentuje, prezentuje a stará sa o kultúrne dedičstvo Slovenska. Jednou z najdôležitejších činností NOC je komplexná podpora neprofesionálnej kultúry na Slovensku. Hlavným poslaním v rámci rôznych umeleckých druhov a žánrov sú aktivity týkajúce sa umeleckej tvorby kolektívov a jednotlivcov, realizácia festivalov, postupových súťaží a ďalších podujatí. Kľúčovou súčasťou podpory neprofesionálneho umenia je metodické usmerňovanie a vzdelávanie detí, mládeže i dospelých v miestnych a regionálnych podmienkach. A práve umeleckému vzdelávaniu bude venovaný aj nasledujúci text, ktorého cieľom je poukázať na význam umeleckého vzdelávania v oblasti neprofesionálneho umeleckého hnutia na Slovensku a priblížiť čitateľovi hlavné línie vzdelávania neprofesionálnych umelcov, ktoré sa uskutočnili pod záštitou NOC v jednej dekáde 21. storočia, a to konkrétne v rokoch 2007 – 2018.¹

Neformálne umelecké vzdelávanie ako súčasť tvorivého procesu

Každodenný život jednotlivca je prirodzene ovplyvňovaný najrôznejšími formami estetickéj praxe. Či už je to tanec, divadlo, hudba, hovorené slovo alebo mnohé ďalšie. Od narodenia je človek súčasťou akejsi estetickéj socializácie, ktorej počiatky sú v rodine, neskôr v materskej a základnej škole, mimoškolských zariadeniach ako sú základné umelecké školy a kultúrno-osvetové centrá, prípadne ďalej v zmysle profesionalizácie je súčasťou komplexnej teoretickej a praktickej systematickej prípravy v rámci stredných či vysokých umeleckých škôl (Fuschs 2017, s. 30). Bezprostrednou súčasťou týchto procesov je vzdelávanie formálnejšieho a neformálnejšieho charakteru, ktoré poskytuje iné, ako len racionálne poznávanie sveta a slúži k rozvíjaniu špecifického čítania, hlbšiemu pochopeniu významu umenia pre jednotlivca i spoločnosť, kultivuje, zúšľachtľuje, zdokonaľuje, rozširuje poznatky a skúsenosti a do značnej miery aj humanizuje každého, kto sa v nejakej forme umeniu venuje. Jednotlivci alebo kolektívy – v prvom rade však nadšenci sú súčasťou tohto tvorivého procesu dobrovoľne, ochotne, z vlastného rozhodnutia, s radosťou a bez potreby sa tým užívať. Súčasné podmienky však poskytujú široké možnosti, aby bol tvorivý nadšenec priamo fyzicky zasiahnutý profesionálnym, a teda vybraným, odborne a certifikovane vyškoleným, materiálovo kvalitne saturovaným a vo výlučne profesionálnom nasadení tvoriacim umelcom (Černík – Hodoušová 2013, s. 43). A presne táto skutočnosť môže posúvať nadšenca na úroveň, kde už umelecká aktivita prestáva byť občasná tvorivá záležitosť a stáva sa uvedomelým procesom rozvíjania talentu, vnímanosti jedinka a jeho kreatívneho myslenia.

Umelecké vzdelávanie (v minulosti aj múzické, kultúrne alebo záujmové vzdelávanie) v rámci neprofesionálneho umenia možno charakterizovať ako neformálne vzdelávanie, ktoré je realizované profesionálnymi pedagógmi, ale nevedie k štátne uznávanému osvedčeniu a neexistuje povinnosť sa ho zúčastniť (Fuschs 2017, s. 29). Takéto umelecké vzdelávanie rešpektuje špecifiká neprofesionálnych umelcov, využíva ich ochotu a radosť z umeleckej tvorby, pričom nezasahuje rušivo do prirodzeného organizmu a prináša výnimočné projekty.

Neformálne vzdelávanie v oblasti neprofesionálneho umenia na Slovensku predstavuje interdisciplinárny, systematicky odovzdávaný komplex vedomostí a zručností z oblasti vybraného umeleckého druhu. Zážitkový a tvorivý proces so širokým spektrom praktickej, teoretickej a metodickej orientácie je nevyhnutnou súčasťou pre uplatnenie sa v preferovanom umeleckom druhu či žánri a prináša možnosti výmeny skúseností, porovnania výsledkov a aplikovania získaných poznatkov. Vzdelávanie v oblasti neprofesionálneho umenia predstavuje nenahraditeľnú metodickú pomoc i inšpiračný zdroj tvorcom a interpretom pri vytváraní hodnotných, originálnych, svojbytných a slobodných umeleckých diel. Realizuje sa hneď na niekoľkých úrovniach a rozvíja nielen umelecké, ale aj kognitívne, analytické a komunikačné schopnosti. Súčasťou vzdelávania je aj príprava na umelecký výkon, resp. zdokonaľovanie umeleckej činnosti, ktoré do istej miery vychádza z umeleckého vzdelávania pre profesionálnych umelcov vhodne vybranými predmetmi, obsahmi a rozsahmi. Je však viac praktické, tréningové a tvorivé ako teoretické. Okrem prípravy v danej umeleckej oblasti je jeho súčasťou aj psychologický a pedagogický obsah. Realizuje sa komplexne (dial'kové, cyklické, kontinuálne vzdelávanie), alebo čiastočne (zamerané len na určitú tému, problém, nácvik). Zároveň je okrem vzdelávania samotných umeleckých aktérov súčasťou tohto rozsiahleho procesu aj vzdelávanie širitelov a sprostredkovateľov umenia – lektorov, pedagógov, kritikov, metodikov, organizátorov a ďalších, ktorí sa priamou či nepriamou participáciou zúčastňujú na procese tvorby neprofesionálnych umelcov a jej prezentácie.

Umelecké vzdelávanie v NOC v jednej dekáde

V priestore živej neprofesionálnej kultúry realizovanej v miestnych a regionálnych podmienkach pôsobí NOC ako systémotvorný subjekt a dlhodobu prácu na vzdelávaní neprofesionálnych umelcov v umeleckých druhoch a žánroch: divadlo, folklór a folklórizmus, hudba, spev, umelecký prednes, výtvarná tvorba, fotografia, film a literatúra. V rámci týchto oblastí NOC realizuje umelecké vzdelávanie vo formách workshopov, odborných seminárov, konferencií i tvorivých dielní, ktoré sa uskutočňujú jednorazovo, alebo sa konajú cyklicky počas dlhšieho obdobia. Vzdelávacie aktivity prebiehajú na viacerých úrovniach počas celoštátnych festivalov a súťaží alebo ako samostatné podujatia. Hlavnou cieľovou skupinou vzdelávaní sú v prvom rade neprofesionálni umelci od detí až po dospelých, ale zároveň aj ďalší aktéri neprofesionálneho umeleckého hnutia na Slovensku – pedagógovia, vedúci kolektívov, režiséri, choreografi, dirigenti a ďalší, ktorí sú súčasťou tvorivého procesu. Jednotlivé vzdelávacie podujatia – workshopy, tvorivé dielne, odborné semináre či konferencie reagujú na aktuálne problémy a trendy vo vývoji neprofesionálneho umeleckého hnutia a sú v podstate „šité na mieru“ umelcom tvoriacim v určitom čase a priestore.

Neformálne umelecké vzdelávanie realizované pod záštitou a odbornou garanciou NOC bolo v období rokov 2007 – 2018 priamo naviazané na systém celoštátnych postupových súťaží a prehliadok, ktorých je spolu 21 a konajú sa v rôznej periodicite.² Význam celoštátnych súťaží spočíva nielen v prezentácii a konfrontácii jednotlivcov a kolektívov, ale aj v spätnnej väzbe, ktorú účastníci počas podujatia získavajú. Prosté „predvedenie sa“ nestačí. Zmysel súťaží je potrebné hľadať vo vzájomnej inšpirácii a zmysluplnom dialógu, ktoré pomáhajú umelcom napredovať.

1_Východiskovým materiálom pre tvorbu textu boli predovšetkým výročné správy o činnosti Národného osvetového centra v rokoch 2007 – 2018 a ďalšie odborné materiály z dielne NOC.

2_Celoštátne postupové súťaže, ktoré vyhlasuje a odborne garantuje NOC, sa realizujú v rôznej periodicite – každý rok, resp. každé 2 – 3 roky.

Aj z tohto dôvodu bol vytvorený model celoštátnej súťaže, ktorá je viacdňová, pobytová, spojená s tvorivými dielňami, workshopmi či diskusiami. Súťaže sú otvorené širokej verejnosti, kde sa stretnú kolegovia, priatelia, umelci alebo ľudia, ktorí majú radi umenie. Základom je cielečná spolupráca s profesionálmi, ktorí počas hodnotiacich rozborových seminárov dokážu pomenovať problémy, pracujú s neprofesionálnymi umelcami počas školení a zdieľajú s nimi svoju vlastnú skúsenosť. Účastníci workshopov a tvorivých dielní následne dokážu zúročiť svoje novonadobudnuté vedomosti a zručnosti v nových projektoch a vedľa pôvodnej túžby „užiť si“ rozvíjajú cesty vlastnej umeleckej tvorby.

Vyvrcholením celoštátnych postupových súťaží a prehliadok sú 3 celoštátne festivaly organizované i odborne garantované NOC – Folklórny festival Východná³, Festival neprofesionálneho divadla Scénická zatva⁴ a Festival neprofesionálneho umenia TvorBA⁵. Na týchto celoštátnych festivaloch sa stretávajú tí najlepší jednotlivci a kolektívy – víťazi celoštátnych postupových súťaží a podobne ako pri súťažiach majú okrem prezentácie vlastných umeleckých diel možnosť ďalej sa vzdelávať vo svojej umeleckej oblasti počas workshopov, tvorivých dielní, seminárov alebo diskusií s renomovanými odborníkmi v danej oblasti.

Okrem celoštátnych súťaží a festivalov tvorí významný celok umeleckého vzdelávania celoročná metodická podpora neprofesionálnych umelcov a samostatné vzdelávacie podujatia. Tieto sa uskutočňujú počas celého roka vo všetkých druhoch a žánroch neprofesionálneho umenia, na ktoré sa NOC zameriava, a to priamo v regiónoch Slovenska. Konajú sa buď jednorazovo, alebo sú súčasťou dlhších, aj viacročných vzdelávacích cyklov (napr. akreditovaný kurz, cyklus letných škôl a pod.). Realizujú sa v trvaní od jedného dňa až po týždenné letné školy, kde sa neprofesionálni umelci a ďalší aktéri neprofesionálneho umeleckého hnutia intenzívne venujú rozvoju svojho talentu i rozširovaniu svojich znalostí v danej oblasti pod taktovkou skúsených lektorov. Účastníci workshopov a tvorivých dielní následne uplatňujú svoje získané teoretické vedomosti a praktické zručnosti vo svojej tvorbe alebo v práci s kolektívom či jednotlivcom, ktorý sa umeniu venuje. Súčasťou letných škôl býva aj bohatý sprievodný program a záverečné vyvrcholenie niekoľkodňovej práce spojené s prezentáciou vybraného umeleckého druhu či žánru (napr. záverečný koncert, vystúpenie, účasť na festivale a pod.).

Organizácia, financovanie a odborná garancia vzdelávacích podujatí sú zabezpečované NOC, a to buď samostatne, alebo v spolupráci s regionálnymi (ROS) a krajskými (KOS) osvetovými strediskami, resp. kultúrno-osvetovými centrami, prípadne i obcami.⁶ Lektormi na jednotlivých vzdelávacích podujatiach sú profesionálni aktéri umeleckého hnutia – napr. pedagógovia z vysokých škôl, odborníci s dlhoročnou praxou v danej umeleckej oblasti, či profesionálni umelci. V rolách profesionálnych lektorov sa neraz ocitajú aj samotní odborní pracovníci NOC, ktorí vzhľadom na svoje odborné vzdelanie a celoročnú prácu s neprofesionálnymi umelcami z celého Slovenska, majú veľmi dobrý prehľad o problémoch a potrebách jednotlivcov a kolektívov v regiónoch, na základe čoho vedia plne prispôsobiť a tematicky ukotviť školenie pre konkrétnu lokalitu i publikum.

Súčasťou komplexného vzdelávacieho procesu je aj edičná a vydavateľská činnosť. NOC v rámci svojej činnosti publikuje teoretické a odborné-metodické materiály, časopisy Národná osвета a Javisko, zborníky z odborných seminárov, konferencií a literárnych súťaží⁷. Takisto sa

zameriava na špecializovanú publikačnú činnosť v rámci pravidelného vydávania bulletinov, denníkov a propagačných materiálov k celoštátnym súťažiam a festivalom.

Národné osvetové centrum sa takisto dlhodobo venuje aj dokumentácii javov spojených s neprofesionálnym umením na Slovensku. Je to napr. dokumentácia podujatí a fenoménov kultúrneho dedičstva, z ktorých vznikajú rôzne dokumentárne a metodické audiovizuálne materiály, ktoré sú takisto podstatnou súčasťou vzdelávania neprofesionálnych umelcov⁸. V zmysle súčasných trendov modernizácie spoločnosti v oblasti informatizácie a digitalizácie je čoraz viac vzdelávacích materiálov vytváraných a dostupných v digitálnej verzii alebo kópii, ktorá veľmi jednoducho umožňuje širokej verejnosti plnohodnotný prístup k materiálom aj bez fyzického kontaktu s ich analógovou formou. NOC sa tiež ako jedna z pamäťových a fondových inštitúcií zapojilo do jednotnej platformy uchovávaní, dlhodobej archivácie a sprístupňovania informačného potenciálu zbierok kultúrneho dedičstva, a to priamo realizáciou digitalizačného projektu Digitalizácia a multimediálne prezentačné produkty NOC (DMPP NOC)⁹ a zároveň vytvorením platformy na sprístupňovanie digitalizovaných objektov kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk¹⁰. Tak čoraz intenzívnejšie do popredia vystupuje aj na poli neprofesionálneho umeleckého hnutia digitálne vzdelávanie, ktoré môže byť bezprostredne využívané všetkými jeho aktérmi bez ohľadu na ich pôsobisko.

Divadlo

V oblasti divadelnej tvorby a detskej dramatickej tvorivosti je neformálne umelecké vzdelávanie špecifické v niekoľkých bodoch. Charakteristické je predovšetkým svojou komplexnosťou, kde sa okrem samotných divadelníkov zameriava aj na režisérov, scenáristov, dramaturgov, scénografov, svetelných dizajnérov, pedagógov, hudobníkov, choreografov a ďalších účastníkov zúčastňujúcich sa procesu tvorby inscenácie. Doterajšie skúsenosti dokonca potvrdzujú základnú dôležitosť výchovy a výučby najmä režisérov neprofesionálnych divadelných súborov pre ďalšie zvýšenie kvality neprofesionálneho divadla. Vzdelávací program v oblasti neprofesionálneho divadla zahŕňa teoretickú i praktickú časť. Neprofesionálni umelci sa prostredníctvom umeleckého vzdelávania učia od profesionálov, ktorí semináre, tvorivé dielne alebo workshopy prispôbujú ich potrebám, času a nárokom. Ďalším špecifikom je poskytnutie účastníkom vzdelávaní aj školenia zamerané na zážitkový a tvorivý proces so širokým spektrom praktickej, teoretickej, metodickej orientácie a prípravy pre ich aktívne činnosti s deťmi, mládežou či dospelými vo voľnom čase. Prostredníctvom nich získavajú nové poznatky o divadelnej tvorbe a tvorivej dramatiky, nie ako o náhodnom slede cvičení, ale ako o prostriedku rastu osobnosti človeka s cieľom rozvíjania jeho sociálnej či umeleckej komunikácie. Rozvojom fantázie, predstavivosti, komunikácie, pohybu, cez prácu s materiálom a textom tak spoznávajú cestu k divadelnému tvaru.

Neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti detskej dramatickej tvorivosti, v divadle mladých, dospelých a dospelých hrajúcich pre deti umožňuje sprostredkovať nové

3_Pozri bližšie na <http://www.festivalvychodna.sk/>.

4_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/festivaly/scenicka-zatva/>.

5_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

6_Jednotlivé ROS a KOS realizujú aj samostatné vzdelávacie aktivity, ktoré síce spadajú do komplexného systému umeleckého vzdelávania v oblasti neprofesionálneho umenia, avšak dané podujatia samy organizujú, financujú i odborne garantujú, pričom participácia NOC môže byť v týchto prípadoch zastúpená napríklad aktívnou účasťou odborných pracovníkov na školeniach v rolách lektorov.

7_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/vydavatelstva-cinnost/>.

8_Dokumentárne audiovizuálne materiály – krátke dokumentárno-reportážne filmy z jednotlivých celoštátnych súťaží a vzdelávacích podujatí, ktoré dokumentujú a zároveň oboznamujú širokú verejnosť s aktivitami v rámci jednotlivých umeleckých druhov a žánrov – sú sprístupnené širokej verejnosti na sociálnych sieťach NOC. Pozri bližšie na <https://www.youtube.com/channel/UClyCEKbShssbuqifq6eM8iA/featured>.

9_DMPP NOC je jedným z národných projektov Operačného programu Informatizácia spoločnosti, prioritnej osi 2 „Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry“. Projekt sa zameriava na komplexný proces digitalizácie kultúrnych objektov z archívu NOC obsahovo sa týkajúcich prevažne neprofesionálneho umenia na Slovensku. Digitalizácia sa nezaobrá len digitálnou vizualizáciou samotného artefaktu, ale digitalizujú sa aj vedomosti – dostupné informácie o danom objekte. Takisto sa realizujú ďalšie činnosti, ktoré s digitalizáciou ako multidimenzionálnym procesom bezprostredne súvisia. Je to napríklad katalogizácia, reštaurácia, postprodukcia, tvorba metadát, uzatváranie licenčných zmlúv a sprístupňovanie digitálnych reprodukcii širokej verejnosti na portáli kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk.

10_Portal kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk je hlavným výstupom ďalšieho národného projektu NOC Centrálna aplikačná infraštruktúra a registratúra (CAIR) a sprístupňuje širokej verejnosti výsledky digitalizačných projektov rezortu kultúry na jednom mieste. Pozri bližšie na <https://www.slovakiana.sk/>.

inšpiračné a motivačné zdroje pre rôznorodú tvorivú prácu profesionálnych i neprofesionálnych pracovníkov s divadelnými súbormi. Poskytuje možnosť získať základné divadelné teoretické zázemie a poznatky, ale i možnosť vyskúšať si praktickú prípravu na budúcu profesiu. Účastníci vzdelávacích podujatí sú následne schopní formulovať osobnú výpoveď, sú kreatívni a aktívni v divadelnom živote, budujú si základy sebareflexie, učia sa využívať teoretické i praktické poznatky z komunikačných zdrojov (vrátane náviku verejného vystupovania, riešenia konfliktov, cez pohyb, prácu s literatúrou a materiálom – výroba scény, bábok, kostýmov, rekvizít). Takisto tvorivo inšpirujú ďalších záujemcov v dobrovoľných záujmových skupinách – súboroch, krúžkoch v mieste bydliska alebo pracovného pôsobenia. A v konečnom dôsledku vhodné vzdelávanie umožňuje skvalitniť prípravu a realizáciu inscenácií s prezentáciou na domácich i zahraničných podujatiach.

Na vzdelávaní aktívnych participantov činoherných, bábkarských či pohybových divadelných súborov sa zúčastňujú profesionáli najskôr v úlohe lektorov, porotcov neskôr inštruktorov, poradcov či režisérov, scénografov. Spolupráca prechádza niekoľkými stupňami, od hodnotiacej činnosti cez pedagogickú až po režijnú tvorbu. K obľúbeným umeleckým vzdelávacím podujatiam patria najmä dramaturgické poradne, divadelné tvorivé dielne, letné školy, tematické a rozborové semináre, ktorých sa v rokoch 2007 – 2018 pod záštitou NOC konalo viac ako 120 a uskutočňovali sa predovšetkým počas celoštátnych festivalov a súťaží, ale aj samostatne. Viaceré z nich boli súčasťou niekoľkoročného vzdelávacieho projektu EduArt (2004 – 2016), ktorý sa realizoval v spolupráci s Radou pre neprofesionálne divadlo na Slovensku. Celoslovenské divadelné tvorivé dielne poskytli amatérskym tvorcom možnosť nadobudnúť zručnosti v rôznych hereckých technikách, oboznámiť sa s významnými svetovými tvorcami v oblasti divadelného umenia, ale aj nadviazať nové kontakty a vymeniť si skúsenosti.

Základom metodickej podpory neprofesionálnych divadelných kolektívov v mapovanej dekáde boli najmä celoštátne postupové súťaže zamerané na alternatívne divadlo (Levoča, Exit), činoherné divadlo dospelých (Tlmačské činohranie) a do súčasnosti sa realizujúce celoštátne súťaže zamerané na detskú dramatickú tvorivosť (Zlatá priadka¹¹), divadlo dospelých hrájúcich pre deti (Divadlo a deti¹²), divadlo mladých (FEDIM¹³) a divadlo dospelých (Belopotockého Mikuláš¹⁴), na ktorých v rokoch 2007 – 2018 súťažili divadelníci 38 krát. Počas týchto súťaží sa v rokoch 2007 – 2018 uskutočnilo viac ako 40 tvorivých dielní, workshopov, odborných seminárov a prednášok pre samotných aktérov a vedúcich a spolupracovníkov divadelných súborov, ktoré sa venovali témam zameraným na získavanie nových zručností aktérov a pedagógov divadelných súborov, teoretické otázky z oblasti divadelného umenia alebo praktické otázky týkajúce sa činnosti a fungovania divadelného súboru. Boli to napr.: réžia a dramaturgia, moderovanie, priestor, animovanie predmetov, papierové divadlo, dramatické texty slovenských a českých autorov, fundraising, folklórne inšpirácie v detskej dramatickej tvorivosti, problematika súčasného divadla, rozvíjanie hudobnej tvorivosti, tvorba scenára v divadle dospelých hrájúcich pre deti, divadelný jazyk, rodové tradície kočovných bábkarov, práca s detským hercom a detským divadelným súborom, bábkové divadlo a jeho podoby, stand up comedy show, divadlo 21. storočia, práca s deťmi staršieho školského veku, scénografia, divadlo objektu, tvorba hudobnej zložky inscenácie atď. Vedúcim detských dramatických kolektívov, pedagógom rôznych stupňov škôl, metodikom, ale aj ďalším záujemcom bol venovaný napr. 3-dňový kurz Celoslovenské vzdelávanie pedagógov v oblasti detského divadla, seminár zameraný na tvorivé dramatické písanie, alebo odborný seminár Tvorivá dramatika v edukácii a inscenačnej praxi detských divadelných súborov.

Nevyhnutnou súčasťou súťaží boli aj rozborové semináre, počas ktorých členovia odbornej poroty veľmi podrobne a kriticky analyzovali jednotlivé inscenácie divadelných kolektívov. Pridanou hodnotou seminárov bolo, že neprebíhali formou monológu odborníkov, ale boli (a do súčasnosti sú) živou diskusiou všetkých zúčastnených – amatérov i profesionálov, ktorí poukazujú na pozitívne i negatívne problémy inscenácie v širšom kontexte a spoločne hľadajú odpovede a možnosti ďalšieho posunu v tvorbe konkrétneho súboru.

Vyvrcholením každoročnej „divadelnej sezóny“ je najstarší festival amatérskoho divadla v Európe Scénická žatva¹⁵. Okrem prezentácie tých najlepších divadelných súborov a recitátorov poskytuje festival aj viacero možností na vzdelávanie a získavanie nových poznatkov a zručností v oblasti divadelného umenia. Súčasťou Scénickej žatvy bolo počas mapovaného obdobia množstvo tematicky širokospektrálne zameraných workshopov, tvorivých dielní, seminárov a prednášok, ktoré boli určené pre priamych participantov a účastníkov festivalu, takisto pre budúcich profesionálov, ktorí sa pripravovali na vysokú školu, pedagógov, ktorým chýbalo umelecké vzdelanie, ale aj pre širšiu verejnosť rôznych vekových skupín od začiatníkov až pokročilých. Jednotlivé aktivity sa venovali napr. týmto témam: práca s telom a hlasom, akrobacia, scénická hra, práca s maskou, herecké cvičenia podľa Michaila Čechova, základy hereckej tvorby, bábkové divadlo (papierové divadlo, mimická bábka, bábka v priestore, oživený predmet a literárny text, ľudová slovesnosť), nové médiá, kultúra a manažment, réžia, dramaturgia, scénografia, svetelný dizajn, autorské, činoherné, pouličné, pohybové, epické, bábkové, hudobné, dokumentárne alebo fyzické divadlo, divadlo poézie, hudobná dramaturgia, divadlo 21. storočia, telesnosť a reč tela, videoart, slam poetry, divadelná kritika, divadelná fotografia a pod.

Ďalšou možnosťou na získanie nových skúseností bol workshop divadelnej scénografie – Scénotektúra, kostým, svetlo, ktorý sa konal počas Festivalu neprofesionálneho umenia TvorBA 2018¹⁶.

Súčasťou metodickej podpory neprofesionálnych divadelníkov boli aj samostatné jednorazové alebo na seba nadväzujúce vzdelávacie podujatia uskutočnené v rôznych regiónoch Slovenska. Jedným z týchto aktivít boli workshopy priamo „šité na mieru“ divadelníkom podľa ich aktuálnych potrieb Divadelný inkubátor I., II., ktoré boli zamerané na hereckú prácu, text a podtext, emócie, reč tela, pohybovú prípravu, scénografiu, využitie priestoru a site-specific theatre. Potom napr. Národná divadelná dielňa, na ktorej sa stretli a diskutovali slovenskí amatérski a profesionálni divadelníci a ďalšie.

Jednou zo základných zložiek metodickej podpory neprofesionálnych divadelníkov je aj edičná činnosť, ktorá je zastúpená vydávaním bulletinov, festivalových denníkov vydávaných pri všetkých celoštátnych súťažiach a festivaloch, ktoré obsahujú rôzne teoretické príspevky z oblasti divadla, ale aj kritické analýzy a recenzie inscenácií a pod. a sú užitočným študijným materiálom pre ďalšie vzdelávanie divadelníkov. V rámci mapovanej dekády boli vydané aj samostatné publikácie venujúce sa tvorivej dramatike v edukácii a inscenačnej praxi detských divadelných súborov (Štefková 2011) a Metodické listy (príloha časopisu Národná osвета) zamerané na koncept živého divadla 21. storočia (Lavrik 2014)¹⁷ a hudbu v detskom divadle (Felix 2018)¹⁸. Primárne fórum pre získavanie nových poznatkov z oblasti divadelného umenia je tiež časopis Javisko¹⁹. Tento odborný časopis zaznamenáva najvýraznejšie divadelné počiny

15_Pozri bližšie na <http://www.scenickazatva.eu/>.

16_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

17_Metodické listy sú dostupné online na webe NOC tu <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-04.pdf>.

18_Metodické listy sú dostupné online na webe NOC tu <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/NO-2018-01-web.pdf>.

19_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/vydavatelstva-cinnost/>.

11_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/zlata-priadka/>.

12_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/divadlo-a-deti/>.

13_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/fedim/>.

14_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/belopotockeho-mikulas/>.

za danú sezónu, reflektuje vývoj celoštátnych súťaží a zároveň i samotného neprofesionálneho divadla na Slovensku a zároveň má aj výrazný edukačný rozmer. Jeho súčasťou sú odborné články, recenzie a kritické analýzy inscenácií aj s presahom na profesionálnu a medzinárodnú divadelnú scénu, a takisto aj rôzne metodické materiály, ktoré slúžia neprofesionálnym divadelníkom ako inšpiratívny zdroj informácií.

Vo sfére digitálneho vzdelávania boli v danom období z oblasti divadla zdigitalizované fotografie, fotoalbumy, plagáty, bulletinov i dokumentárne filmy a záznamy, ktoré okrem samotného digitálneho výstupu obsahujú aj detailné informácie o danom objekte, a tak sú tiež vhodným informačným zdrojom pre odbornú i širokú verejnosť.²⁰ Do popredia určite vystupujú napr. digitálne kópie fotoalbumov z festivalu Scénická žatva, ktoré okrem fotografií obsahujú množstvo ďalších textových informácií, novinových výstrižkov, letákov, bulletinov, čím sa stávajú akýmsi malým „archívom“ daného ročníka podujatia.

Folklor a folklorizmus

Komplexná forma vzdelávania v kontexte tradičnej ľudovej kultúry umožňuje získavanie znalostí a rozvíjanie kompetencií v oblasti ľudového tanca, hudby a tradičných detských hier. V spojení s adekvátnymi didaktickými metódami tak umožňuje i v neprofesionálnom prostredí vychovávať vynikajúcich interpretov – tanečné, spevácke i muzikantské osobnosti s kompetenciou kvalitnej a presvedčivej interpretácie podmienenej interiorizáciou nielen formy a štruktúry, ale aj funkcie a ďalších antropologických kontextov tanečných, hudobných a hrových prejavov našej tradičnej kultúry.

Neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti ľudového tanca, hudby a detského folklóru vyžaduje interdisciplinárnu formáciu v odbore etnológie, pedagogiky, etnochoreológie, etnomuzikológie, tanečnej a hudobnej pedagogiky. V oblasti folklorizmu, ktorého súčasťou sú inscenované hudobno-tanečné, hrové, ale i divadelné, obradové a zvykoslovné prejavy našej tradičnej kultúry, je vzdelávanie nevyhnutným predpokladom kvalitnej interpretácie a odborne i umelecky hodnotnej tvorby. Práve scénické prostredie je totiž v súčasnosti najmasovejšou formou šírenia informácií i vedomostí o prejavoch našej tradičnej kultúry.

Umelecké vzdelávania na poli folklóru a folklorizmu realizované pod záštitou NOC prebiehali v období rokov 2007 – 2018 vo forme akreditovaných kurzov, školení, odborných seminárov, konferencií, workshopov, tvorivých dielní, či letných škôl. V priebehu danej dekády prebehlo viac ako 100 vzdelávacích podujatí, ktoré sa uskutočnili počas celoštátnych festivalov a súťaží alebo samostatne. Viaceré z nich sa okrem jednorazových vzdelávaní konali cyklicky každý rok, prípadne kontinuálne v priebehu jedného alebo viacerých rokov.

Základnou stavebnou jednotkou podpory neprofesionálnych umelcov v oblasti folklórneho hnutia na Slovensku je celoročná metodická podpora folklórnych kolektívov a jednotlivcov – tanečníkov, muzikantov, spevákov, ale aj vedúcich kolektívov, pedagógov a metodických pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení, ktorí sa venujú danej oblasti priamo v regióne.

V rokoch 2007 – 2013 sa v NOC uskutočňovali dve formy akreditovaného vzdelávania – Pedagóg tanca (2007 – 2010) a Choreografia ľudového tanca (2011 – 2013), ktoré pozostávali z trojdňových víkendových školení jedenkrát v mesiaci v trvaní troch rokov a ich završením boli záverečné skúšky a obhajoba záverečnej práce, na základe ktorých nadobudol každý účastník Osvedčenie o získanom vzdelaní s celoštátnou platnosťou, akreditované Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Oba kurzy boli zamerané predovšetkým na aktívne pôsobiacich neprofesionálnych umelcov – vedúcich, choreografov a pedagógov vo folklórnych kolektívoch.

20_Z hľadiska autorskoprávnej ochrany mohla byť do súčasnosti sprístupnená zatiaľ len časť digitálnych kópií kultúrnych objektov, ktoré sú dostupné online na portáli kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk tu: <https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty?ts=1568897114537>.

Kurz Pedagóg tanca bol akreditovaným kurzom a jeho cieľom bolo „vychovať nových odborníkov – špecialistov v oblasti pedagogiky tanca, pripraviť špecialistov pre amatérske tanečné kolektívy v oblasti záujmovej umeleckej činnosti, podporovať odborný rast tanečných pedagógov...“.²¹ V praxi sa jednotlivé okruhy kurzu orientovali na techniky moderného, jazzového, charakterového, klasického a ľudového tanca, tanečnú prípravu, typológiu a štruktúrnu analýzu ľudového tanca, súčasťou boli aj teoretické prednášky z dejín tanca a hudobnej náuky (Babčáková 2016, s. 158).

Kurz Choreografia ľudového tanca bol realizovaný v kooperácii s Katedrou tanečnej tvorby Vysoké školy múzických umení (KKT VŠMU). Cieľovú skupinu tvorili „súčasní a budúci choreografi bez potrebnej kvalifikácie, vedúci a členovia tanečných kolektívov zo všetkých regiónov Slovenska. Ďalej odborní poradenski a metodickí pracovníci v oblasti kultúry, dobrovoľní pracovníci – vedúci záujmových kolektívov, resp. ich členovia, aj nezamestnaní občania, ktorí si chcú rozšíriť vedomosti, zručnosti a schopnosti v oblasti tanečného umenia“.²² Študiijný plán tvorili predmety zamerané napr. na teórie a dejiny tanca a hudby, tance iných národov, slovenský ľudový tanec a hudbu, dramaturgiu a réžiu ľudového tanca, scénografiu, kostým a ľudový odev, tanečnú pedagogiku, folkloristiku, či metodiku terénneho výskumu (Babčáková 2016, s. 159).

Niekoľkoročný medzinárodný vzdelávací projekt Dni tradičnej kultúry (1999 – 2014) zahŕňal niekoľko typov vzdelávacích, ale i prezentačných aktivít (tvorivé dielne Malí tanečníci, Primáškovia, Muzičky, Študentská letná škola rámci Festivalu ľudovej kultúry Koliesko v Kokave nad Rimavicou, prezentačné hudobné a tanečné podujatia ako napr. festival Klenovská rontouka, prezentácia tradičnej gastronómie v rámci Spišských folklórnych slávností na Spišskom salaši a pod.). Hlavným podujatím projektu bol Folklórny festival Východná. Projekt bol podporený Vyšehradským fondom a zameraný na kultúrne aktivity podporené vzdelávaním v oblasti tradičnej kultúry, s participáciou ďalších krajín V4.

Súčasťou metodickej podpory boli v mapovanom období aj odborné semináre, konferencie a cyklus letných škôl, ktorých sa spolu uskutočnilo viac ako 20.

Od roku 2007 sa pod záštitou NOC pri podujatí Festival ľudovej kultúry – stretnutie mladých folkloristov Koliesko v Kokave nad Rimavicou pravidelne uskutočňuje letná škola Etnodielne nielen pre študentov. Letná škola je každý rok tematicky zameraná na vybraný problém, ku ktorému sú pre účastníkov počas niekoľkých dní pripravené prednášky i praktické cvičenia. V rokoch 2007 – 2018 bol cyklus letných škôl zameraný napr. na témy: Labanova kinetografia, metodológia práce s pramenným materiálom, vizuálna antropológia a spôsob filmovej dokumentácie, metóda oral history, grantové štruktúry podpory a písanie projektov a pod. Súčasťou dvoch ročníkov letných škôl bol tiež odborný seminár Folklor a folkloristika v procesoch komunikácie venovaný prof. M. Leščákovi a konferencia Folklorizmus a kultúrne dedičstvo²⁴.

Na stále živé a diskutované otázky umeleckej tvorby vo folklórnych kolektívoch boli zamerané dva odborné semináre pod názvom Folklórne fórum o choreografii (2015²⁵, 2017), kde odznali príspevky a diskusie a takisto sa zrealizovali workshopy na tému aktuálnych prístupov v choreografickej tvorbe, ale aj v oblasti réžie, dramaturgie, svetlenej techniky, hudobnej kompozície a scénografie.

21_Zakladajúca listina projektu (interný materiál NOC).

22_Zakladajúca listina projektu (interný materiál NOC).

23_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/etnodielne/>.

24_Z konferencie vyšiel aj zborník, kde sú uverejnené všetky príspevky. Pozri bližšie Babčáková – Hložková – Krnáčová (ed.) 2015.

25_Z odborného seminára bol vydaný aj zborník, kde sú uverejnené všetky príspevky. Pozri bližšie Babčáková – Hložková – Krnáčová (ed.) 2016.

Reflexia stavu systematického vzdelávania vedúcich a pedagógov folklórnych kolektívov²⁶ poukázala na potrebu ich ďalšej edukácie, ktorá prebehla pod záštitou NOC v rokoch 2015 – 2017 priamo v regiónoch Slovenska. 21 školení, ktorých sa zúčastnilo takmer 250 účastníkov z vyše 120-tich kolektívov bolo zameraných na rôzne témy z oblasti etnológie, etnomuzikológie, etnochoreológie, tanečnej pedagogiky, metodiku terénneho výskumu a prácu s pramenným materiálom pri tvorbe choreografického diela. V rámci jednotlivých workshopov získali účastníci komplexné teoretické vedomosti i praktické zručnosti, ktoré následne využívajú pri práci s folklórnym kolektívom.²⁷ Okrem školení vedúcich a pedagógov folklórnych kolektívov prebehlo v roku 2017 aj Školenie metodikov pre folklór, ktorí pôsobia priamo v regiónoch. Interaktívny seminár Tradičná hudobná a tanečná kultúra a jej reflexia v propozíciách predstavil metodikom základné etnomuzikologické pojmy, vývoj ľudovej hudby, vývoj hudobných zoskupení: typy a počet nástrojov v rôznych zoskupeniach, ich funkcia, vzťah hudby a tanca, hier, základné etnochoreologické pojmy, typológia, charakteristika tanečných typov, tanečné príležitosti, etiketa (v súvislosti s propozíciami a hodnotením v súťažiach) i praktickú ukážku práce s pramenným materiálom.

Systematické vzdelávanie v období danej dekády bolo venované aj detským a mládežníckym interpretom ľudového tanca a hudby počas každoročne realizovaných týždenných tvorivých dielní Primášikovia²⁸, Muzičky a Malí tanečníci²⁹. Tvorivé dielne boli orientované na osvojenie si štýlovej interpretácie a techniky ľudového tanca a hudby, či ich prirodzenú spätosť. Jednotlivé tvorivé dielne boli zamerané na tanečné typy a k nim funkčne viazané piesne, ale aj herné štýly z konkrétnych lokalít (v mapovanom období napr. Zemplín, Šariš, Horehronie, Liptov, Terchovská dolina, Podpolanie, moravsko-slovenské pomedzie, Myjavsko, Goral, Gemer, ale aj rumunských oblastí Kalotaszég a Szászcsávás).

Pre mladých ale aj dospelých muzikantov boli určené týždenné tvorivé dielne Oživené melódie (každoročne od roku 2015) a Na našu nótu (2015, 2016), ktoré boli zamerané na špecifický herný štýl vybraných lokalít Slovenska, v danom období na oblasť Oravy, Ponitria a Požitia.

Pre mladých tanečníkov z vybraných lokalít Slovenska (Detva, Klenovec, Liptovský Mikuláš, Malá Franková) a Moravy bola určená tvorivá dielňa Odzemkári (2011) realizovaná v rámci medzinárodného projektu Dni tradičnej kultúry. Počas piatich dní si odzemkári osvojovali špecifické lokálne a regionálne varianty odzemku pod vedením skúsených tanečných pedagógov a vynikajúcich interpretov z vybraných „odzemkárskeho“ oblastí.

Vyvrcholením celoročnej metodické práce v oblasti folklóru a folklorizmu sú celoštátne postupové súťaže zamerané na folklórne kolektívy (Tancuj, tancuj³⁰), detské folklórne súbory (Eniki, beniki³¹), folklórne skupiny (Nositelia tradícií³²), sólistov tanečníkov (Šaffova ostroha³³) a hudobný folklór detí a dospelých (Vidiečanova Habovka³⁴). V rokoch 2007 – 2018 súťažili

folklórne kolektívy a jednotlivci na týchto celoštátnych súťažiach dohromady 36 krát. Rozborové semináre boli zamerané na oblasť tanečnej a hudobnej pedagogiky, etnomuzikológie, etnochoreológie a takisto na režijnú, dramaturgickú či scénografickú prácu v súvislosti s prezentovanými hudobnými a choreografickými dielami. Okrem rozborových seminárov boli súčasťou súťaží aj ďalšie vzdelávacie aktivity, a to predovšetkým školy tanca, hudobné tvorivé dielne, odborné semináre a rozpravy napr. na témy choreografickej tvorby, návštevy výstav a múzeí, či spoznávanie ľudových remesiel.

Vyvrcholením každoročnej „folklórnej sezóny“ je Folklórny festival Východná³⁵. Okrem umeleckých programov patrí k festivalu i mnoho zážitkových programov, počas ktorých hlbšie spoznávajú slovenskú tradičnú kultúru nielen stabilní aktéri folklórneho hnutia, ale aj široká verejnosť. Súčasťou festivalu sú tvorivé dielne a workshopy pre deti i dospelých, odbornopopularizačné interaktívne programy, ale aj odborné semináre a prednášky, ktoré sa v súčasnosti odohrávajú na viacerých miestach v areáli východnianskeho amfiteátra³⁶. V období mapovanej dekády boli základom vzdelávacích programov najmä školy a školičky tanca a spevu, hudobné workshopy, či školy remesiel. V repertoári tanečných a hudobných škôl boli zaradené tance a piesne z rôznych lokalít Slovenska, ale aj tanečná a hudobná tradícia iných národov a boli určené pre začiatočníkov a pokročilých. Ich hlavnou úlohou bolo priblížiť a priniesť pohyb, hudbu, spev, zábavu či tradičné remeslá medzi samotných návštevníkov, ktorí prestávajú byť len pasívnymi prijímateľmi folklórnej tradície v role divákov, ale majú možnosť osobného a aktívneho poznávania tradičnej kultúry Slovenska. Priestorom, kde mohli návštevníci na vlastnej koži „okúsiť“ ako sa kedysi spievalo, hralo či tancovalo, bolo Humno a Gastrocentrum. Humno sa stalo aj odborným fórom na rozpravy o problémoch a aktuálnych otázkach folklórneho hnutia, diskusie s významnými osobnosťami alebo venované významným osobnostiam (napr. manželka Elschekovci, O. Demo, J. Olejník, J. Lazorík a ďalší). Vzdelávací priestor pre študentov, odborníkov, ale aj folklórnych nadšencov poskytoval Etnodom, ktorého súčasťou boli prednášky, diskusie, filmové projekcie a výstavy s etnologickou tematikou. Detský svet bol každý rok vytvorený v Košariaku, kde sa aj tí najmladší účastníci festivalu mali možnosť zoznámiť s tradičnou kultúrou počas školičiek spevu, rozprávania ľudových rozprávok, hrania tradičných detských hier, alebo sa mohli obliecť do kroja, či naučiť sa tradičné riekanky, hádanky a rečňovanky.

Ďalším festivalom, v rámci ktorého sa okrem scénických programov realizovali aj vzdelávacie aktivity, bol Festival neprofesionálneho umenia TvorBA³⁷ 2018. Súčasťou podujatia boli dva workshopy zamerané na rozvíjanie zručností a schopností v tanečnej a pohybovej výchove na základe dramapedagogiky a techniky na predchádzanie stresu a vyhovenia pedagógov voľnočasových aktivít. Pre širšiu verejnosť bola určená škola tanca, resp. riadená tanečná zábava zameraná na výučbu typov tanca z bratislavskej mestskej časti Vajnory.

Podstatným elementom metodickej podpory aktérov folklórneho hnutia je aj edičná činnosť. Táto sa v priebehu mapovaného obdobia uskutočňovala prostredníctvom vydávania odborných publikácií a časopisu Národná osвета aj s jej tematicky zameranými prílohami. Medzi najvýznamnejšie publikácie možno zaradiť napr. monografiu M. Lečšáka Folklór a scénický

26_Pozri bližšie napríklad Babčáková 2016; Babčáková 2017; Babčáková 2018.

27_Iniciatíva zo strany odborných pracovníkov pre folklór NOC a príchod kompetentných erudovaných metodikov do niektorých ďalších osvetových stredísk priniesli v ostatných dvoch rokoch pozitívne výsledky. Impulzom k tejto pozitívnej zmene bola aj realizácia inštruktážnych školení pre vedúcich a pedagógov folklórnych kolektívov zo strany odborných pracovníkov NOC pre folklór, ktoré sa začali realizovať od roku 2015. Po pozitívnom ohlase zo strany vedúcich folklórnych kolektívov metodici ROS a KOS začali realizovať systematické školenia i vďaka podpore projektov z Fondu na podporu umenia (FPU) a prízývajú predovšetkým erudovaných lektorov. Komplexnejšie vzdelávanie v ľudovom tanci tak vedúcim folklórnych kolektívov poskytuje o 50 % viac osvetových stredísk. Kvalitatívny posun je zrejmý i v zastúpení erudovaných lektorov, ktorí v porovnaní s minulou necelou tretinou tvoria dnes takmer 70 %.

28_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/tvoriva-dielna-primasikovia/>.

29_Tvorivé dielne Muzičky a Malí tanečníci sa konajú spolu od roku 2015, dovtedy sa realizovali samostatne. Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/tvoriva-dielna-muzicky-a-mali-tanecnici/>.

30_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/tancuj-tancuj/>.

31_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/eniki-beniki/>.

32_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/nositelia-tradicii/>.

33_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/saffova-ostroha/>.

34_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/vidiecanova-habovka/>.

35_Pozri bližšie na <http://www.festivalvychodna.sk/>.

36_Jednotlivé formy aktivít, ktoré sa predtým odohrávali na rôznych miestach, boli v priebehu daného obdobia situované do stabilných priestorov, ktoré podporujú charakter jednotlivých vzdelávacích aktivít. Týmto miestami sú napríklad Humno, Košiarik (od roku 2011) a Etnodom (od roku 2015).

37_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

folklorizmus (2007), ako aj zbierky piesní z edície Spevníky z Nocky: Brocké, Brocké, Brocké dolina (2001), Na ľengvarskom veršku (2002), Piesne z Križovian nad Dudváhom (2003), Na kubaskom kosťeľe (2004), či zbierka Ľudové piesne a zvyky Trnavskej roviny (2005). Užitočnou praktickou pomôckou pre pedagógov folklórnych kolektívov sú prílohy Národnej osvet – Metodické listy, ktoré boli v danej dekáde zamerané na prácu s deťmi a mládežníckymi ľudovými hudbami (Lukáčová 2014)³⁸, pedagogiku ľudového tanca a detské tradičné hry (Ondejka – Krausová 2015)³⁹ a hlasovú rozcvičku (Jágerová 2015)⁴⁰.

V období rokov 2007 – 2018 sa ako veľmi efektívny edukačný nástroj aj v oblasti folklóru a folklorizmu čoraz viac do popredia dostávalo tiež digitálne vzdelávanie. Toto je priamo spojené s dokumentačnou a digitalizačnou činnosťou a jeho význam možno vidieť vo viacerých rovinách uchovávaní a sprístupňovaní fenoménov kultúrneho dedičstva. Išlo predovšetkým o záchranné terénne výskumy zaznamenávajúce posledné generácie nositeľov tradícií, rozsiahlu dokumentačnú činnosť javov scénického folklorizmu a zároveň digitalizáciu archívnych materiálov.

V roku 2009 bol v rámci dokumentácie javov tradičnej ľudovej kultúry sfinalizovaný projekt Ľudové tance slovenských regiónov, kde bol zaznamenaný tanečný materiál z 84 lokalít 11-tich tanečných regiónov (Zemplín, okolie Púchova a Kysúc, Záhorie a Myjava, Orava, Spiš, Šariš, JZ Slovensko, Gemer a Malohont, okolie Nitry).⁴¹ Ďalšie dokumentačné audiovizuálne materiály so vzdelávacím rozmerom vydané NOC boli napr. dokumentárne filmy Koledovanie a vianočné hry (2005), realizované v spolupráci s FTF VŠMU, Koledovanie (2007), takisto krátke dokumentárno-reportážne filmy z jednotlivých celoštátnych súťaží a vzdelávacích podujatí⁴². Odborní pracovníci NOC v rokoch 2014 – 2015 takisto spolupracovali na projekte Digitálne múzeum. Počas záchranného terénneho výskumu v 48 lokalitách 9-tich tanečných oblastí (Trenčiansko, Kysuce, Turiec, Podpol'anie, Liptov, Hont, Horehronie, Abov, Spiš) bolo zaznamenaných vyše 600 tanečných typov⁴³.

Ďalšou súčasťou dokumentácie s cieľom zachytenia javov scénického folklorizmu i vzdelávania širokej verejnosti je projekt Encyklopédia scénického folklorizmu kontinuálne realizovaný od roku 2006. Doteraz spracovaných viac ako 1000 autorských hesiel mapuje vývinové procesy a aktuálny stav scénického folklorizmu v slovenských sociálnych a kultúrnych kontextoch. Cieľom je tieto heslá v najbližšom období sprístupniť širokej verejnosti, čím encyklopédia na jednej strane posluží ako užitočná pomôcka v pedagogickej práci na základných a stredných umeleckých školách, vysokých školách umeleckého a humanitného zamerania a zároveň bude satisfakciou tisícom aktívne pôsobiacich uchovávateľov a šíriteľov tejto živej tradície v prostredí folklórnych kolektívov, organizátorov folklórnych festivalov a podujatí, či individuálnych interpretov a tvorcov.

38_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-02.pdf>.

39_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-04.pdf>.

40_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-03.pdf>.

41_Celá dokumentácia prebiehala v období rokov 2001 – 2009 a projekt bol realizovaný v spolupráci s odborníkmi z Ústavu hudobnej vedy SAV (ÚHV SAV) a VŠMU. Zaznamenaný materiál bol vydaný na DVD nosičoch, ktoré už v súčasnosti nie sú dostupné. NOC preto aktuálne pracuje na vyriešení autorských práv, aby mohli byť jednotlivé záznamy sprístupnené online širokej verejnosti.

42_Jednotlivé dokumentárno-reportážne filmy sú dostupné online na YouTube kanáli NOC tu: <https://www.youtube.com/channel/UCIyCEKbShssbuqif6eM8IA/featured>.

43_Jednotlivé záznamy sú dostupné na portáli kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk a videá možno nájsť online tu: <https://www.slovakiana.sk/kategorie/tanec>.

Výnimočným a inovatívnym projektom, ktorý priamo metodicky podporuje neprofesionálnych umelcov a pedagógov v oblasti folklórneho hnutia sú Videolekcie pre hru na husliach – variačná technika Jozefa Kroku Češľaka zo Zámotova. Metodické videá boli sprístupnené širokej verejnosti v roku 2018 a sú určené pre výučbu štýlovej interpretácie podľa hry významného zemlinského primáša. Lektorom metodických videí je huslista a odborný pracovník NOC Michal Noga, ktorý sa týmto herným štýlom zaoberal niekoľko rokov prostredníctvom terénnych výskumov realizovaných bezprostredne s Jozefom Krokom Češľakom.⁴⁴

V rámci digitalizačného projektu boli v danom období z oblasti tradičnej ľudovej kultúry zdigitalizované fotografie, fotoalbumy, plagáty, bulletin, LP platne, MG pásy i dokumentárne filmy a záznamy, ktoré okrem samotného digitálneho výstupu obsahujú aj detailné informácie o danom objekte, a tak sa stali významným zdrojom informácií pre odbornú i širokú verejnosť⁴⁵.

Hudba

Neformálne umelecké vzdelávanie v hudobnej oblasti vyniká širokým, či už vekovo, štýlovo alebo skúsenostne odlišným spektrom ľudí. Vzdelávanie v oblastiach inštrumentálnej, dychovej a populárnej hudby, na ktoré sa NOC zameriava, poskytuje neprofesionálnym umelcom možnosť napredovať a rozširovať si svoje obzory v umeleckom druhu či žánri, v ktorom sú aktívni, a to nielen ako inštrumentalisti a speváci, ale aj ako hudobní skladatelia a autori textov. Z hľadiska rôznorodosti hudobných žánrov je potrebné sústrediť sa na jednotlivé žánre samostatne, spolupracovať s odborníkmi a pedagógmi z daných oblastí a tým zlepšovať úroveň neprofesionálnych umelcov a motivovať ich k budúcej činnosti.

V období rokov 2007 – 2018 prebiehalo neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti inštrumentálnej, dychovej a populárnej hudby pod záštitou NOC vo forme workshopov, tvorivých dielní, odborných seminárov, prednášok a letných škôl a metodická starostlivosť o neprofesionálnych umelcov v oblasti hudby bola zameraná na podporu komorných a dychových orchestrov, hudobných skupín a sólistov populárnych hudobných žánrov. Dohromady prebehlo približne 30 vzdelávacích aktivít. Mapovaná dekáda je však charakteristická akousi nestabilitou vzdelávacích podujatí a nepravidosťou realizácie celoštátnych súťaží. Všeobecne možno povedať, že vzdelávacie aktivity vznikali a realizovali sa prevažne ako súčasť celoštátnych súťaží zameraných na inštrumentálnu hudbu (Divertimento musicale⁴⁶), malé dychové hudby (Lednické Rovne⁴⁷), detské a mládežnícke dychové hudby (FestMladych⁴⁸), veľké a stredné dychové orchestre⁴⁹ a autorskú piesňovú tvorbu v populárnej hudbe (Strunobranie⁵⁰). V rokoch 2007 – 2018 účinkovali sólisti a členovia kapiel a orchestrov na týchto súťažiach spolu 20 krát. Vzdelávacia časť podujatí pozostávala predovšetkým z hodnotiacich a rozborových seminárov umožňujúcich vedúcim a dirigentom orchestrov i jednotlivým hudobným zoskupeniam a sólistom bezprostredný kontakt s odborníkmi, ktorí detailne rozobrali ich súťažné vystúpenia. Súčasťou podujatí však boli napr. aj odborné semináre, na ktorých sa zúčastnení zaoberali problematikou dychovej hudby na Slovensku, alebo na medzinárodnom fóre krajín V4 riešili problematiku veľkých dychových orchestrov. Okrem toho sa získavali aj praktické zručnosti počas workshopov

44_Videolekcie sú dostupné online na YouTube kanáli NOC tu: <https://www.youtube.com/watch?v=YsGhsLqepM&list=PLXCq5RxHpyHmHmukoxfUrc16xcDjmTb5O>.

45_Z hľadiska autorskoprávnej ochrany mohla byť do súčasnosti sprístupnená zatiaľ len časť digitálnych kópií kultúrnych objektov, ktoré sú dostupné online na portáli kultúrneho dedičstva Slovakiana.sk tu: <https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty?ts=1568897114537>.

46_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/divertimento-musicale/>.

47_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/lednicke-rovne/>.

48_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/festmladych/>.

49_Vzhľadom na výrazný ústup týchto foriem dychových zoskupení sa súťaž v mapovanom období zorganizovala v roku 2014 naposledy.

50_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/strunobranie/>.

a tvorivých dielní zameraných napr. písanie piesní alebo hru na sláčikové, dychové nástroje a akordeóny.

Workshopu Ako písať texty piesní spájajúceho literárnu a hudobnú tvorbu sa mali možnosť zúčastniť neprofesionálni hudobníci a textári počas Festivalu neprofesionálneho umenia TvorBA⁵¹ 2018.

Inovatívny projekt NOC – tvorivá dielňa pre mladých skladateľov SKLADAČKY pod heslom „Nezlož sa a začni skladať!“ sa zrealizoval v spolupráci s Pedagogickou fakultou Univerzity Komenského v dvoch ročníkoch za sebou v rokoch 2015 – 2016. Počas troch dní mali účastníci možnosť vypočuť si prednášky skúsených lektorov a dozvedieť sa viac o tom, ako vytvoriť vlastnú skladbu. Následne svoje získané teoretické znalosti využili prakticky a skomponovali pod lektorským vedením svoje vlastné dielo. Cieľom seminára bolo rozšíriť mladým ľuďom poznatky v oblasti hudobnej kompozície, motivovať potenciálnych mladých skladateľov a pomôcť im do budúcnosti v tvorbe kvalitných slovenských skladieb. Účastníci mali tiež možnosť vypočuť si svoje skomponované dielo v interpretácii profesionálnych hudobníkov. Vyvrcholením vzdelávacieho podujatia bol záverečný koncert, ktorý sa uskutočnil na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského.

Dychovým orchestrom zas bola v rokoch 2017 – 2018 venovaná Tvorivá dielňa pre mladých dychovkárov. Počas týždennej letnej školy deti a mládež zaoberajúca sa hrou v dychových orchestroch získavali a rozšírili svoju prax v hre v dychovom orchestri v dvoch kategóriách. Začiatocníci vo veku od 10 – 13 rokov a pokročilí, pričom do jednotlivých kategórií boli zaradení nielen na základe veku, ale aj interpretačnej vyspelosti. Skúšky prebiehali po jednotlivých nástrojových sekciách a aj spoločne pod taktovkou mladého dirigenta Romana Maďára.

Súčasťou podpory neprofesionálnych hudobníkov je aj edičná činnosť. Užitočnou pomôckou pre aktérov v oblasti inštrumentálnej, dychovej a populárnej hudby sú napr. prílohy Národnej osvetu – Metodické listy. Tieto boli v danej dekáde zamerané na hudobnú edukáciu (Boroš 2015)⁵², hru s hudbou (Derevjaníková 2016)⁵³, harmóniu a inštrumentáciu ľudovej piesne pre dychovú hudbu (Miškovský 2017)⁵⁴, alebo hudbu v detskom divadle (Felix 2018)⁵⁵.

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala v mapovanom období takisto digitalizácia fotografií, fotoalbumov, plagátov či bulletinov viazucich sa k jednotlivým súťažiam a vzdelávacím podujatiam, ktoré sú z hľadiska autorskoprávnej ochrany dostupné zatiaľ len prezenčne priamo v NOC.

Zborový spev

Vzdelávanie v oblasti zborového spevu má svoje špecifickú a je orientované predovšetkým na dirigentov rôznych typov speváckych zborov. Pri jednotlivých typoch vzdelávanií je príznačná diferenciácia účastníkov podľa už nadobudnutých skúseností – napr. aké znalosti frekventant má, či ide o úplného začiatocníka alebo dirigenta s praxou, či dirigent študoval hudobnú výchovu na vysokej škole alebo nástroj na konzervatóriu (väčšinou klavír, organ alebo akordeón), či vie čítať z nôt a pod. Osobitým je takisto diferencovanie neprofesionálnych umelcov zúčastňujúcich sa na vzdelávaní podľa druhu speváckeho zboru v akom pôsobia (napr. detský, mládežnícky,

ženský, mužský, miešaný, komorný a pod.). Neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti zborového spevu je okrem teoretických základov zamerané najmä na získavanie praktických dirigentských zručností.

Význam vzdelávania spočíva predovšetkým v prograse, ku ktorému by inak neprichádzalo. Vyškolením pedagógov na letných kurzoch vzniklo mnoho nových prevažne detských speváckych zborov. Neustále zlepšovanie umeleckej úrovne zborov, ktorých dirigenti absolvujú kurzy vidieť každoročne na celoštátnych súťažiach a festivaloch. Po absolvovaní kvalitných školení majú zbormajstri záujem o ďalšie vzdelávanie a počet účastníkov na kurzoch sa preto každoročne zvyšuje. Vyškolení zbormajstri majú nielen lepšie dirigentské zručnosti, ale získavajú entuziazmus, ktorý prenášajú do svojich speváckych zborov, a tým zlepšujú celkovú umeleckú úroveň kolektívu aj záujem o pôsobenie v ňom.

V období rokov 2007 – 2018 prebiehalo neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti zborového spevu pod záštitou NOC vo forme akreditovaných vzdelávaní, workshopov, odborných seminárov, týždenných letných, či víkendových kurzov. Celkovo prebehlo viac ako 50 vzdelávacích podujatí realizovaných počas celoštátnych súťaží a festivalov, alebo samostatne, v niektorých prípadoch cyklicky sa opakujúcich vzdelávacích kurzov, počas ktorých sa vyškolili stovky dirigentov a zborových spevákov.

Základom starostlivosti o neprofesionálnych umelcov v oblasti zborového spevu na Slovensku je celoročná metodická podpora všetkých druhov speváckych zborov, ich dirigentov a pedagógov, ale aj metodických pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení, ktorí sa venujú danej oblasti priamo v regióne.

V rokoch 2007 – 2018 NOC pravidelne organizovalo týždenný Letný kurz zbormajstrov.⁵⁶ V snahe zvýšiť kvalitu kurzov a povýšiť prestíž tohto druhu vzdelávania NOC získalo v roku 2007 pre letný kurz akreditáciu Ministerstva školstva SR na 5 rokov. Završením kurzu bol záverečný koncert, na základe ktorého nadobudol každý účastník Osvedčenie o získanom vzdelaní s celoštátnou platnosťou akreditované Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. Na letných kurzoch sa od roku 2008 takmer pravidelne pracuje s cvičným zborom a záver kurzu vrcholí koncertom, kde spievajú i dirigujú účastníci kurzu. Cieľom Letného kurzu zbormajstrov je skvalitňovať odbornú prípravu dirigentov všetkých druhov speváckych zborov a rozširovať vedomosti zbormajstrov v pedagogickej, psychologickú i manažérskej oblasti. Obsahom kurzov je metodika práce so speváckym zborom, rozvoj znalostí z hudobnej náuky, náuky o harmónii, rozboru skladieb, získavanie informácií a nadobúdanie zručností v progresívnych metódach hlasovej, intonačnej, sluchovej a rytmickej výchovy, skvalitňovanie základov taktovacej a dirigentskej techniky, hry z partitúr a rozšírenie všeobecného prehľadu v oblasti zborového spevu. Od roku 2016 majú na letných kurzoch všetci účastníci okrem kolektívnej výučby aj individuálne hodiny hlasovej výchovy, dirigovania a konzultácie so všetkými lektormi kurzu.

Súčasťou metodickej podpory boli v mapovanom období aj odborné semináre, kurzy a workshopy pre dirigentov a takisto cyklické školenia dirigovania, ktorých sa spolu uskutočnilo 9.

Veľmi efektívnym vzdelávacím podujatím pre zbormajstrov bol v roku 2015 10-dňový medzinárodný seminár Over the Horizon, ktorý NOC organizovalo v Čechách v spolupráci s NIPOS-ARTAMA. Jeho hlavným cieľom bolo rozšíriť znalosti súčasných dirigentov neprofesionálnych zborov a poskytnúť im možnosť zdokonaľiť sa v dirigovaní skladieb, dramaturgii zborových vystúpení a v hlasovej výchove.

51_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

52_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-01-1.pdf>.

53_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-03.pdf>.

54_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/NO-2017-04-web.pdf>.

55_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/hudba-v-detskom-divadle/>.

56_Z finančných dôvodov sa kurzy neuskutočnili v rokoch 2010 a 2011. O Letnom kurze zbormajstrov pozri bližšie tu <http://www.nocka.sk/letny-kurz-zbormajstrov/>.

Novším vzdelávacím podujatím realizovaným od roku 2016 je 2-dňový workshop pre dirigentov všetkých druhov speváckych zborov Dirigentská palička. Workshopy prebiehali formou dirigovania konkrétnych skladieb v sprievode klavíra a boli spojené s prehliadkou vybraných speváckych zborov, pričom vzdelávaciú časť doplnili aj odborné rozborové semináre, počas ktorých získali účastníci spätnú väzbu na svoje vystúpenia.

Z dôvodu záujmu o vzdelávanie zbormajstrov NOC zorganizovalo aj viacero ďalších školení pre zbormajstrov – napr. Vzdelávací seminár pre zbormajstrov (2009) zameraný na metodiku práce s detským zborom, kurz Legato (2017) pre zbormajstrov a študentov Strednej pedagogickej školy v Prešove so zameraním na zakladanie a prácu s detskými speváckymi zbormi, a takisto Víkendový kurz zbormajstrov (2018) v Rimavskej Sobote určený pre dirigentov všetkých druhov speváckych zborov s kolektívnou aj individuálnou výučbou. Pre konkrétne potreby dirigentov bolo zrealizované Cyklické školenie základov dirigovania (2017), kde získavali nové zručnosti dirigenti detských, mládežníckych i dospelých speváckych zborov.

Vyvrcholením celoročnej metodickej práce v oblasti zborového spevu sú celoštátne postupové súťaže zamerané na detské a mládežnícke spevácke zbory (Mládež spieva⁵⁷) a zborový spev dospelých (Viva il canto⁵⁸). V rokoch 2007 – 2018 sa uskutočnilo 15 celoštátnych súťaží zameraných na detské, mládežnícke aj dospelé spevácke zbory. Výkony jednotlivých súťažiacich a možnosti na ďalšie zlepšovanie hodnotila odborná porota počas hodnotiacich rozborových seminárov. Zároveň prebiehali aj workshopy pre samotné spevácke zbory, kde pod vedením skúsených, väčšinou zahraničných, lektorov zúčastnené spevácke zbory spoločne nacvičili nové atraktívne skladby (napr. africké spirituály, slovenské a české ľudové i populárne piesne a pod.). Pre dirigentov, pedagógov, ale aj spevákov speváckych zborov sa konalo počas celoštátnych súťaží viacero odborných seminárov zameraných na napr. témy zborového spevu a choreografie, muzikoterapiu alebo súčasné trendy v zborovom speve.

Súčasťou celoslovenských podujatí zborového spevu je aj nesúťažná prehliadka vokálnych zoskupení organizovaná NOC v spolupráci s Pohronským osvetovým strediskom Vianoce a cappella, ktorej súčasťou je takisto hodnotiaci a rozborový seminár.

Festivalom, v rámci ktorého sa okrem scénických programov realizovali aj vzdelávacie aktivity zamerané na zborový spev, bol Festival neprofesionálneho umenia TvorBA⁵⁹ 2018. Súčasťou podujatia bol teoreticko-praktický seminár, ktorý priblížil pedagógom základných a základných umeleckých škôl metodiku práce s deťmi školského veku, ktoré spievajú v detskom zbere.

Dôležitou súčasťou podpory aktérov zborového spievania je aj edičná činnosť. V roku 2007 zostavila Eleonóra Hunčagová (odborná pracovníčka NOC pre zborový spev) publikáciu Zborový spev v koncepcii pôsobenia Národného osvetového centra v rokoch 1993 – 2007 (Hunčagová 2007) vrátane 2 CD z Festivalu slovenskej zborovej tvorby (1996, 1999) a 2 CD Mládež spieva (1998, 2005). Publikácia obsahuje krátke štúdie o súťaži Mládež spieva, súpis repertoáru a umiestnenia zborov na tejto súťaži, miniprofily najaktívnejších detských a mládežníckych zborov, štúdiu o vzdelávacej činnosti NOC, zoznam edičných titulov NOC, notovú a fotografickú prílohu, databázu speváckych zborov SR atď. V priebehu mapovaného obdobia vydalo NOC tiež rozšírenú reedíciu metodického zborníka Deti, poďte si zaspievať z roku 1998 (Zacharová 2016). Tak ako pri prvom vydaní, aj pri druhom je zostavovateľkou uznávaná pedagogička a dirigentka

57_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/mladez-spieva/>.

58_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/viva-il-canto/>.

59_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

Mgr. Eva Zacharová. Zborník obsahuje repertoár pre začiatníkov (8- a 9-ročné deti), rozsiahly metodický materiál na nácvik uvedomelej intonácie a repertoár začínajúceho detského zboru (9- a 10-ročné deti).⁶⁰ Užitočnou pomôckou v pedagogickej práci so speváckymi zbormi sú aj súpravy Národnej osvetovej – Metodické listy, ktoré boli v danej dekáde zamerané na súčasné možnosti v hudobnej výchove (Boroš 2015)⁶¹, hlasovú rozcvičku (Jágerová 2015)⁶², vokálne hry (Derevaníková 2016)⁶³, alebo prácu s detským speváckym zborom (Zacharová 2017)⁶⁴.

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala v mapovanom období tiež digitalizácia a dokumentácia javov spojených so zborovým spevom na Slovensku. Zdigitalizované fotografie, fotoalby, plagáty či bulletinové viažuce sa k súťažiam a vzdelávacím podujatiam v oblasti zborového spevu sú uložené a z hľadiska autorskoprávnej ochrany dostupné zatiaľ prezenčne priamo v NOC.

Umelecký prednes

Neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti umeleckého prednesu je charakteristické predovšetkým svojou individuálnosťou a komplexnosťou. Príprava recitátorov si vyžaduje do značnej miery individuálny prístup, zároveň recitátor potrebuje okrem nadania mať znalosti z literatúry a jej teórie, psychológie, poznať a ovládať svoje fyzické a psychické danosti, techniku hlasu a reči, spoločenského vystupovania a i. Z toho dôvodu sa vzdelávanie výrazne zameriava na pedagógov a lektorov, ktorí s recitátormi pracujú na školách a v krúžkoch.

Vzdelávanie recitátorov slúži k rýchlejšiemu napredovaniu a hlbšiemu pochopeniu prednášaného diela i seba samého. Zabezpečuje určitý stupeň kvality prednesu, ktorý rokmi neklesá. Vzdelávanie pedagógov zas zaručuje správne metodické postupy v práci s recitátormi aj na nižších stupňoch – v školách a krúžkoch – a aj vďaka vzdelávaniu sa udržuje prirodzený široký záujem o túto aktivitu.

V období rokov 2007 – 2018 prebiehalo neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti umeleckého prednesu pod záštitou NOC vo viacerých prúdoch jednorazových alebo cyklicky sa opakujúcich workshopov, odborných seminárov či tvorivých dielní. Počas mapovanej dekády prebehlo viac ako 25 vzdelávacích podujatí, ktoré sa realizovali buď samostatne, alebo boli súčasťou celoštátnych súťaží a festivalov.

Kľúčovým elementom vo vzdelávaní v oblasti umeleckého prednesu je metodická podpora recitátorov, ich pedagógov, ale aj učiteľov na základných a stredných školách či odborných pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení.

V rokoch 2010 – 2013 prebiehalo v rôznych mestách na Slovensku v spolupráci s Metodicko-pedagogickým centrom cyklické kontinuálne vzdelávanie pedagógov slovenského jazyka základných a stredných škôl, ktorí pracujú s deťmi a študentmi ako recitátormi. NOC bolo takisto autorom inovatívneho vzdelávacieho projektu pod názvom Umelecký prednes

60_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/deti-podte-si-zaspievat/>.

61_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-01-1.pdf>.

62_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-03-1.pdf>.

63_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-03.pdf>.

64_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2017-03.pdf>.

v systéme školských súťaží.⁶⁵ ktorý aj lektorsky zastrešilo vo viacerých slovenských regiónoch. Vzdelávanie sa uskutočnilo v rokoch 2013 – 2015 v niekoľkých cykloch (2 cykly v Bratislavskom kraji, 1 cyklus v liptovskom a trencianskom regióne, s jednotlivými prednáškami aj pre východné Slovensko), každý cyklus v rozsahu 60 hodín. Obsahom a cieľom tohto vzdelávania bolo pripraviť pedagógov základných a stredných škôl na odbornú a umeleckú prácu s deťmi a mládežou pre oblasť prednesu a tvorivej práce s literatúrou na školách. K projektu bol autorsky spracovaný metodický materiál Jaroslavy Čajkovej: Ako formovať umelecký prednes (2013).⁶⁶ Vzdelávanie výrazne prispelo k odbornej príprave pedagógov a odzrkadlilo sa aj na úrovni prednesu detí na celoštátnych súťažiach.

Súčasťou vzdelávacieho procesu v období rokov 2007 – 2018 boli tiež krátkodobé 1 – 3-dňové jednorazové vzdelávacie podujatia určené pre recitátorov, pedagógov a záujemcov o prednes. Tvorivé stretnutia boli zamerané na praktické skúsenosti, literárne poznávanie, ale aj na zoznamovanie s rôznymi formami rečového umeleckého prejavu. V spolupráci s Veľvyslanectvom Španielskeho kráľovstva v Bratislave to bol napr. Víkend umeleckého slova 2 (2007) zameraný na interpretáciu španielskej literatúry s odbornými prednáškami i literárnym večerom pod názvom Ako znejú slová. Pre recitátorov a pedagógov pracujúcich s recitátormi, detskými recitačnými kolektívami a divadlami poézie sa uskutočnila Krajská tvorivá dielňa pre recitátorov poézie a prózy (2011). So skúsenými lektormi z Českej republiky sa recitátori vzdelávali počas tvorivej dielne Alternatívne formy prednesu (2014), ktorá bola zameraná na rozprávanie príbehov – storytelling. Tvorivé cvičenia sa orientovali na metodický postup budovania pútavého rozprávania známeho literárneho príbehu (rozprávky). Na tému Ako vzniká divadlo poézie (2015) sa sústredila tvorivá dielňa orientovaná jednak na proces formovania tejto osobitej divadelnej formy od textu k jeho inscenovaniu, a tiež na význam jednotlivých umeleckých zložiek divadla poézie s tvorivými cvičeniami.

NOC v mapovanej dekáde pripravilo obsahovo a lektorsky aj mnoho ďalších jednorazových vzdelávacích podujatí pre kultúrno-osvetové i školské zariadenia so zameraním na interpretáciu umeleckého textu, metodiku práce s recitátorom, prípravu na verejné umelecké vystúpenie s využitím edičných a dokumentačných materiálov NOC. Z týchto podujatí možno spomenúť napr. prednášky (Výraz recitátora v prednese rozprávky, 2007), vzdelávacie podujatia v mnohých krajských i okresných mestách regiónov Slovenska (2008 – 2015) a cyklus tvorivých dielní k prednesu v Dunajskej Strede pod názvom Sviatok slovenčiny (2017, 2018).

Vyvrcholením každoročnej metodické práce v oblasti umeleckého prednesu je celoštátna postupová súťaž a prehliadka v umeleckom prednese poézie a prózy, tvorbe recitačných kolektívov a divadiel poézie detí, mládeže a dospelých Hviezdoslavov Kubín⁶⁷. Okrem hodnotiacich rozborových seminárov zameraných na analýzu výkonov recitátorov a tematických výstav boli v nadväznosti na samostatné vzdelávacie podujatia tvorivé dielne včlenené aj do programu súťaže pre osobitých záujemcov o špecifické okruhy a témy. Boli to napr.: Tvorivá dielňa voicebandu (2007), Tvorivá dielňa melodrámy (2011), Autorský zhudobnený prednes – autorsko-hudobná interpretácia poézie pod vedením Daniela Heviera (2012), Experiment – (ne)vydarený pokus (2016) – tvorivá dielňa experimentálnej poézie zameraná na interpretáciu v kolektíve, Tvorivá dielňa storytellingu (2017), ale aj dielňa Náš Hviezdoslav (2018) zameraná na hlbšie zoznámenie s interpretáciou poézie básnika, ako príprava na 170. výročie jeho narodenia a ďalšie.

Priestor pre neformálne umelecké vzdelávanie recitátorov vytvorili aj 2 celoštátne festivaly. Na divadlo poézie boli zamerané tvorivé dielne na Festivale neprofesionálneho divadla Scénická žatva 2017 a inšpiráciu pre pedagógov a vedúcich recitačných kolektívov ponúkla tvorivá dielňa spájajúca poéziu a hru v kolektívnej scénickej tvorbe Prednes a hra v detskom recitačnom kolektíve počas Festivalu neprofesionálneho umenia Tvorba⁶⁸ 2018.

Podpornou, avšak veľmi podstatnou súčasťou vzdelávacieho procesu je edičná činnosť. Okrem spomínanej publikácie J. Čajkovej (2013) z vydavateľskej činnosti tohto obdobia treba vyzdvihnúť cyklus desiatich relácií, ktorý vyšiel na DVD (2009) v spolupráci s Rádiom Devín, Tak prichádzalo slovo... o dejinách umeleckého prednesu na Hviezdoslavovom Kubíne so záznamami výkonov najlepších recitátorov. Do vzdelávacieho procesu v mapovanom období vstúpil aj odborný časopis pre amatérske divadlo a umelecký prednes Javisko s radom hodnotiacich a analyzujúcich, či teoretických článkov z oblasti umeleckého prednesu. Informatívno-hodnotiacu a kritickú funkciu spĺňajú aj festivalové denníky jednotlivých ročníkov Hviezdoslavovho Kubína.

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala v mapovanom období tiež digitalizácia a dokumentácia javov spojených s umeleckým prednesom na Slovensku. Zdigitalizované historické fotografie⁷⁰ zo starších ročníkov Hviezdoslavovho Kubína sú sprístupnené na portáli kultúrneho dedičstva Slovakia.sk a okrem samotného digitálneho výstupu obsahujú aj detailné obsahové informácie, čím sa stali veľmi dobrým zdrojom informácií pre odbornú i širokú verejnosť.⁷¹

Výtvarná tvorba

Vzdelávanie v oblasti výtvarnej tvorby je charakteristické nutným zapojením tvorivých činností do procesu edukácie s ohľadom na osobitný výtvarný prejav vzdelávaného, čím sú kontinuálne rozvíjané zručnosti, vedomosti i umelecko-odborný rast prostredníctvom ich vlastnej tvorby. Vzdelávanie pre neprofesionálnych výtvarníkov je výrazne závislé na materiálovom vybavení umelcov, ale aj vybavení inštitúcie poskytujúcej vzdelávanie. Od toho sa odvíja technika a žáner, ktorému sa je možné venovať. Predpokladom technickej zručnosti je okrem veľmi dôležitej praktickej stránky vzdelávania aj teoretická príprava a štúdium dejín umenia. Neprofesionálni výtvarníci svoje diela tvoria ako jednotlivci a aj ich vzdelávanie vyžaduje individuálny prístup podľa ich aktuálnych možností, schopností, vedomostí a potrieb. Edukačné aktivity reflektujú potrebu podporiť v tvorbe neprofesionálnych výtvarníkov menej zastúpené žánre (napr. kresba, grafika, objekt, textil atď.), ale zároveň nemôžu prehliadať ani dopyt po najobľúbenejších žánroch ako napr. maľba. Neformálne vzdelávanie v oblasti výtvarnej tvorby sa preto okrem iného snaží spopularizovať menej populárne žánre a techniky a tie populárne techniky zdokonaľovať.

V rokoch 2007 – 2018 prebiehalo vzdelávanie v rámci viacdňových plenérov, workshopov, tvorivých dielní, odborných a hodnotiacich rozborových seminárov počas vyhodnotenia a vernisáže celoštátneho kola súťaže Výtvarné spektrum⁷². V priebehu mapovaného obdobia prebehlo viac ako 20 vzdelávacích podujatí, a to buď ako samostatné, vzdelávacie aktivity, alebo ako súčasť celoštátnej súťaže. Jednotlivé vzdelávania boli orientované predovšetkým na samotných neprofesionálnych výtvarníkov, ale aj metodických pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení, ktorí sa venujú danej oblasti priamo v regióne.

65_Vzdelávanie bolo realizované v rámci Operačného programu Vzdelávanie a projektu Profesijný a kariérový rast pedagogických zamestnancov.

66_Metodický materiál je dostupný v elektronickej forme tu: <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/Ako-formova%C5%A5-umeleck%C3%BD-prednes.pdf>

67_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/hviezdoslavov-kubin/>.

68_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

69_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/vydavatelaska-cinnost/>.

70_Okrem fotografií viazucich sa k umeleckému prednesu boli z archívu NOC zdigitalizované aj fotoalby, plagáty, bulletiny či dokumentárne filmy a záznamy, ktoré sú však z hľadiska autorskoprávnej ochrany dostupné zatiaľ prezenčne priamo v NOC.

71_Fotografie sú dostupné tu: <https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty?ts=1568897114537>.

72_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/vytvarne-spektrum/>.

Podstatou každoročnej podpory neprofesionálnej výtvarnej umeleckej scény bola metodická podpora umelcov priamo v regiónoch. Tá sa v období rokov 2007 – 2018 realizovala aspoň raz ročne prostredníctvom tvorivých dielní a (alebo) odborných seminárov v trvaní 1 – 7 dní. Medzi viacdňové pobytové tvorivé dielne možno zaradiť napr. vzdelávacie podujatia Biele vody 2007, Polianky 9 (2007), Figurálna maľba (2009), Tvorivá dielňa pre amatérskych výtvarníkov (2014). Podstatnou zložkou tvorivých dielní bola aj teoretická príprava realizovaná prostredníctvom sérii prednášok z dejín výtvarného umenia, jeho súčasných trendov, grafiky, maľby, figurálnej kresby. Ústrednými témami, ktorým sa výtvarníci prakticky venovali boli napr. kresba a maľba krajiny, zdokonaľovanie sa v jednotlivých technikách v rámci voľných tém, kresba figúry podľa živého modelu, kresba v okolitom plení, vlastná tvorba a pod. Tvorivé dielne priniesli účastníkom okrem doplnenia znalostí z výtvarného umenia aj osobný umelecký rast a individuálne konzultácie s lektormi v rámci vlastnej tvorby a zároveň spoločné konfrontácie výsledkov práce.

Na opakujúci sa jav v celoštátnej súťaži, a to dominanciu maľby a nízke zastúpenie grafiky a kresby, reflektovala Tvorivá dielňa grafiky (2013), konkrétne zameraná na lept. 5-dňový výtvarný workshop sa uskutočnil v ateliéri popredného grafika akad. mal. Mariána Komáčka, ktorý viedol účastníkov k tvorbe intímnej grafiky.

V roku 2010 bol usporiadaný 11-dňový výtvarný plenér Maľovali sme Bulharsko pre neprofesionálnych výtvarníkov v Bulharskom Pomorí, ktorého výstupom bola výstava a vernisáž v Bratislave. Tvorivý pobyt bol orientovaný hlavne na praktickú stránku výtvarnej tvorby a teoretická časť bola čiastočne nahradená komentovanou prehliadkou SNG a diskusiou na tému insitné umenie, určenou okrem tvorcov – neprofesionálnym výtvarníkov aj metodikom ROS a KOS. Pre metodických pracovníkov v regiónoch bol určený tiež vzdelávací seminár z oblasti art terapie (2016). Interaktívny odborný seminár priblížil účastníkom podstatu a základné metódy art terapie v súvislosti s neprofesionálnym umením a zároveň poskytol priestor na „vyskúšanie“ art terapie v praxi. Súčasťou seminára bola aj komentovaná prehliadka výstavy Jána Mančušku v KUNSTHALLE.

Súčasným tendenciám v maľbe a problémovej málo zastúpenej oblasti kresby sa v celoštátnej súťaži venoval jednoduchý výtvarný workshop v Bratislave (2018).

Vyvrcholením každoročnej metodické podpory je celoštátna postupová súťaž zameraná na rozvoj neprofesionálnej výtvarnej tvorby v celej jej žánrovej rozmanitosti – v kresbe, grafike, maľbe, plastike, úžitkovej tvorbe i dielach intermediálneho charakteru Výtvarné spektrum. V období mapovanej dekády sa súťaž uskutočnila presne 12 krát a neprofesionálni výtvarníci svoje diela vystavovali napr. aj na Trenčianskom hrade alebo v Dubnickom kaštieli. Vzdelávaciu časť celoštátnych súťaží zastrešovali okrem rozborových seminárov zameraných na hodnotenie jednotlivých vystavovaných autorských diel aj komentované prehliadky výstav (od roku 2014 pravidelná komentovaná prehliadka expozícií Galérie M. A. Bazovského) a odborné semináre pre neprofesionálnych výtvarníkov a odborných pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení. V rámci týchto sa jednotlivé prednášky a diskusie zameriavali napr. na témy: 35 rokov Výtvarnej Dubnice, smerovanie neprofesionálnej výtvarnej tvorby na Slovensku, insitná tvorba, neprofesionálne umenie na Slovensku, budovanie zbierky výtvarných prác neprofesionálneho výtvarného prejavu v SNG atď. Súčasťou Výtvarného spektra boli aj praktické workshopy reflektujúce aktuálne potreby neprofesionálnych výtvarníkov orientované na tematicky zameranú maľbu, kresbu, grafiku, ilustráciu či textil.

Neprofesionálna výtvarná tvorba dostala priestor aj na Festivale neprofesionálneho umenia TvorBA⁷³ 2018. Okrem výstavy a vernisáže sa v priebehu podujatia zrealizoval aj workshop, počas ktorého účastníci pracovali s papierom formou experimentu, kde voľná tvorba každého účastníka

73_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

dovoľovala zapájať okrem remeselných zručností fantáziu a doslova „hrať sa“ s materiálom. Svoj 2D návrh na tému „Môj dom, môj hrad“ neskôr pretvárali do 3D modelu, pričom záver workshopu patril spoločnej prezentácii diel.

Súčasťou podpory neprofesionálnych výtvarníkov je aj edičná činnosť, ktorá bola zastrešená tematickými prílohami časopisu Národná osвета. Metodické listy boli zamerané na výtvarné umenie ako inšpiráciu pre tvorbu detí (Platznerová 2014)⁷⁴ a vizuálnu gramotnosť detí (Pondelíková 2018)⁷⁵.

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala v mapovanom období tiež digitalizácia a dokumentácia javov spojených s neprofesionálnou výtvarnou tvorbou. Zdigitalizované fotografie, fotoalbumy, plagáty či bulletinu sú z hľadiska autorskoprávnej ochrany dostupné zatiaľ prezenčne priamo v NOC.

Fotografia

Fotografia je svojbytný tzv. technický druh umenia a má svoje špecifiká. Predovšetkým je to tvorba individuálna a zároveň pomerne finančne náročná, nakoľko si vyžaduje isté technické zázemie, ktoré je nevyhnutnou podmienkou jej praktickej realizácie, a to v samotnej tvorbe i v oblasti jej vzdelávania. Charakteristickým znakom neformálneho umeleckého vzdelávania v tomto umeleckom druhu je predovšetkým práca s jednotlivcom a viacstupňový proces tvorby (klasický mokrý proces a fotografovanie na film, resp. digitálna fotografia, postprodukcija, počítačová manipulácia atď.).

Komplexný vzdelávaci proces v oblasti fotografickej tvorby je zameraný na získanie určitej zručnosti, zvládnutie technických a technologických postupov, vysporiadanie sa s technickými špecifikami jednotlivých druhov, resp. žánrov fotografie, ďalej sú to otázky a problémy svetlenia a kompozície, uhly záberov a pod. Súčasťou vzdelávania je aj hľadanie odpovedí na otázky ako napr. čo je len zaznamenanie, konštatovanie a čo je čosi navyše, čo fotografiu robí výnimočnou, umelecky hodnotnou a ďalšie témy, ktoré sú pre konkrétne obdobie a tvorcov aktuálne. Cieľom jednotlivých vzdelávaní je predovšetkým snaha o zvyšovanie umeleckej i technickej úrovne autorskej tvorby.

V období rokov 2007 – 2018 prebiehalo neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti fotografickej tvorby pod záštitou NOC vo forme tvorivých dielní, workshopov, odborných seminárov, či konferencií. Dohromady prebehlo takmer 40 vzdelávacích podujatí realizovaných najmä počas celoštátnych súťaží a festivalov, ale aj samostatne. Z hľadiska personálnych i finančných kapacít boli v mapovanom období zrealizované vzdelávacie podujatia väčšinou výsledkom spolupráce NOC s inými kultúrno-osvetovými centrami. Vzhľadom na tieto skutočnosti sa vytvoril a do súčasnosti sa takto uskutočňuje model celoštátnej postupovej súťaže a výstavy amatérskej fotografickej tvorby (AMFO⁷⁶), ktorý spája počas viacerých dní čo najviac aktivít na jednom mieste: vernisáž výstavy, rozborový seminár, konferenciu, tvorivé dielne, workshopy, výstavu, zasadnutie poradného zboru a i. Každoročne sa takisto uskutočňovala repríza výstavy AMFO v Bratislave, ktorej súčasťou bol zakaždým aj rozborový seminár. V posledných rokoch (2016 – 2018) to bola predovšetkým spolupráca s dvoma bratislavskými fotoklubmi mladých tvorcov, pre ktorých bol tento seminár zorganizovaný. Okrem rozborových seminárov na súťažiach, kde neprofesionálni fotografi dostávali od odborníkov spätnú väzbu na svoju tvorbu, sa v období rokov 2007 – 2018 uskutočnili aj tematické tvorivé dielne a workshopy zamerané

74_Metodické listy sú dostupné v elektronickej verzii na webe NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-04.pdf>.

75_Metodické listy sú dostupné v elektronickej verzii na webe NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/10/NO2-2018-ML-Opt.pdf>.

76_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/amfo/>.

napr. na kompozíciu a techniky svietenia v ateliérovej fotografii, panoramatickú, portrétnu, dokumentárnu či reportážnu fotografiu, fotografickú techniku platinotypiu, fotografovanie architektúry a kultúrnych pamiatok. Okrem toho získavali neprofesionálni fotografi nové zručnosti napr. pri snímaní ťažko fotografovateľných materiálov ako sklo, porcelán, kov a pod., tvorbe multimediálnej prezentácie, alebo zaznamenávali život v rómskej osade a na železnici, či hľadali príbehy dňa a noci.

Vzdelávanie na medzinárodnej úrovni poskytla medzinárodná súťaž fotografickej tvorby Bienále FIAP a Svetový kongres FIAP, ktoré sa v roku 2008 s participáciou NOC zrealizovali na Slovensku.

Fotografické workshopy zamerané na dokumentárnu a divadelnú fotografiu boli súčasťou dvoch celoštátnych festivalov Scénická žatva⁷⁷ 2018 a TvorBA⁷⁸ 2018, kde počas štyroch dní neprofesionálni fotografi zachytávali atmosféru podujatí a ich jednotlivé scénické programy. Workshopy sa orientovali predovšetkým na to, ako zachytiť okamih v rôznych svetelných a priestorových podmienkach v závislosti od zaznamenávaného umeleckého druhu alebo žánru.

V roku 2017 sa uskutočnilo v Bratislave aj samostatné vzdelávacie podujatie FOTOWORKSHOP. Počas dvoch dní pracovali neprofesionálni fotografi v tvorivých skupinách zameraných na témy: Magický dokument (večerná mestská krajina) a Posledná ryba alebo stôl pre jedného (inscenovaná fotografia na tému Vianoc s použitím významu a symbolu ryby ako základného ikonografického vyjadrovacieho prvku v našich kultúrnych a náboženských dejinách).

Edičná činnosť, ako jedna zložka podpory neprofesionálnej fotografickej tvorby bola zastúpená napr. Metodickými listami (príloha Národnej osvety), ktoré sa orientovali na fotografovanie krajiny a prírody (Pfliegel – Slunský 2016)⁷⁹.

Súčasťou digitálneho vzdelávania bola dokumentácia celoštátnych súťaží a vzdelávacích podujatí v oblasti fotografickej tvorby a digitalizácia s tým spojených propagačných a dokumentačných materiálov z uložených v archíve NOC – napr. fotografie, bulletin (katalógy AMFO), plagáty a ďalšie materiály, ktoré sú z hľadiska autorsko-právnej ochrany dostupné zatiaľ len prezenčne v NOC.

Film

Rovnako ako pri fotografii, aj pri neprofesionálnej filmovej tvorbe ide o tzv. technický druh umenia, ktorý má svoje osobitosti. Filmová tvorba i jej prezentácia je ovplyvnená vývojom záznamovej a projekčnej techniky, zmenou vkusu napr. pri výbere hudby, zmenou spôsobu strihu a pod. S tým priamo súvisia aj nové metódy vzdelávania v neprofesionálnej filmovej tvorbe, ktorých základným cieľom je snaha o zvyšovanie technickej i umeleckej úrovne tvorby. Špecifikum neformálneho umeleckého vzdelávania v tejto oblasti je práca s jednotlivcom a dlhší proces tvorby (zaznamenanie a následné spracovanie materiálu). Obsahové zameranie vzdelávania neprofesionálnych filmárov sa sústreďuje na viacero aspektov sledujúcich zákonitosti výstavby filmového diela a zároveň technickú i umeleckú realizáciu samotnej tvorby. Je to napr. práca s kamerou (svetlo, zvuk, pohyb a pod.), tvorba scenára, réžia a dramaturgia filmu, strih, výber hudby a hudobná dramaturgia a ďalšie témy, ktoré pomáhajú tvorcom pri rozšírení ich technických zručností a pri realizácii ich umeleckých ambícií.

V období rokov 2007 – 2018 sa pod záštitou NOC uskutočnilo v oblasti neprofesionálnej filmovej tvorby 26 vzdelávacích podujatí vo forme workshopov, odborných seminárov, konferencií a tvorivých dielní. Tieto sa konali počas celoštátnych postupových súťaží, medzinárodných súťaží, festivalov, ale aj samostatne a boli určené pre začiatočníkov i pokročilých. Vzdelávacie podujatia sa realizovali pod odbornou i organizačnou záštitou NOC, často v spolupráci s ďalšími kultúrno-osvetovými inštitúciami.

Aktuálna tvorba neprofesionálnych filmárov bola každoročne prezentovaná a hodnotená počas celoštátnej postupovej súťaže a prehliadky amatérskej filmovej tvorby CINEAMA⁸⁰. Nevyhnutnou súčasťou súťaže bol pravidelne rozborový seminár premietaných filmov s odbornou porotou, na ktorom sa analyzovali diela zo všetkých aspektov procesu tvorby – adekvátnosť použitia výrazových prostriedkov, umelecké stvárnenie rôznych autorských zámerov a úroveň ich technického spracovania, ale aj z aspektu pohľadu diváka a zrozumiteľnosti diela. Seminár sa uskutočňoval za prítomnosti tvorcov i divákov, čo vytvorilo priestor pre diskusiu a konfrontáciu vlastných názorov s názormi členov odbornej poroty, lektorov, autorov a ďalších návštevníkov. Pridanou hodnotou verejnej analýzy súťažných filmových diel bolo získanie odporúčaní pre filmárov v rámci svojej vlastnej tvorby, ale aj tvorby svojich kolegov v rámci amatérskeho filmového hnutia, a to prostredníctvom názorných príkladov, na ktorých sa dalo poukázať na zákonitosti a postupy pri tvorbe filmového diela. Okrem rozborových seminárov mali neprofesionálni filmári možnosť individuálne konzultovať svoje pripravované projekty alebo už hotové filmové diela (uvedené, ale aj neuvedené v súťaži) s profesionálnymi odborníkmi, ktorí im boli k dispozícii počas celého trvania súťaže. K rozhladu v oblasti neprofesionálnej filmovej tvorby prispieval pravidelne aj medzinárodný rozmer súťaže, a to premietanie amatérskych filmov zo svetovej filmovej súťaže UNICA⁸¹ a Českého videosalónu. V rokoch 2017 a 2018 prispeli k vzdelávaniu filmových tvorcov aj medzinárodné konferencie realizované v rámci súťaže, z ktorých vyšli aj zborníky s jednotlivými referátmi – Cesty CINEAM-y (zameraná na dejiny súťaže pri príležitosti 25. výročia vzniku súťaže) a Minulosť pre budúcnosť (zameraná na rôzne témy z oblasti filmovej tvorby od dejín amatérskeho filmu, cez digitalizáciu filmov, činnosť filmových klubov, až po tvorbu filmu s minimálnymi financiami a pod.). Počas mapovaného obdobia sa v rámci súťaže CINEAMA uskutočnili tiež praktické workshopy zamerané na filmovú dramaturgiu, strih a strihovú skladbu, filmovanie mobilom, animovanú tvorbu a tvorbu videoklipov, takisto workshopy pre začínajúcich tvorcov a pedagógov a pod.

Vzdelávanie na medzinárodnej úrovni poskytla aj týždňová súťaž svetovej organizácie UNICA, ktorej hositeľskou krajinou bolo v rokoch 2007 a 2014 práve Slovensko. Medzinárodný lektorský tím pripravil pre filmových tvorcov workshop zameraný na krátky hraný a spravodajský film. Filmári pracovali v medzinárodných skupinách a výsledkom ich práce boli 3 filmy, ktoré boli odprezentované priamo na festivale.

Filmový workshop zameraný na dokumentárny a reportážny film bol súčasťou festivalu TvorBA⁸² 2018, kde počas štyroch dní neprofesionálni filmári zachytávali atmosféru podujatia. Výsledkom workshopu boli krátke filmy zachytávajúce jednotlivé scénické či nescénické programy v rôznych svetelných i priestorových podmienkach, ale aj reportážne filmy zobrazujúce sa istým umeleckým druhom či žánrom prezentovaným na podujatí.

Súčasťou komplexného vzdelávania v oblasti neprofesionálnej filmovej tvorby boli v danej dekáde aj samostatné vzdelávacie podujatia zameriavajúce sa na umelecký rast tvorcov filmových diel. Okrem exkurzií do filmových a televíznych štúdií sa rokoch 2011, 2015, 2016

77_Pozri bližšie na <http://www.scenickazatva.eu/>.

78_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

79_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-02.pdf> 80_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/cineama/>.

80_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/cineama/>.

81_Pozri bližšie na <http://www.unica-web.com/>.

82_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

a 2017 uskutočnil viacďňový praktický workshop FILMWORK⁸³ pre autorov pochádzajúci z radov súťažiacich v súťaži CINEAMA, ale aj začiatočníkov, ktorí súťaž ešte len objavujú. Workshopy sa koncentrovali na prácu s kamerou, dramaturgickú a scenáristickú prípravu filmového diela, réžiu filmu, strihovú skladbu. Výsledkom workshopov boli krátke filmové snímky, ktoré boli na záver odprezentované a analyzované spolu s odbornými lektormi a autormi diel.

Vzdelávanie filmárov podporuje aj edičná činnosť, ktorá bola zastúpená napr. Metodickými listami (príloha časopisu Národná osveta) zameranými na základné postupy pri nakrúcaní neprofesionálnych filmov (Szomolányi 2014)⁸⁴ a na prípravu filmového projektu (Plítková 2017)⁸⁵.

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala obdobi rokov 2015 – 2018 tiež digitalizácia a dokumentácia javov spojených s neprofesionálnou filmovou tvorbou. Zdigitalizované filmy, fotografie, fotoalbumy, plagáty, kroniky či bulletiný sú z hľadiska autorskoprávnej ochrany dostupné prezenčne priamo v NOC.

Literatúra

Umelecké vzdelávanie v oblasti literárnej tvorby je osobitým predovšetkým svojou interaktívnosťou a individuálnosťou so zameraním na samotných literárnych tvorcov. Nakoľko v súčasnosti nie je možné literárnu tvorbu „vyštudovať“, hlavnou a nevyhnutnou podporou rozvíjania talentu a spisovateľských zručností je vzdelávanie v autorskom písaní. V rámci vzdelávacích aktivít sa pracuje buď s hotovými textami, ktoré sa spolu s lektorom upravujú do umeleckejšie podoby, prípadne sa tvoria nové diela. Veľakrát sa lektor zameriava na prácu s fantáziou a následne s jej pretavením na papier, alebo na podanie bežného zážitku zo života tak, aby mal literárno-dramatickú podobu. Ďalej je to práca so štylistikou, hľadanie slovných hračiek, metafor a pod., všetko v závislosti od literárneho žánru, v ktorom autor tvorí, či už je to poézia, próza alebo dramatický text.

V období rokov 2007 – 2018 prebiehalo neformálne umelecké vzdelávanie v oblasti literárnej tvorby pod záštitou NOC vo viacerých smeroch jednorazových alebo cyklicky sa opakujúcich workshopov, odborných seminárov, či tvorivých dielní. Počas mapovanej dekády prebehlo viac ako 20 vzdelávacích podujatí, ktoré sa realizovali buď samostatne, alebo boli súčasťou dlhodobších projektov, celoštátnych súťaží či festivalov.

V období rokov 2009 – 2013 sa realizoval projekt Mladá slovenská literatúra, ktorý zahŕňal uskutočnenie celoštátnych literárnych súťaží, vydávanie zborníkov, podporu literárnych klubov a vzdelávanie mladých autorov. Bol motivačným prvkom, ktorý autorom umožňoval prezentovať vlastnú tvorbu. Súčasťou bolo aj získavanie nových vedomostí a tvorivá konfrontácia autorov formou odborných seminárov a tvorivých dielní. Zároveň sa prostredníctvom projektu podporovali aj literárne kluby, kde si mladí literáti vymieňali svoje názory a skúsenosti. Súčasťou projektu Mladá slovenská literatúra bolo viacero celoštátnych súťaží a ďalších podujatí organizovaných a odborne garantovaných NOC v spolupráci s viacerými inštitúciami, ktoré mali okrem toho súťažného i vzdelávacieho rozmer. Patríli medzi ne napr. tematická súťaž Hodžov novinový článok, súťaž pôvodných slovenských dramatických textov pre deti a mládež Artúr, Literárna Senica Ladislava Novomeského, literárna súťaž mladých básnikov Cena Rudolfa Fabryho, Budmerické literárne dni, súťaž určená mladým autorom žijúcim v Českej republike Literárna súťaž Jána Kollára, literárnokritické reflexie a autorské vystúpenia mladých slovenských literárnych

83_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/filmwork/>.

84_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-01.pdf>.

85_Metodické listy sú dostupné online na webovej stránke NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2017-02.pdf>

tvorcov, literárnych kritikov, vydavateľov a redaktorov Slovesná jar, ale aj historicky prvá verejná nahrávka venovaná mladej literatúre Letenie alebo literárne leto mladých.

Celoštátnou súťažou, ktorá bola každoročne vyhlasovaná a odborne garantovaná NOC bol Literárny Zvolen⁸⁶. Okrem vydaného zborníku bol jej pravidelnou súčasťou aj rozborový seminár, počas ktorého autori rozoberali s odborníkmi svoje tvorivé počiny a konzultovali texty a ich úpravy v kontexte ich ďalšej tvorby i širšej kultúrno-literárnej činnosti. V rámci analýzy textov sa odborníci spolu s autormi diel sa zaoberali jazykom, štylistikou, dejom, logikou príbehu, dialógmi, zameriavali sa tiež na formu, výstavbu textu, žáner, charakter postáv a ich konanie, intertextualitou a pod.

Autori boli počas mapovanej dekády vzdelávaní a metodicky usmerňovaní aj prostredníctvom besied s odborníkmi a úspešnými spisovateľmi, tvorivých dielní a workshopov zameraných napr. na umeleckú a literárnu komunikáciu, možnosti časopiseckého publikovania, dramaturgiu básnickej zbierky či prózy, základné pravidlá komunikácie s vydavateľom, dramatickú tvorbu a tvorbu poézie alebo na prípravu na vstup na medzinárodnú literárnu scénu a tvorbu v anglickom jazyku. Na to, ako vytvoriť kvalitný a nápaditý text piesne, o hudobnosti slova, o previazaní textu s hudobnou a rytmickou zložkou piesne, o výbere originálnej témy a o originalite jej spracovania sa autori zameriavali počas workshopu na festivale neprofesionálneho umenia TvorBA⁸⁷ 2018.

Okrem prezentačných podujatí so vzdelávacím charakterom podporovalo NOC mladých literátov v spomínanom období aj prostredníctvom edičnej činnosti. Bolo to napr. vydanie štyroch zborníkov víťazných prác Chtiví svetla I. – VI., ktoré dokumentovali výsledky, víťazné príspevky a vývoj 22 literárnych súťaží na Slovensku v rokoch 2009 – 2012.⁸⁸ Tvorivému písaniu (Kamenská 2014)⁸⁹ boli venované Metodické listy Národnej osvet. Za zmienku určité stojí aj literárny zborník prác zo súťaže Hodžov novinový článok 2008 – 2018. Okrem zverejnených výsledkov súťaže a víťazných príspevkov jej jedenástich ročníkov obsahuje aj komentáre odborníkov, ktorí hodnotia ten daný ročník súťaže, čím publikácia neslúži len ako prezentačná platforma literárnych tvorcov, ale má aj vzdelávací charakter a mapuje takmer dekádu vývoja neprofesionálnej literárnej tvorby na Slovensku.⁹⁰

V rámci digitálneho vzdelávania prebiehala v mapovanom období tiež digitalizácia a dokumentácia javov spojených s literárnou tvorbou na Slovensku. Zdigitalizované fotografie, fotoalbumy, plagáty či bulletiný sú dostupné prezenčne priamo v NOC.

Záver

Každý umelecký druh a žáner podporovaný NOC má svoje vlastné podmienky vývoja, osobitosti vo vzdelávaní, vlastné smerovanie. Napriek špecifikám však spolu vytvárajú mimoriadne hutný a rozsiahly organizmus neprofesionálnych umelcov, ktorých spája talent, tvorba, kreativita, potreba sebarealizácie prostredníctvom umenia. Jedným z kľúčových momentov rozvoja osobnosti umelca je motivácia vzdelávať sa. To sa deje prostredníctvom vlastnej tvorby opierajúc sa o subjektívne jedinečné vnímanie, cítenie a predstavy, ale súčasne pomocou ďalšej edukácie v teoretických i praktických aspektoch umenia. Preto sú aj činnosti NOC z veľkej časti zamerané na vzdelávanie neprofesionálnych umelcov od detí až po seniorov, vo všetkých regiónoch Slovenska. V rokoch 2007 – 2018 bol pre tisícky divadelníkov, folkloristov, recitátorov,

86_Pozri bližšie na <http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/literarny-zvolen/>.

87_Pozri bližšie na <http://www.tvor-ba.sk/>.

88_Pozri bližšie Tazberík – Jaroš – Balco 2008; Tazberík – Jaroš – Balco 2009; Tazberík – Jaroš – Balco 2010; Tazberík – Janegová – Balco 2011; Janegová – Balco 2012; Janegová – Bančej 2012.

89_Metodický materiál je dostupný online na webe NOC <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-03.pdf>.

90_Pozri bližšie Hessová – Machala – Janegová – Bančej – Polovková – Račková – Majerníková Koval – Lasičková 2018.

spevákov, hudobníkov, fotografov, výtvarníkov, filmárov a literátov vytvorený vzdelávací priestor počas stoviek súťaží, festivalov, tvorivých dielní, workshopov, kurzov, letných škôl, odborných seminárov, konferencií, a to s jedným cieľom – vniesť do ich života prostredníctvom umeleckého vzdelávania nové vnemy, inšpirácie, znalosti, zručnosti, zážitky a prispieť tak k utváraniu ich postojo a hodnôt, ktoré sa vo výsledku prepoja v jeden celok, v poznanie.

Bibliografia a použité zdroje:

ANTÁLKOVÁ, M. – VESELSKÝ, M. 2001. *Brocké, Brocké, Brocké dolina*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

BABČÁKOVÁ, K. 2016. *K potrebe a formám vzdelávania v oblasti ľudového tanca v Národnom osvetovom centre a regionálnych osvetových strediskách*. In LISZKAYOVÁ, I. (ed.). Tanečný kongres – Tanec.SK a odborné sympóziá. Osobnosti v tanečnom umení a ich prínos. Bratislava: Vysoká škola múzických umení, s. 156-164.

BABČÁKOVÁ, K. – HLŔŠKOVÁ, H. – KRŔÁČOVÁ, P. (ed.) 2015. *Folklorizmus a kultúrne dedičstvo*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

BABČÁKOVÁ, K. – HLŔŠKOVÁ, H. – KRŔÁČOVÁ, P. (ed.) 2016. *Folklorne fórum o choreografii*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

BABČÁKOVÁ, K. 2017. *Aktuálne formy vzdelávania v ľudovom tanci v praxi folklórného hnutia*. In LISZKAYOVÁ, I. (ed.). Tanečný kongres – Tanec.SK 2017 a odborné sympóziá. Tradície v inovatívnych procesoch v tanečnom umení a vo vzdelávaní. Bratislava: Vysoká škola múzických umení, s. 37-45.

BABČÁKOVÁ, K. 2018. *Systém a formy vzdelávania v oblasti ľudového tanca v osvetových zariadeniach na Slovensku v ostatných 20-tich rokoch*. In JUHÁSZOVÁ, E. (ed.). Ľudový tanec ako súčasť systému tradičnej ľudovej kultúry. Levica: Regionálne osvetové stredisko v Leviciach, s. 94-101.

BLÁŽEK, L. – BLÁŽEK, E. 2003. *Piesne z Krížovian nad Dudváhom*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

BOROŠ, T. 2015. *Vstupujeme do sveta zvuku, otvárame uši, myslíme i srdcia*. In Metodické listy, Národná osвета 1/2015, s. 21-28. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-01-1.pdf>

ČAJKOVÁ, J. 2013. *Ako formovať umelecký prednes*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/Ako-formova%C5%A5-umeleck%C3%BD-prednes.pdf>

ČERNÍK, R. – HODOUŠOVÁ, L. 2013. *Amatérské umění jako umění komunitní*. In Amatérské umění v 21. století. Praha: NIPOS, s. 41-51.

DEREVJANIKOVÁ, A. 2016. *Hra s hudbou*. In Metodické

listy, Národná osвета 3/2016, s. 18-31. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-03.pdf>

FELIX, B. 2018. *Hudba v detském divadle*. In Metodické listy, Národná osвета 1/2018, s. 13-35. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/NO-2018-01-web.pdf>

http://www.festivalvychodna.sk/

FUCHS, M. 2017. *Umelecké vzdelávání v Německu*. In Umelecké vzdělávání a společnost. Praha: NIPOS, s. 24-34.

HESSOVÁ, E. – MACHALA, D. – JANEHOVÁ, L. – BANČEJ, M. – POLOVKOVÁ, S. – RAČKOVÁ, Z. – MAJERNÍKOVÁ KOVAL, M. – LASIČKOVÁ, L. 2018. *Hodžov novinový článok 2008 – 2018*. Bratislava: Národné osvetové centrum v spolupráci s Ústavom politických vied SAV v Bratislave a so Základnou školou Dr. Milana Hodžu v Bratislave.

HUNČAGOVÁ, E. 2007. *Zborový spev v koncepcii pôsobenia Národného osvetového centra v rokoch 1993 – 2007*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

JANEHOVÁ, L. – BALCO, J. 2012. *Chtiví svetla V*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

JANEHOVÁ, L. – BANČEJ, M. 2013. *Chtiví svetla VI*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

JÁGEROVÁ, A. 2015. *Hlasová rozcvička nielen pre najmenších*. In Metodické listy, Národná osвета 3/2015, s. 19-29. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-03.pdf>

KAMENSKÁ, M. 2014. *Tvorivé písanie*. In Metodické listy, Národná osвета 3/2014, s. 19-30. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-03.pdf>

LAVRIK, S. 2016. *Životaschopné divadlo – koncept pre 21. storočie*. In Metodické listy, Národná osвета 4/2016, s. 18-31. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-04.pdf>

LEČŠÁK, M. 2007. *Folklor a scénický folklorizmus*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

LUKÁČOVÁ, A. 2014. *My sme malí muzikanti, my budeme pekne hrať*[(?). In Metodické listy, Národná osвета 2/2014, s. 19-29. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-02.pdf>

MIŠKOVSKÝ, K. 2017. *Harmónia a inštrumentácia ľudovej*

piesne pre dychovú hudbu. In Metodické listy, Národná osвета 4/2017, s. 13-35. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/NO-2017-04-web.pdf>

MŔŽI, A. a kol. 2005. *Ľudové piesne a zvyky Trnavskej roviny*. Trnava: Klub priateľov Trnavy a Národné osvetové centrum.

<http://www.nocka.sk/deti-podte-si-zaspievat/>

<http://www.nocka.sk/etnodielen/>

<http://www.nocka.sk/festivaly/scenicka-zatva/>

<http://www.nocka.sk/filmwork/>

<http://www.nocka.sk/letny-kurz-zbornajstrov/>

<http://www.nocka.sk/neprofesionalne-umenie/divadlo/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/amfo/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/belopotockeho-mikulasa/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/cineama/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/divadlo-a-deti/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/divertimento-musicale/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/eniki-beniki/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/fedim/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/festmldadych/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/hviezdoslavov-kubina/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/lednicka-rovne/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/literarny-zvolen/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/mladez-spieva/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/nositelia-tradicii/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/saffova-ostroha/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/strunobranie/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/tancuj-tancuj/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/viedecanova-habovka/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/viva-il-canto/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/vytvarne-spektrum/>

<http://www.nocka.sk/sutaze-a-prehliadky/zlata-priadka/>

<http://www.nocka.sk/tvoriva-dielna-muzicky-a-mali-tanečníci/>

<http://www.nocka.sk/tvoriva-dielna-primasikovia/>

<http://www.nocka.sk/vydavatelska-cinnost/>

ONDEJKA, S. – KRAUSOVÁ, A. 2015. *Škola hrou. In Metodické listy, Národná osвета 4/2015, s. 16-34*. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2015-04.pdf>

PFLIEGEL, M. – SLUNSKÝ, L. 2016. *Krajina a príroda a jej fotografovanie. In Metodické listy, Národná osвета 2/2016, s. 17-32*. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2016-02.pdf>

PLATZNEROVÁ, K. 2014. *Výtvarné umenie ako inšpirácia*

pre tvorbu detí. In Metodické listy, Národná osвета 4/2014, s. 17-32. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-04.pdf>

PLÍTKOVÁ, M. 2017. *Ako písať film*. In Metodické listy, Národná osвета 2/2017, s. 19-30. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2017-02.pdf>

PONDELÍKOVÁ, R. 2018. *Pre deti je dôležitá aj vizuálna gramotnosť. In Metodické listy, Národná osвета 2/2018, s. 16-34*. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/10/NO2-2018-ML-Opt.pdf>

<http://www.scenickazatva.eu/>

<https://www.slovakiana.sk/>

<https://www.slovakiana.sk/kulturne-objekty-?ts=1568897114537>

<https://www.slovakiana.sk/kategorie/tanec>

SZOMOLÁNYI, T. 2014. *Základné postupy pri nakrúcaní ne-profesionálnych filmov. In Metodické listy, Národná osвета 1/2014, s. 17-32*. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2014-01.pdf>

ŠTEFKOVÁ, A. (ed.). 2011. *Tvorivá dramatika v edukácii a inscenačnej praxi detských divadelných súborov*. Bratislava: NOC v spolupráci s Krajským osvetovým strediskom v Nitre.

TAZBERIK, J. – JAROŠ, P. – BALCO, J. 2008. *Chtiví svetla I*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

TAZBERIK, J. – JAROŠ, P. – BALCO, J. 2009. *Chtiví svetla II*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

TAZBERIK, J. – JAROŠ, P. – BALCO, J. 2010. *Chtiví svetla III*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

TAZBERIK, J. – JANEHOVÁ, L. – BALCO, J. 2011. *Chtiví svetla IV*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

<http://www.tvor-ba.sk/>

<http://www.unica-web.com/>

VAŘEČKA, L. 2002. *Na ľengvarském veršku*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

VAŘEČKA, L. 2004. *Na kubaskom kostele*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

<https://www.youtube.com/channel/UClyCEKbShssbuqifq6e-M8iA/featured>

<https://www.youtube.com/watch?v=YsGhfsLqepM&list=PLX-Cq5RxBpymHmukoxfUrc16xcDjmTb5O>

ZACHAROVÁ, E. 2016. *Deti, podte si zaspievať*. Bratislava: Národné osvetové centrum.

ZACHAROVÁ, E. 2017. *Podme si zaspievať*. In Metodické listy, Národná osвета 3/2017, s. 15-34. Dostupné online <http://www.nocka.sk/wp-content/uploads/2018/09/ML-NO-2017-03.pdf>

Vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie v rokoch 2007 – 2018

Úvod

Aktivity v oblasti sociálnej prevencie boli v rokoch 2007 – 2013 realizované v rámci samostatného odborného pracoviska – Kabinetu sociálnej prevencie NOC. V polovici roka 2013 bol tento samostatný útvar v organizačnej štruktúre NOC zrušený, ale činnosť nezankla, naopak, v iných dimenziách bola kontinuálne rozvíjaná naďalej. Z tohto dôvodu sme vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie chronologicky rozčlenili v prvej časti na aktivity od roku 2007 do roku 2013 a v ďalšej časti sme opísali vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie od roku 2014 do roku 2018. Kritériom členenia aktivít pri ich opise okrem časovej chronológie bola cieľová skupina, na ktorú boli aktivity sociálnej prevencie zamerané (predovšetkým dospelá populácia a deti a mládež). V prípade aktivít zacielených na dospelých sme činnosti diferencovali na výkon priamych vzdelávacích aktivít a edičnú a publikačnú činnosť.

Vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie od roku 2007 do roku 2013

Ako sme už uviedli, aktivity v oblasti sociálnej prevencie boli v rokoch 2007 – 2013 realizované v rámci samostatného odborného pracoviska – **Kabinetu sociálnej prevencie NOC**.

Kabinet sociálnej prevencie pôsobil ako samostatný útvar v organizačnej štruktúre NOC a bol personálne zastúpený tromi odbornými pracovníkmi. V niektorých témach sociálnej prevencie, ako napríklad znižovanie dopytu po drogách v rovine primárno-preventívnej intervencie, či v témach prevencie kriminality, alebo neskôr od roku 2010 aj v téme mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti, resp. iných témach, saturoval čiastočne úlohu špeciálneho metodického a vzdelávacieho útvaru aj pre iné inštitúcie v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR v oblasti sociálnej prevencie.

V činnosti Kabinetu sociálnej prevencie NOC dominovali predovšetkým **cyklické viacročné projekty a aktivity**, ktoré mali za cieľ edukovať kultúrno-osvetových pracovníkov, najmä pracovníkov regionálnych osvetových a kultúrnych stredísk a iných adresátov pôsobiacich vo voľnočasových aktivitách a kultúrno-osvetovej práci, v aktuálnych témach sociálnej prevencie.

Zároveň bolo cieľom činnosti kabinetu aj priamo **iniciovať a podporiť realizáciu regionálnych a miestnych preventívnych aktivít** vo sfére kultúrno-osvetovej činnosti a voľnočasových aktivít v oblasti primárnej prevencie sociálnej patológie. Medzi projekty práve takéhoto iniciačného charakteru patril aj projekt **Prečo som na svete rád/rada** – celoštátna tematická výtvarná súťaž a putovná výstava v regiónoch Slovenskej republiky, o ktorej sa zmienime v ďalšom texte.

Činnosť kabinetu a vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie sa zameriavali **z hľadiska adresáta prioritne na dve cieľové skupiny**:

1. dospelá populácia – pri tejto cieľovej skupine bolo cieľom činnosti iniciovať nové témy, oblasti, hľadať adekvátne formy a možnosti participácie kultúrno-osvetovej práce v sociálnej prevencii, a to na všetkých jej úrovniach (primárna, sekundárna a terciárna prevencia);

2. deti a mládež – z hľadiska ohrozenia sociálnopatologickými a ďalšími negatívnymi sociálnymi javmi osobitne ohrozená, riziková a zraniteľná cieľová skupina.

Cieľová skupina dospelých v sociálnej prevencii (edukačné aktivity a edičná činnosť)

Fokusácia na dospelú populáciu bola zabezpečená dvomi základnými formami:

1. výkonom priamych vzdelávacích aktivít (napr. odborná pracovná porada Kultúrno-osvetová práca a prevencia ako sprievodné podujatie k vernisáži výstavy a vyhláseniu výsledkov projektu Prečo som na svete rád/rada, odborný tréning zručností formou sociálnopsychologického výcviku Interpersonálna komunikácia – Zdravý životný štýl a ďalšie);

2. vzdelávanie prostredníctvom cieľenej edičnej činnosti (séria metodických materiálov Drogy – spoločenský problém, samostatná monotematická príloha odborného časopisu Národná osveta pod názvom Kultúra a prevencia závislostí, vydávaná ako občasník raz ročne. V roku 2006 Národné osvetové centrum v spolupráci s občianskym združením Prečo som na svete rád/rada založilo a začalo vydávať úplne nové periodikum – informačno-vzdelávací bulletin **Sociálna prevencia**, ktorý sa od roku 2015 sa stal odborným časopisom. Bližšie sa o tomto periodickom titule zmienime v ďalšom texte.).

Vzdelávacie aktivity

Medzi vzdelávacie aktivity orientované na dospelú populáciu, predovšetkým na kultúrno-osvetových pracovníkov, patrilo 18 cyklov odborného seminára **Interpersonálna komunikácia zdravý životný štýl**. Idea tohto odborného seminára vznikla v roku 1995 a počnúc týmto rokom bol seminár nepretržite každoročne realizovaný najčastejšie s periodicitou raz ročne až do roku 2010 (spolu bolo realizovaných 18 odborných seminárov). Kabinet sociálnej prevencie ho v období rokov 2007 – 2010 realizoval vždy v marci príslušného roka (16., 17. a 18. ročník) ako dvojdielovú edukačnú aktivitu, ktorá sa konala v Senci. Bol vedený tréningovou formou – formou sociálnopsychologického výcviku.

Súčasťou priamych vzdelávacích aktivít Kabinetu sociálnej prevencie NOC boli aj každoročne uskutočňované pracovné porady pod názvom **Kultúrno-osvetová práca a prevencia**. Pracovná porada sa konala raz ročne, vždy v júni, a bola sprievodnou edukačnou aktivitou najmä pre metodikov regionálnych osvetových a kultúrnych stredísk. Stalo sa tradíciou, že sa pracovná porada konala vždy pred slávnostným vyhodnotením a vyhlásením výsledkov celoštátnej výtvarnej súťaže s protidrogovým zameraním Prečo som na svete rád/rada. Tematicky bola aktivita zameraná najmä na problematiku drog a závislostí (legálne a ilegálne), prevenciu kriminality, prevenciu rôznych foriem násillia vyskytujúcich sa v rôznych prostrediach (násillie v rodine, násillie v škole a šikanovanie, násillie na pracovisku), ako aj na iné témy korešpondujúce s psychológiou zdravia a prevenciou, ale aj efektívne primárnopreventívne projekty a programy a ďalšie príbuzné témy.

Vzdelávanie prostredníctvom edičnej činnosti

Kabinet sociálnej prevencie aj prostredníctvom pomerne širokej tematickej edičnej činnosti napomáhal edukáciu v oblasti prevencie sociálnopatologických javov a iných nežiaducich sociálnych javov. V edičnej činnosti rovnako dominovali periodické a viacročne vydávané edičné tituly. Išlo o sériu edičných titulov **Drogy – spoločenský problém**, ktorá vychádzala v edícii metodických materiálov vzdelávania s periodicitou vydania najmenej raz ročne nepretržite od roku 1996. Spolu bolo vydaných 18 metodických materiálov v spolupráci so slovenskými a českými odborníkmi na sociálnu patológiu a prevenciu, v rokoch 2007 – 2010 vyšli 16. časť, 17. časť a posledná 18. časť.

V spolupráci s redakciou časopisu Národná osveta bol každoročne počnúc rokom 2000 (nultý ročník vydaný v roku 2000) vydávaný **občasník – mimoriadna príloha časopisu Národná osveta pod názvom Kultúra a prevencia závislostí**. Vďaka finančnej podpore z opakovane

poskytovanej účelovej dotácie Protidrogového fondu (neštátneho účelového fondu zriadeného na podporu aktivít prevencie, liečby, resocializácie a harm reduction v oblasti drog – pozn. autorky) v roku 2007 Národné osvetové centrum vydalo siedme číslo v siedmom ročníku a v roku 2008 bolo vydané posledné, ôsme číslo tejto monotematickej prílohy časopisu Národná osвета. Každé vydané číslo občasnika vyšlo v úctyhodnom náklade 1 500 kusov. Okrem predplatiteľov časopisu Národná osвета bola monotematická príloha distribuovaná na základe rozdeľovníka inštitúciám nielen v rezorte kultúry, ktorým bola primárne určená, ale aj vybraným inštitúciám v rezorte školstva, zdravotníctva, práce sociálnych vecí a rodiny a vnútra, a to na celoštátnej, krajskej, regionálnej i miestnej úrovni. Ako je z názvu občasnika zrejmé, časopis bol dôsledne monotematický – zameraný výhradne problematiku drog (psychoaktívnych látok). Problematiku reflektovali príspevky slovenských a českých odborníkov zamerané na možnosti prevencie, liečby, resocializácie, represie, ale aj harm reduction.

V roku 2007 a následne aj v roku 2008 bol predložený projekt a na základe schválenej dotácie bolo z prostriedkov Protidrogového fondu podporené vydanie ďalšej, veľmi osožnej, v tom čase úplne absentujúcej, a preto pre prax prevencie veľmi vítanej publikácie. Išlo o edičný titul pod názvom **Prevencia v praxi – Námety hier a aktivít v prevencii závislostí**. Dvojica autoriek I. Hupková a B. Kuchárová v publikácii zosumarizovali svoje vtedy viac ako dvanásťročné lektorské skúsenosti vo vedení zážitkových skupín – v oblasti interaktívneho sociálneho učenia zameraného na praktickú realizáciu aktivít primárnej prevencie drogových závislostí. Edičný titul prináša námety a detailný opis niektorých aktivít a hier, metodicko-inštruktážne poznámky a prípadné modifikácie aktivít, základné princípy skupinovej práce, ale aj návrh využitia publikovaných techník na profiláciu a zostavenie konkrétneho obsahu vzdelávania v primárnej prevencii drogových závislostí. Publikácia vyšla v náklade 800 ks, v roku 2007 pod názvom **Prevencia v praxi – Námety hier a aktivít v prevencii závislostí, časť 2**. (nadviazala na prvú časť vydanú v roku 2006). Určená a distribuovaná bola výhradne praktickým realizátorom prevencie drogových závislostí na regionálnej a miestnej úrovni. S potešením možno konštatovať, že o túto takpovediac „kuchárku prevencie“ bol enormný záujem, lebo plne saturovala potreby praxe a doplnila isté vákuum, ktoré vtedy v tejto oblasti pretrvávalo. Z tohto dôvodu a na základe neutíchajúceho dopytu z regiónov sa jej vydavateľ – Národné osvetové centrum – rozhodol, že na základe pridelenej účelovej dotácie z Protidrogového fondu v roku 2008 opäť vydá publikáciu v reedícii. Pod názvom **Prevencia v praxi – Súbor vybraných námetov, hier a aktivít v prevencii závislostí** vyšla ako upravená a doplnená verzia prvej časti a druhej časti, teda súborná publikácia, opäť v náklade 800 ks.

V roku 2006 vznikla idea založiť úplne nové periodikum, ktoré by tematicky pertraktovalo nielen problematiku závislostí, ale zameralo sa aj na ďalšie, omnoho širšie spektrum sociálnopatologických a iných nežiaducich sociálnych javov. Tak vzniklo periodikum, ktoré spolu s časopismi Národná osвета a Javisko, dodnes tvorí trojicu odborných časopisov vydávaných NOC. **Odborné periodikum Sociálna prevencia** od čias svojho vzniku 2006 do roku 2015 vychádzalo ako recenzovaný informačno-vzdelávací bulletin, ktorý v rokoch 2006 – 2013 v úctyhodnom náklade 2 500 ks každého vydaného čísla. Vydavateľmi Sociálnej prevencie boli Národné osvetové centrum a občianske združenie Prečo som na svete rád/rada (od čias vzniku 2006 do roku 2015 vrátane). Od roku 2016 je výhradným vydavateľom Národné osvetové centrum. Sociálna prevencia je periodikum s celoštátnym dosahom s ISSN číslom a evidenčným číslom periodickej tlače. Pri vydaní jednotlivých čísiel sa využíval princíp viaczdrojového financovania (nielen finančné prostriedky NOC, ale aj účelová dotácia Protidrogového fondu, Ministerstva vnútra SR – Rady vlády pre prevenciu kriminality, Ministerstva kultúry SR – Pro Slovakia). V rokoch 2010 až 2013 vrátane (spolu 4 vydané čísla) bol informačno-vzdelávací bulletin vydávaný výhradne z prostriedkov občianskeho združenia na základe pridelenej účelovej dotácie na vydanie. Vzhľadom na rôznorodé tematické zameranie aj početnosť vydaných samostatných čísiel ich rámcovo priblížime.

V rámci prvého ročníka vydávania Sociálnej prevencie v roku 2006 vyšli tri samostatné tematické čísla – prvé s podtitulom Prevencia kriminality, druhé s podtitulom Prevencia drogových závislostí a tretie s podtitulom Prevencia – alkohol a legálne drogy. V roku 2007 sa znova podarilo vydať tri samostatné monotematické čísla: prvé s podtitulom Prevencia kriminality, druhé Prevencia nelátkových návykových chorôb a tretie Drogové závislosti. Za povšimnutie stojí skutočnosť, že vydavateľia už v roku 2007 reflektovali na aktuálnu potrebu zamerať pozornosť na niektoré tzv. nelátkové návykové choroby – nelátkové závislosti. Rok 2008 bol o opäť mimoriadne úspešný, zase sa podarilo vydať tri samostatné tematické čísla, ktoré v záhlaví niesli názov Sociálna prevencia – informačno-vzdelávací bulletin rezortu kultúry. Dve z troch samostatných čísiel boli spolufinancované z účelových dotácií: prvé s podtitulom Prevencia nelátkových návykových chorôb, druhé Drogové závislosti – prevencia, tretie vyšlo s podtitulom Prevencia kriminality. Každé samostatné číslo vyšlo opätovne v úctyhodnom náklade 2 500 ks a bolo distribuované s výrazným presahom aj mimo rezortu kultúry. Rok 2009 bol z hľadiska počtu vydaných čísiel najplodnejší. Kabinet sociálnej prevencie pripravil na vydanie spolu 4 samostatné tematické čísla: Prevencia kriminality, Prevencia nelátkových návykových chorôb, Legálne drogy – prevencia a Drogové závislosti – prevencia, ktoré prešli aj recenzným posúdením.

Pre štyri nasledujúce roky 2010 – 2014 (piaty, šiesty, siedmy a ôsmy ročník vydávania) bolo príznačné, že ročne bolo vydané iba jedno samostatné číslo a vydanie bolo komplexne zabezpečované výlučne z prostriedkov účelových dotácií pre občianske združenie Prečo som na svete rád/rada, druhého vydavateľa periodika. V nezmenenom náklade 2 500 ks bol vydaný v roku 2010 informačno-vzdelávací bulletin rezortu kultúry Sociálna prevencia s podtitulom Mediálna výchova. V roku 2011 vyšlo monotematické číslo Sociálnej prevencie s podtitulom Prevencia kriminality v náklade 2 500 ks, rovnako v roku 2012 iba jedno monotematické číslo Sociálnej prevencie – Prevencia kriminality v náklade 2 500 ks. V roku 2013 vyšli dve čísla, jedno printové monotematické číslo Sociálnej prevencie s podtitulom Prevencia kriminality v náklade už iba 1 700 ks a druhé číslo Sociálnej prevencie s podtitulom Prevencia vybraných sociálnopatologických a nežiaducich sociálnych javov, ktoré vyšlo iba v elektronickej verzii (na webe).

V polovici roka 2013 bol Kabinet sociálnej prevencie NOC zrušený, avšak činnosť v oblasti sociálnej prevencie nezanikla. Personálne je zabezpečovaná iba jedným zamestnancom NOC – vykonáva ju odborná pracovníčka, manažérka kultúry pre sociálnu prevenciu v rámci oddelenia vzdelávania. Táto zmena sa nedotkla ani periodika, edičný titul nezaničil, naopak si svoj význam obhájil. Dôkazom je skutočnosť, že počnúc rokom 2014 až doteraz vychádza v nezmenenej periodicite dvoch printových vydaní ročne. Náklad každého samostatného printového vydania je 300 ks a ide o recenzované periodikum s ISSN číslom a číslom periodickej tlače.

Cieľová skupina detí a mládeže v sociálnej prevencii od roku 2007 do roku 2014

Vyššie v texte sme už uviedli, že z hľadiska adresáta sú jednou z **prioritných cieľových skupín sociálnej prevencie detí a mládež** – z hľadiska ohrozenia sociálnopatologickými a ďalšími negatívnymi sociálnymi javmi osobitne ohrozená, riziková a zraniteľná cieľová skupina. Práve na mládež v stredoškolskom veku aj mladšie cieľové skupiny bol zameraný preventívny projekt pod názvom **Prečo som na svete rád/rada** – celoslovenský protidrogový výtvarný projekt s medzinárodnou účasťou, postavený na princípe peer (vrstovníckeho) pôsobenia. Idea projektu vznikla a rozvíjala sa kontinuálne celoročne od roku 1994 (prvých päť rokov pod názvom Vlak bez staníc), od šiesteho ročníka (1998) už pod názvom Prečo som na svete rád/rada s podtitulom Prečo poviem NIE drogám... Projekt od svojho vzniku – deväťdesiate roky minulého storočia (1994) – reagoval na vtedy aktuálny nárast užívania ilegálnych psychoaktívnych látok, potrebu účinnej prevencie a iniciáciu regionálnych aktivít v kultúrno-osvetovej činnosti zameraných na primárnopreventívnu intervenciu.

V ďalšom texte prinesieme základné informácie o projekte, ktorý svojho času patril medzi najstaršie a najdlhšie kontinuálne sa realizujúce projekty v primárnej prevencii na území Slovenskej republiky – mal dvadsaťročnú tradíciu.

Projekt Prečo som na vete rád/rada

Projekt sa realizoval v **troch navzájom súvisiacich rovinách**:

- celoštátna tematická výtvarná súťaž s protidrogovým zameraním pre mládež vo veku od 14 do 18 rokov - slovenská a zahraničná účasť autorov (január - máj);
- celoštátna putovná výstava výberu výtvarných prác, ktorá iniciovala sprievodné protidrogové edukačné podujatia pre deti a mládež v regiónoch Slovenskej republiky (nastávajúci školský rok: september - jún);
- zahraničná prezentácia výtvarnej tvorby mladých tvorcov a ich protidrogového posolstva (priebežne).

Najvýznamnejšie medzinárodné a slovenské ocenenia projektu a jeho finalistov v histórii projektu

Cena Organizácie Spojených národov (Viedeň, 1998, New York 1998), Cena predsedu Národnej rady SR (2008 - 2014), Cena podpredsedníčky vlády SR pre európsku integráciu (2005), Cena podpredsedu vlády SR – predsedu Výboru ministrov pre drogové závislosti a kontrolu drog (2008), Cena ministra kultúry SR (2005 - 2014), Cena ministra vnútra SR (2012 - 2014), Cena ministra zahraničných vecí SR (2003 - 2007), Cena ministersky zdravotníctva SR (2013 - 2014) Cena Protidrogového fondu – Protidrogový čin roka 2005, pamätná plaketa Úradu boja proti organizovanej kriminalite Prezídia Policajného zboru (2010) a iné.

Slávnostné vyhodnotenie súťažnej časti projektu a vernisáž výstavy sa realizovali vďaka dlhoročnej spolupráci s **Kanceláriou Národnej rady Slovenskej republiky**. Na pôde Národnej rady SR - v galérii na západnej terase Bratislavského hradu sa každoročne konalo slávnostné ocenenie finalistov súťažnej časti projektu, ako aj vernisáž celoštátnej putovnej výstavy.

Hlavnými organizátormi projektu boli: Národné osvetové centrum, Kancelária Národnej rady SR, občianske združenie Prečo som na svete rád/rada.

Po 20 rokoch jeho úspešnej existencie (od roku 1994 do roku 2014, keď sa konal posledný 20. ročník) organizátori konštatovali, že **projekt patril medzi ojedinelé kontinuálne preventívne projekty v Slovenskej republike**. Ako jediný projekt zo Slovenska bol prezentovaný na prestížnej pôde Organizácie Spojených národov (všetky úradovne OSN vo svete) a jeho finalisti získali prestížne ocenenia OSN.

V reči čísiel o úspešnosti projektu svedčí účasť viac ako **22 808 autorov** a viac ako **608 repríz** putovnej výstavy v Slovenskej republike a vo svete počas celej existencie projektu.

Do súťaže sa od roku 2000 postupne aktívne zapájali aj mladí ľudia z **Fínska, Nórska, Talianska, Uzbekistanu, Tadžikistanu, Poľska, Malty a Maďarska**, čím projekt získal významný medzinárodný charakter.

Pôvodný slovenský projekt **Prečo som na svete rád/rada** nielen **aktívnou účasťou zahraničných finalistov**, ale aj svojimi **medzinárodnými prezentáciami** prekročil hranice **štyroch kontinentov (Európa, Austrália, Amerika a Ázia)**.

V rokoch 2007 – 2014 sa zrealizovali 13. – 20. ročník projektu. Jeho súťažná časť každoročne vyvrcholila v júni príslušného roka **vernisážou v galérii na západnej terase Bratislavského hradu** slávnostným vyhlásením výsledkov a odovzdaním ocenení autorom. V priestoroch galérie sa realizovali aj interaktívne skupinové preventívne podujatia pre mládež

– študentov vybraných stredných škôl – na témy sociálnej prevencie, predovšetkým prevencie drogových závislostí. Následne, od septembra do júna (príslušný školský rok), prebiehala celoštátna putovná výstava v regiónoch SR v spolupráci s ROS a KOS. V nesúťažnej kategórii sa predstavili svojimi prácami mladí ľudia v procese liečby drogových závislostí z Centra pre liečbu drogových závislostí v Bratislave a z Kliniky drogových závislostí Pinelovej nemocnice v Pezinku. Nezávisle od tejto putovnej výstavy sa konali aj iné zahraničné prezentácie projektu. Vďaka finančnej podpore v podobe účelovej dotácie z Protidrogového fondu projekt obsiahol celý rad sprievodných propagačných materiálov, ktoré slúžili najmä na účely propagácie putovnej celoštátnej výstavy (bulletin k výstave, tričko s potlačou víťazného námetu, šiltová čiapka s potlačou loga projektu, pohľadnice, plagát, vreckový kalendárik, nástenný plnofarebný kalendár, magnetka s potlačou loga, taška s potlačou loga a iné). Projekt prostredníctvom celoštátnej tematickej putovnej výstavy priamo inicioval a napomáhal realizáciu celého radu preventívnych podujatí v regiónoch SR. V roku 2015 bola v priestoroch NR SR realizovaná prierezová výstava z histórie projektu a NOC ako sprievodné podujatie k výstave zrealizovalo sériu edukačných aktivít pre vybraných žiakov a študentov bratislavských škôl. Išlo o skupinové edukačné aktivity zamerané nielen na legálne a ilegálne psychoaktívne látky a prevenciu škodlivého užívania, ale aj na témy prevencie závislostného správania nelátkovej povahy (vybrané témy rizikového správania mládeže).

Vzdelávacie aktivity sociálnej prevencie od roku 2014 do roku 2018

Cieľová skupina dospelých v sociálnej prevencii (edukačné aktivity a edičná činnosť)

Už sme uviedli, že v polovici roka 2013 bol Kabinet sociálnej prevencie NOC zrušený, ale činnosť v oblasti sociálnej prevencie nezankla, naopak, aj naďalej sa kontinuálne rozvíjala v rámci oddelenia vzdelávania. Oblasť sociálnej prevencie je subsumovaná v rámci hlavných odborných činností do oddelenia vzdelávania nepretržite až po súčasnosť.

Po ukončení realizácie projektu Prečo som na svete rád/rada, ktorého hlavnou cieľovou skupinou bola stredoškolská mládež a ktorý bol postavený na princípe rovesníckeho pôsobenia na deti a mládež iných vekových kategórií, vznikla potreba zacieliť pozornosť a položiť dôraz na **vzdelávanie dospelých v sociálnej prevencii**. Vznikla idea zrealizovať **odborný celoštátny seminár** pod názvom **Prevencia vybraných sociálnopatologických javov**. Keďže profilácia odborných seminárov spolu s vydávaním odborného časopisu Sociálna prevencia patrili medzi nosné a takpovediac aj „profilové činnosti“ sociálnej prevencie v uvedenom období, priblížime ich obsahovú rôznorodosť a spektrum tematického zamerania.

Odborný seminár s aktívnou účasťou regionálneho partnera, vybraného regionálneho osvetového a kultúrneho strediska v Slovenskej republike, bol s periodicitou dvakrát ročne v rokoch 2015 – 2018 realizovaný v mestách Galanta, Rimavská Sobota, Svidník, Banská Štiavnica, Vranov nad Topľou, Trenčín, Michalovce a Považská Bystrica.

Prostredníctvom širokej oblasti sociálnopatologických javov a iných nežiaducich javov, na ktoré sa seminár zameriava, prinášal nové témy, inovatívne trendy a inšpirácie pre regionálne a miestne aktivity a participáciu na sociálnej prevencii.

V ďalšom texte priblížime široký záber tematického zamerania seminárov:

Prvý seminár (máj 2015) sa realizoval v úzkej spolupráci Galantským osvetovým strediskom. Bol určený metodickým a riadiacim pracovníkom regionálnych kultúrno-osvetových stredísk najmä zo západného a stredného Slovenska. Odborníci z oblasti sociálnej prevencie predstavili účastníkom vybrané sociálnopatologické a nežiaduce sociálne javy, priblížili ich vzájomnú podmienenosť a previazanosť, akcentovali aj možnosti primárnej prevencie. Prezentovali sa témy prevencie problémového užívania alkoholu, nezamestnanosti a podpory podnikania

zneužívajúcich skupín obyvateľstva, tiež inovatívne prístupy v prevencii a PR kampane, gender senzitívny prístup v terénnej sociálnej práci, predstavená bola tiež činnosť Ligy za duševné zdravie. Akcentovaná bola aj téma tolerancie a spolupráce, ako aj problematika finančnej gramotnosti ako prevencie sociálnopatologických javov.

Druhý odborný seminár realizovalo NOC v spolupráci s Gemersko-malohontským osvetovým strediskom v Rimavskej Sobote (október 2015). Spektrum tém sociálnej prevencie doplnil o ďalšie parciálne témy. Obsahom podujatia boli tematické okruhy a témy ako problematika siekt a psychomanipulatívnych spoločenstiev, sociálnopatologické javy v školskom prostredí, migranti a základné fakty a mýty v tejto problematike či problematika obchodovania s ľuďmi. V závere podujatia bol prezentovaný systém prevencie kriminality a príklady dobrej praxe v prevencii kriminality detí a mládeže Banskobystrickom kraji. Zúčastnili sa na ňom účastníci najmä zo stredného a východného Slovenska.

Tretí odborný seminár, už celoštátneho charakteru, bol realizovaný v spolupráci s Podduklianskym osvetovým strediskom vo Svidníku (marec 2016) a zúčastnili sa na ňom nielen kultúrno-osvetoví pracovníci, ale aj pracovníci poradenských zariadení rezortu školstva a zástupcovia MK SR. Renomovaní odborníci v oblasti sociálnej prevencie predstavili ďalšie sociálnopatologické a nežiaduce sociálne javy, priblížili ich vzájomnú podmienenosť a spojitosť, poukázali na možnosti primárnej prevencie vo voľnočasových aktivitách a kultúrno-osvetovej práci. Išlo najmä o málo pertraktované témy prevencie vybraných nelátkových návykových chorôb vrátane gamblingu, internetového gamblingu, témy násilia v rodine, násilia voči deťom vrátane sexuálneho násilia, duševného zdravia v rodinách s onkologicky chorým dieťaťom a tému rizík a ohrození virtuálnym svetom internetu najmä vo vzťahu k deťom a mládeži.

Štvrtý odborný seminár realizovaný v spolupráci s Pohronským osvetovým strediskom v Žiari nad Hronom (október 2016) sa uskutočnil v Banskej Štiavnici a bol venovaný problematike fenoménov virtuálneho priestoru v živote detí a mladých ľudí, problematike ochranných a sanačných možností súdneho systému a systému detskej kurately po novele zákona o rodine a iných zákonov od 1. januára 2016, problematike závislostného správania látkového a nelátkového charakteru u detí a mládeže, ale aj v živote rodiny.

V roku 2017 sme zrealizovali opäť dva odborné celoštátne semináre. V spolupráci s Hornozemplínskym osvetovým strediskom vo Vranove nad Topľou (marec 2017) to bol v poradí piaty odborný seminár, ktorý bol tematicky zameraný na rodinu a vybrané problémy rodiny vo vzťahu k sociálnej prevencii. Išlo o aktuálnu problematiku výchovných opatrení ako sociálnej prevencie, problematiku násilia v intímnych vzťahoch, ale aj významu láskyplnej komunikácie v rodine, témy práce s rómskou rodinou a mládežou v komunitnom centre a benefitov práce Róma s Rómom.

Ďalší, v poradí šiesty odborný seminár sa realizoval v spolupráci s Trenčianskym osvetovým strediskom (október 2017) a tematicky zamerail na problematiku drog. Priblížil najnovšie trendy na drogovej scéne, tému ako a kedy motivovať závislého od alkoholu k zmene, poukázal na vybrané problémy rodiny, napríklad vplyv striedavej starostlivosti rodičov o dieťa z aspektu sociálnej prevencie, zamerail sa aj na nelegálnu migráciu a obchodovanie s ľuďmi v činnosti Národnej jednotky boja proti nelegálnej migrácii, ako aj na námety preventívnych aktivít pre deti a mládež – zážitkové projektívne metódy v oblasti sociálnej prevencie u mládeže.

Sériu odborných seminárov Prevencia vybraných sociálnopatologických javov zavŕšili v roku 2018 dva semináre, ktoré sa konali už tradične v jarnom a jesennom období. O tom, že oblasť sociálnej prevencie nie je nemennou, ale naopak dynamicky sa meniacou oblasťou, na ktorú musí sféra kultúrno-osvetovej činnosti reflektovať, svedčí aj obsahové zameranie seminára, ktorý sa konal v spolupráci so Zemplínskym osvetovým strediskom v Michalovciach (marec 2018). Obsahom seminára boli témy ako medzinárodná štúdia Health Behaviour in School-

Aged Children (HBSC) – vybrané zistenia o zdraví školákov, násilie páchané na ženách – fakty a mýty, starší ľudia ako obeť násilia, zneužívania a týrania, terapeutická a sociálna pomoc zdravotne znevýhodneným klientom, potreba robiť ochranu s deťmi či téma duševného zdravia – destigmatizácia pri liečbe závislostí.

Rekapituláciu širokého spektra tém a záberu odborných seminárov zakončíme témami celoštátneho odborného seminára, ktorý sa konal v spolupráci s Považským osvetovým strediskom v Považskej Bystrici (október 2019). Boli pertraktované témy ako rómska rodina – stereotypy a mýty, pre koho je traumou rozpad rodiny, tabuizácia konca života a vplyvy na postoje spoločnosti, trendy v živote mladých a možné rizikové správanie, efektívna komunikácia a riešenie konfliktov bez porazeného ako sociálna prevencia, prevencia a ochrana seniorov pred rôznymi formami násilia.

Záverom treba dodať, že každý zo zrealizovaných odborných seminárov okrem uvedeného spektra odborných tém ponúkol nášmu spoluorganizátorovi priestor na prezentáciu jeho činnosti vrátane odbornej činnosti v oblasti sociálnej prevencie, možnosť prezentácie príkladov dobrej praxe v sociálnej prevencii a slúžil aj ako priestor na veľmi podnetnú a potrebnú diskusiu.

K realizovaným edukačným aktivitám sociálnej prevencie zameraným na dospelú populáciu je potrebné priradiť aj sociálnopsychologický výcvik **Rozvoj sociálnych a komunikačných zručností**, ktorý NOC uskutočňuje v spolupráci s cirkevným odborom Ministerstva kultúry SR každoročne od roku 2016 v periodicite raz ročne. Konal sa vždy v máji príslušného roka v Účelovom zariadení MK SR v Bratislave. Je spoločným podujatím pre zástupcov regionálnych osvetových a kultúrnych stredísk a vybraných zástupcov cirkví a náboženských spoločností. Ide o cyklus edukačných aktivít vedených formou interaktívneho **sociálnopsychologického výcviku** s vysokou mierou zaangažovania účastníkov. Celkové zameranie tréningu a vybrané metodické postupy sú orientované na prax a rýchlu využiteľnosť preberaných princípov a rozvíjaných zručností v profesionálnej činnosti (práci) účastníkov. Z tohto dôvodu je počet účastníkov aj vzhľadom na formu vzdelávania limitovaný na 25 osôb. Lektorsky podujatie viedol vždy odborne fundovaný odborník na prácu s ľuďmi – psychológ, psychoterapeut a kouč – PhDr. J. Němec (2016), G. Prelovská (2017), N. Feketeová (2018).

Reflexiu aktivít vzdelávania v sociálnej prevencii určených pre dospelých zavŕšime najmladším projektom. Ide o pilotný projekt vzdelávania pracovníkov v kultúre a iných profesionálov pracujúcich priamo s mládežou pod názvom **Participácia na primárnej prevencii látkových a nelátkových závislostí**, ktorý sme realizovali pre kultúrne inštitúcie Nitrianskeho samosprávneho kraja v spolupráci s Regionálnym osvetovým strediskom v Leviciach (apríl 2018). Cieľom podujatia bolo zvýšiť povedomie pracovníkov kultúrno-osvetových zariadení o rizikovom správaní mládeže a poukázať na možnosti riešenia tejto problematiky v primárnej, sekundárnej a terciárnej prevencii v kontexte s inými sociálnopatologickými javmi. Obsah podujatia tvorili informácie o nových trendoch v problematike užívania psychoaktívnych látok a vzniku látkových závislostí, ako aj o závislostiach nelátkového charakteru. Lektorkami podujatia boli PhDr. Barbora Kuchárová, PhD., a PhDr. Ingrid Hupková, PhD. Projekt reflektuje na požiadavky regiónov a preventívnej praxe, preto predpokladáme jeho rozvinutie postupne aj do iných krajov Slovenskej republiky ako aktívnu pomoc NOC v participácii na témach prevencie rizikového správania mládeže.

Vzdelávanie prostredníctvom edičnej činnosti

Odborný časopis Sociálna prevencia od roku 2014 v snahe pokryť čo najširšie spektrum nežiaducich sociálnych javov a sociálnopatologických javov už od roku 2014 nevychádza v podobe monotematicky ladených čísiel, ale zameriava sa na tieto fenomény vždy širokospektrálne. Dôkazom tejto skutočnosti je, že už v roku 2014, v deviatom ročníku vydávania,

vyšlo prvé číslo Sociálnej prevencie – Prevencia vybraných sociálnopatologických javov a nežiaducich sociálnych javov a druhé číslo vyšlo s podtitulom Vybrané sociálnopatologické a nežiaduce sociálne javy.

Od roku 2015 sa Sociálna prevencia zmenila na odborný časopis, ktorému sa dostalo významného ocenenia: **časopis je od roku 2015 indexovaný v Bibliographia medica Slovaca a zaradený do citačnej databázy CiBaMed**. Od roku 2016 je výhradným vydavateľom časopisu Národné osvetové centrum. V jedenástom ročníku vyšli dve samostatné čísla: prvé tematicky zamerané na deti, mládež a nežiaduce sociálnopatologické javy a druhé na dospelých, seniorov a vybrané sociálne a sociálnopatologické javy. Rok 2017 priniesol opäť dve samostatné širokospektrálne zamerané čísla odborného časopisu Sociálna prevencia – prvé orientované na súčasnú rodinu a nežiaduce sociálne a sociálnopatologické javy a druhé s tematickým zameraním na vysoko aktuálnu problematiku zdravia, zdravého životného štýlu a nežiaduce sociálne a sociálnopatologické javy.

Podrobnú rekapituláciu periodika Sociálna prevencia napokon uzatvoríme rokom 2018, v ktorom boli vydané dve samostatné čísla odborného časopisu: prvé číslo s podtitulom Riziká a ohrozenia internetu a iné nežiaduce sociálne a sociálnopatologické javy a druhé číslo s podtitulom Sociálnopatologické javy a nežiaduce sociálne javy. Odbornou redaktorkou, zostavovateľkou a šéfredaktorkou bola PhDr. Ingrid Hupková, PhD.

Cieľová skupina detí a mládeže v sociálnej prevencii od roku 2014 do roku 2018

V roku 2014 boli v priestoroch Kancelárie Národnej rady SR (galérie na Západnej terase Bratislavského hradu) realizované popri výstave z projektu Prečo som na svete rád/rada edukačné aktivity pre mládež k sociálnej prevencii. Išlo o lektorovanú interaktívnu prácu v malých skupinách k vybraným témam sociálnej prevencie pre mládež z vybraných bratislavských škôl. Od roku 2015 NOC nadviazalo na túto praxou požadovanú a so záujmom sa stretávajúcu odbornú činnosť v sociálnej prevencii zacielenú na rizikovú cieľovú skupinu mladých. Išlo o **kontinuálne pokračovanie v minulosti realizovaných interaktívnych edukačných podujatí pre mládež**, ktoré boli od roku 2015 presunuté do **priestorov Národného osvetového centra – multifunkčného centra V-klub**. Aktivity prebiehali vždy psychologicky osvedčenou formou interaktívnych, zážitkových a hrových tvorivých dielní. Išlo o prácu v menších skupinách v počte 25 vybraných žiakov a študentov základných a stredných škôl, ktoré boli zamerané na parciálne témy prevencie rizikového správania mládeže. V tematickom zameraní skupinovej práce išlo o prevenciu drogových závislostí a nelátkových návykových chorôb, prevenciu HIV a sexuálne prenosných ochorení, problematiku rizík a ohrození virtuálneho sveta internetu, tému kultu tela a vzniku porúch príjmu potravy, ako aj tému ľudí pracujúcich v sexbiznise a prevenciu obchodovania s ľuďmi, násilia v škole a násilia v rodine, závislosti od vzťahov, problematiku psychomanipulatívnych spoločenstiev či významu duševného zdravia.

V rokoch 2016 až 2018 sa realizovali aj **edukačné aktivity v oblasti sociálnej prevencie v regiónoch SR** s cieľom rozšíriť metodickú pomoc a spoluprácu NOC s regionálnymi partnermi. Ich hlavným zámerom bolo prispieť k realizácii účinnej prevencie vybraných sociálnopatologických a nežiaducich sociálnych javov u detí a mládeže v regiónoch Slovenskej republiky. Workshopy mali formu hier a aktivít, využívali princípy zážitkovej pedagogiky a aktívneho sociálneho učenia, boli na nich prezentované nové a málo pertraktované témy sociálnej prevencie. Workshopy boli adresne zacielené pre žiakov a študentov základných a stredných škôl. Lektorkami podujatí boli PhDr. Barbora Kuchárová, PhD., a PhDr. Ingrid Hupková, PhD.

V roku 2016 sa realizovalo spolu 24 interaktívnych skupinových podujatí (Trenčín, Galanta, Nové Zámky). Workshopy boli určené pre žiakov a študentov základných, ale najmä stredných škôl. V roku 2017 sme opätovne zrealizovali 24 interaktívnych skupinových podujatí (Považská

Bystrica, Senica, Komárno) a v roku 2018 16 skupinových stretnutí (Trnava, Prievidza) s témami násilia v rodine a jeho prevencie, rizík a ohrození v prostredí internetu, obchodovania s ľuďmi, kultu tela a vzniku porúch príjmu potravy, závislosti (látkových aj nelátkových), pitia alkoholu a špecifik jeho užívania u dospievajúcich dievčat.

Záver

Na záver sa žiada iba dodať, že súčasťou odbornej činnosti v sociálnej prevencii je aj kontinuálna účasť na aktivitách iných subjektov k sociálnej prevencii, aktívna účasť s príspevkom na vedeckých podujatiach realizovaných inými subjektmi (konferencie, semináre, výcviky a iné), publikovanie príspevkov k vybraným témam sociálnej prevencie v odborných časopisoch, ale aj priama lektorská činnosť k sociálnej prevencii.

V oblasti sociálnej prevencie platí, že investície do primárno-preventívnej intervencie sú najlacnejšou a najúčinnnejšou formou riešenia sociálnopatologických a nežiaducich sociálnych javov.

Spolupráca a participácia Národného osvetového centra na aktivitách v oblasti vzdelávania

Národné osvetové centrum ako kultúrna inštitúcia od začiatku svojho pôsobenia spolupracovalo v záujme rozvoja vzdelávacej a záujmovej umeleckej činnosti na celoslovenskej i medzinárodnej úrovni s rôznymi subjektmi. Kvalitné výsledky a výstupy činnosti NOC v oblasti vzdelávania podnietili iné kultúrne subjekty, aby oslovovali NOC na spoluprácu či participáciu na rôznych vzdelávacích aktivitách. Spájanie ľudských zdrojov, finančných kapacít a prepojenie odbornej úrovne rôznych subjektov prispelo k zvyšovaniu odbornej i kvalitatívnej úrovne odborného vzdelávania a poskytovaných vzdelávacích služieb. NOC spájanie s inými subjektmi a možnosť spolupráce v oblasti vzdelávania vnímalo ako jedinečnú príležitosť na získavanie nových podnetov, inšpirácií od iných subjektov, informácií o príkladoch dobrej praxe i odporúčaní z externého prostredia. Skúsenosti z novej spolupráce, participácia na rôznych projektoch, kultúrnych a vzdelávacích aktivitách prispeli k rozvoju a inovácii obsahu a foriem vzdelávania. NOC reflektovalo na európske vzdelávacie politiky a aplikovalo ich princípy a ciele do svojej vzdelávacej činnosti i do vzdelávacích projektov, ktoré realizovalo v spolupráci s inými subjektmi vzdelávania.

Tento príspevok prináša stručný prehľad vybraných vzdelávacích aktivít, podujatí, ktoré NOC v období rokov 2007 – 2018 realizovalo v spolupráci s inými subjektmi, na ktorých participovalo a naďalej odborne spolupracuje s rôznymi slovenskými i zahraničnými subjektmi – akademickými inštitúciami, organizáciami verejnej a štátnej správy, súkromného a tretieho sektora a i.

2008

Jednou z realizovaných kultúrnych aktivít NOC bol národný projekt Európsky rok medzikultúrneho dialógu 2008, ktorý bol kofinancovaný programom Európskej únie. Edukačný projekt Animácia euroobčianstva v miestnej kultúre v SR naplňoval ciele presadzovania myšlienky vzájomného ovplyvňovania, dialógu a spolupráce kultúr jednotlivých národov a národností žijúcich v Európskej únii. Aktivity projektu boli určené širokej verejnosti a smerovali k metodickej podpore lokálnych programov v oblasti miestnej a regionálnej kultúry. V rámci projektu sa uskutočnila **medzinárodná konferencia Animácia euroobčianstva v miestnej kultúre**, ktorá bola doplnená metodickým materiálom na CD a DVD nosičoch, a realizovali sa kultúrne aktivity – animácie v obciach a mestách na Slovensku v priebehu roka 2008 (42 animácií), kde sa významnými partnermi NOC stali realizátori týchto kultúrnych aktivít (konkrétne občianske a záujmové združenia zo Slovenska, kultúrne inštitúcie miest a obcí na Slovensku, ZMOS a ďalší).

2009

NOC reagovalo na vyhlásenie roka 2009 Európskym parlamentom a Radou EÚ za Európsky rok kreativity a inovácií a pri tejto príležitosti usporiadalo dva **odborné semináre: Kultúra v službách cestovného ruchu a Voľný čas – príležitosť na rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania**. Výstupom z podujatí boli zborníky, ktoré poslúžili ako študijná literatúra k pripraveným novým študijným akreditovaným programom dištančného vzdelávania, ktoré

realizovalo NOC ako pilotné aktivity v spolupráci s **Krajským osvetovým strediskom v Nitre a Katedrou andragogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici**. NOC ako oprávnená inštitúcia v oblasti akreditovaných programov ďalšieho vzdelávania Ministerstva školstva SR pre rezort kultúry začalo realizovať v spolupráci so **Slovenskou úniou tanca a tanečného športu** trojročný vzdelávací kurz **Učiteľ spoločenského tanca** (2009 – 2011, Bratislava). Na jednotlivých stretnutiach renomovaní odborníci v oblasti spoločenského tanca prezentovali účastníkom teoretické a praktické poznatky, vedomosti a zručnosti potrebné na vykonávanie profesie učiteľa spoločenského tanca a spoločenskej výchovy.

2010

Ďalším z akreditovaných kurzov, ktoré NOC záujemcom ponúkalo v roku 2010, bol kurz **Dirigent speváckeho zboru**. Kurz sa realizoval v Martine v spolupráci s **hudobným odborom Matice slovenskej v Martine a Katedrou hudobnej výchovy Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici**. Cieľom kurzu bolo vzdelávať najmä začínajúcich dirigentov speváckych zborov všetkých kategórií v oblasti hudobnej pedagogiky a psychológie, manažmentu speváckeho zboru, dirigentskej techniky, metodiky, tvorby dramaturgie zboru, práce s hlasom, analýzy skladieb a pod. Na kurze prednášali aj zahraniční lektori z univerzít v Krakove a Olomouci. Kurz bol ukončený skúškou pozostávajúcou z pohovoru a praktickej časti – koncertu, na ktorom účastníci kurzu prezentovali ukážky dirigovania naštudovanej skladby.

V rámci podpory myšlienky Európskeho roka dobrovoľníctva v roku 2011 NOC pripravilo v predstihu workshop **Dobrovoľníci v kultúre. Ako ich získať a udržať?** (5. – 6. 10. 2010, Trenčianske Teplice) s cieľom upriamiť pozornosť účastníkov na dobrovoľníctvo ako sociálny fenomén, poukázať na jeho potenciál a podporiť rozvoj zručností kultúrno-osvetových pracovníkov v oblasti manažmentu dobrovoľníctva. Školenie prezentovalo terminológiu v oblasti dobrovoľníctva, konkrétne rady, upozornenia na riziká i odporúčania, ako realizovať konkrétne formy zavádzania dobrovoľníckych programov v kultúre. Workshop pozostával z participatívnej a interaktívnej formy, preto bolo na realizáciu oslovené **občianske združenie Centrum dobrovoľníctva v Banskej Bystrici** ako prvý subjekt zavádzania inštitútu dobrovoľníctva na Slovensku.

2011

Konferenciu Záujmové vzdelávanie – teória, metodika, prax (16. – 17. 6. 2011, Banská Bystrica) pripravilo NOC v spolupráci s **Katedrou andragogiky Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici**. Cieľom bolo upriamiť pozornosť na oblasť záujmového vzdelávania, poukázať na jeho potenciál z hľadiska rozvoja osobnosti, sprostredkovať účastníkom teoretické základy, pozitívne skúsenosti aj príklady dobrej praxe a vytvoriť priestor na výmenu názorov. Hlavné referáty prezentovali odborníci z **Katedry andragogiky FF UK a Katedry kulturológie FF UK**. Koreferáty prezentovali pracovníci **Kultúrneho centra Košického samosprávneho kraja, Múzea SNP v Banskej Bystrici, Krajského osvetového strediska v Nitre a z Katedry andragogiky PdFUMB v Banskej Bystrici**. Podujatie prezentovalo problematiku záujmového vzdelávania z hľadiska teórie i a metodiky a ponúklo priestor na výmenu skúseností z realizácie záujmového vzdelávania v praxi. Zborník z konferencie predstavoval jeden z výstupov spolupráce rôznych subjektov participujúcich na uvedenom podujatí.

2012

Metodickú príručku Európsky rok aktívneho starnutia a solidarity medzi generáciami 2012 NOC vydalo s cieľom upozorniť na problematiku starnutia, na riziká, ktoré táto životná etapa prináša, poukázať na možnosti využívania kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti pri začleňovaní starších ľudí do spoločenského života a pri posilňovaní solidarity medzi generáciami. Uvedená príručka bola výstupom z podujatia občianskeho združenia **Kultúra pre každého**, ktorým NOC participovalo na téme vyhlásenej v roku 2012.

V rámci pilotného vzdelávacieho kurzu Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre (21. 11. 2013 a 11. 12. 2013, Nitra) NOC oslovilo na spoluprácu Krajské osvetové stredisko v Nitre. Zámerom partnerov bolo overiť model vzdelávania zameraný na problematiku kultúrneho dedičstva v miestnej a regionálnej kultúre na cieľovej skupine pracovníkov kultúrnych inštitúcií Nitrianskeho kraja. Realizáciou kurzu NOC naplňalo úlohy vyplývajúce zo Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry. Obsah kurzu tvorili informácie týkajúce sa kultúrneho dedičstva v miestnej a regionálnej kultúre v jej jednotlivých segmentoch (knížnice, múzea, pamiatky, ľudovomelecká výroba, tradičná ľudová kultúra, kultúrno-osvetová činnosť a pod.). Lektormi kurzu boli odborníci z organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR (SNM, SNG, PÚ, ÚĽUV, SÚH, SNK, NOC). Prezentovali základné informácie o hmotnom i nehmotnom kultúrnom dedičstve, predstavili legislatívne rámce, poslanie, funkcie a povinnosti jednotlivých inštitúcií miestnej a regionálnej kultúry pri uchovávaní, ochrane i využívaní kultúrneho dedičstva a informovali o možnostiach jeho uplatnenia v praxi. Týmto projektom bola podporená komunikácia a spolupráca NOC s uvedenými subjektmi i ďalšími zainteresovanými subjektmi na lokálnej úrovni.

V novembri 2013 NOC v spolupráci s odborom kultúry a cestovného ruchu Úradu Košického samosprávneho kraja a PDCS (Partners for Democratic Change, mimovládna organizácia v oblasti rozvoja občianskej spoločnosti) ako partnerom (facilitátorom podujatia) zrealizovalo v Košiciach konferenciu **Perspektívy miestnej kultúry**. NOC pre potreby konferencie spracovalo analýzu stavu miestnej a regionálnej kultúry metódou interpretácie a komentára ročných výkazov aktivít vybraných inštitúcií, ktoré vykazovali činnosti úzko súvisiace s rozvojom miestnej a regionálnej kultúry. V centre záujmu bolo naplňovanie úloh vyplývajúcich pre NOC zo Stratégie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry a Stratégie rozvoja osvetovej činnosti. Reagujúc na potreby kultúrno-osvetových inštitúcií ako kľúčových partnerov NOC a organizácií na miestnej a regionálnej úrovni NOC pristúpilo k transformácii záujmovej umeleckej činnosti, kladúc dôraz na nové trendy v jednotlivých žánroch a účinnú metodickú pomoc. V uvedenom období prostredníctvom vzdelávacích aktivít, realizáciou cielených programov celoživotného vzdelávania pre pracovníkov kultúry s aplikovaním nových trendov, sa NOC podieľalo na zvýšení kvality a efektívnosti miestnej a regionálnej kultúry.

Medzinárodnú konferenciu Proměny kulturní infrastruktury v České a Slovenské republice po roce 1989 (3. – 4. 10. 2014, Svitavy, ČR) usporiadalo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) v rámci bilaterálnej spolupráce s NOC a Strediskom kultúrnych služieb mesta Svitavy. Na konferencii sa zúčastnili zástupcovia NOC. Konferencia bola zameraná na tému premeny kultúrnej infraštruktúry v oboch republikách za posledných 25 rokov v dvoch rovinách: na kultúrnu infraštruktúru po obsahovej stránke (činnosť kultúrnych centier, kultúrnych domov, múzeí, galérií, divadiel a pod. – ich financovanie, podpora zo strany miest, krajov – VÚC, štátu) a kultúrnu infraštruktúru a jej architektonické vyjadrenie (premeny objektov, ktoré boli postavené s cieľom poskytovať kultúrne služby – kultúrne domy a ich dnešný osud, objekty, ktorých pôvodným účelom bola priemyselná stavba a v súčasnosti slúžia ako kultúrne centrá či inštitúcie). Odborné referáty predniesli zástupcovia rôznych subjektov pôsobiach v oblasti verejných kultúrnych služieb (Národní muzeum, Sociologický ústav AV ČR, NIPOS, Centrum současného umění DOX, Národní kulturní památka Dolní oblast Vítkovice, Knihovna města Hradce Králové). Medzi prednášajúcimi nechýbali ani zástupcovia verejnej správy (štatutárne mesto Plzeň) a občianskeho sektora (Spolek Vojan z Libice nad Cidlinou). Príspevky geograficky pokrývali rôzne územia ČR. Snahou bolo, aby príklady kultúrnej infraštruktúry mapovali regióny s rozdielnym počtom obyvateľov a rozdielne podmienky ovplyvňujúce vývoj kultúrnej infraštruktúry. Premeny kultúrnej infraštruktúry na Slovensku prezentovali štyri odborné referáty zástupcov Národného osvetového centra v Bratislave a Krajského osvetového strediska v Nitre. Predstavili výsledky realizovaných

výskumov súvisiacich s danou problematikou, ako aj obsah činnosti oboch inštitúcií. Jedným z výstupov konferencie bol zborník príspevkov. Podujatie sa uskutočnilo pod záštitou ministra kultúry Českej republiky v rámci Mesiaca českej a slovenskej kultúrnej vzájomnosti.

V zmysle zákona o kultúrno-osvetovej činnosti NOC v rámci svojej činnosti pokrýva aj oblasť sociálnej prevencie. V roku 2015 sa NOC ako partner zapojilo **do organizácie konferencie Multidisciplinárna spolupráca pri ochrane detí pred násilím** (4. 6. 2015, Bratislava), ktorej hlavnými organizátormi boli **Národné koordináčne stredisko pre riešenie problematiky násillia na deťoch v rámci Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR a Centrum Slniečko, n. o., člen platformy Koalícia pre deti**. Cieľom konferencie bola integrácia a koordinácia postupov, aktívny dialóg odborníkov pri ochrane detí pred násilím, presadzovanie potrebných opatrení a aktivít so zreteľom na samotné dieťa a jeho potrebu bezpečia a života bez strachu. Zástupcovia štátnej sféry, sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, mimovládnych organizácií a ďalší experti sa zaoberali problematikou ochrany detí. Prezentovali aktivity MNO, venovali sa problematike sexuálneho zneužívania, úlohe rodiny v živote dieťaťa, úskaliam práce profesionálov a úlohám médií v systéme ochrany detí. Vyjadrili záujem pokračovať vo vzájomnej spolupráci pri realizácii konkrétnych krokov Národnej stratégie na ochranu detí pred násilím.

NOC v roku 2015 pripravilo medzinárodnú konferenciu **Kultúrne dedičstvo v digitálnom svete** (20.10. 2015, Bratislava). Jej cieľom bolo poukázať na význam zachovávanía a prezentácie kultúrneho dedičstva v Slovenskej republike a v zahraničí (na príkladoch vybraných inštitúcií z Českej republiky a Maďarska), predstaviť možnosti portálu kultúrneho dedičstva Slovákiana pre kultúrno-osvetovú činnosť, predstaviť národný projekt archivovaných objektov záujmovej umeleckej činnosti NOC a ich ďalšie využívanie v programovom období 2014 – 2020. Konferencia bola určená riadiacim pracovníkom kultúrno-osvetových zariadení, zástupcom príspevkových organizácií Ministerstva kultúry SR, metodickým pracovníkom a dobrovoľníkom v oblasti kultúry, manažérom kultúry, pracovníkom tretieho sektora a záujemcom o problematiku kultúrneho dedičstva. Program konferencie tvorili tieto tematické okruhy: Úloha digitalizácie pri zachovávaní kultúrneho dedičstva, Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre na Slovensku, Kultúrne dedičstvo – príklady dobrej praxe. NOC si ako lektorov konferencie prizvalo **na spoluprácu zástupcov vybraných kultúrnych subjektov a inštitúcií zo Slovenska (Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru – SL'UK, Turčianske kultúrne centrum, obec Lúčky), z Českej republiky (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, Praha; Národní muzeum, Praha) a Maďarska (Ústav kultúry Slovákov v Maďarsku)**. Jednotlivé referáty boli zamerané na problematiku kultúrneho dedičstva z pohľadu možností digitalizácie, jeho uchovávanía, rozvoja a využívania aj v podmienkach miestnej a regionálnej kultúry na Slovensku a v zahraničí. Výstupom z konferencie bolo uverejnenie odborných príspevkov v časopise Národná osвета v roku 2016.

Jednou zo zaujímavých medzinárodných aktivít, do ktorých sa NOC zapojilo, bol **medzinárodný seminár Over the Horizon** (23. 10. – 1. 11. 2015, Štekeň, ČR) podporený grantom z európskeho programu Erasmus+, Mládež ako vzdelávacia mobilita jednotlivcov. **Hlavným usporiadateľom bolo Národní informační a poradenské středisko pro kulturu z Českej republiky a NOC ako partner projektu**. Medzinárodný seminár bol určený pre zbornajstrov a pracovníkov s mládežou. Hlavným cieľom kurzu bolo rozšíriť znalosti súčasných dirigentov amatérskych zborov a poskytnúť im možnosť zdokonaľiť sa v dirigovaní skladieb, v dramatizácii vystúpení a v hlasovej výchove. Kurz pozostával z viacerých na seba nadväzujúcich seminárov a cvičení, ktoré viedli skúsení lektori z Českej a Slovenskej republiky. Účastníci z Čiech a Slovenska mali možnosť nahliadnuť aj do problematiky práce s mládežou, a to prostredníctvom seminárov pod vedením odborníkov z oblasti psychológie, vzdelávania a zdravotníctva. Tí si pripravili prednášky na rôzne témy (analýza potrieb detí a mládeže,

teória a terminológia neformálneho vzdelávania, základy prevencie šikanovania, problematika kyberšikanovania, základy prvej pomoci a i.). Seminaristi si ujasnili rozdiely medzi formálnym, neformálnym a informálnym učením, vyskúšali si sebahodnotenie podľa Európskeho portfólia pre vedúcich mládeže a pracovníkov s mládežou. Každý z účastníkov dostal možnosť predstaviť svoju organizáciu alebo skupinu a ponúknuť ostatným možnosti, ako môžu vzájomne spolupracovať.

V záujme rozvoja spolupráce kultúrno-osvetových inštitúcií bola v roku 2015 z iniciatívy pracovníkov NOC (ako individuálnych členov) a niektorých zástupcov regionálnych osvetových stredísk na Slovensku založená **Asociácia kultúrno-osvetových inštitúcií (AKOI)** ako občianske združenie – profesijné združenie s cieľom obhajovať potreby inštitúcií pôsobiace v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti a kultúrno-osvetových pracovníkov. NOC je jedným z členov tejto asociácie. Valné zhromaždenie AKOI zvolilo za členku Správnej rady – ekonómku PhDr. Svetlanu Chomovú, PhD. (2015 – 2018) a PhDr. Veroniku Vasilovú, PhD. (od roku 2018), odborné pracovníčky NOC.

2016

V rámci rozvoja odborných vedomostí a zručností pracovníkov v kultúre NOC pri realizácii vzdelávacích aktivít oslovilo na **spoluprácu spoločnosti pôsobiace v oblasti vzdelávania dospelých a ľudských zdrojov z privátneho sektora**. NOC pripravilo v roku 2016 cyklické vzdelávanie odborných zamestnancov NOC zamerané na témy:

1. Prezentačné a lektorské zručnosti v oblasti kultúry (15. 2. 2016, Bratislava) – v spolupráci s Asociáciou lektorov a kariérnych poradcov

Obsahom vzdelávacieho podujatia bola príprava prezentácie z hľadiska obsahu a formy – názov prezentácie, trvanie, cieľ, program. Dôraz sa kládol na význam vizuálnej podpory lektora a jeho prezentácie (formát – powerpoint), na využitie posturiky, gestikulácie, proxemiky, hlasu, intonácie, tempa prezentácie, oblečenia. Na príkladoch z praxe boli rozobraté najčastejšie chyby a nedostatky, ktorých sa prezentujúci dopúšťajú.

2. Spoločenský protokol v práci manažéra kultúry (21. 9. 2016, Bratislava) – v spolupráci s Eventive, s. r. o.

Vzdelávanie bolo orientované na oblasť spoločenského protokolu v práci manažéra kultúry. Zamestnancom boli prezentované všeobecné pravidlá spoločenského a pracovného protokolu, ich využitie v špecifických situáciách, ktoré vznikajú pri organizácii a realizácii kultúrno-osvetových podujatí. Prostredníctvom modelových situácií si mohli účastníci overiť svoje postupy pri otvorení podujatia, predstavovaní hostí, odovzdávaní ocenení, tvorbe zasadacieho poriadku.

3. Pozitívne myslenie, sebamotivácia a motivovanie iných (17. 10. 2016, Bratislava) – v spolupráci s Quick'n'Smart Solutions, s. r. o., Business'n'Career Advisory

Cieľom vzdelávania bolo predstaviť zamestnancom pravidlá a princípy koučovania, rozdiely medzi inštruktážou, koučingom, podporou a delegovaním úloh. Dôraz sa kládol aj na rozvíjanie emočnej inteligencie, poznanie rôznych metód a techník využívaných na formovanie pozitívneho myslenia ako základu pre motiváciu. Súčasťou podujatia bol aj nácvik modelových situácií a motivačných postupov využiteľných v praxi.

Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS) zorganizovalo medzinárodnú konferenciu Active ageing jako výzva pro kulturu v ČR (Role kultury a umění v procese aktivního stárnutí. Konala sa 29. – 30. 9. 2016 v Kongresovom centre Vavruška v Prahe. Cieľom konferencie bolo predstaviť problematiku aktívneho starnutia v oblasti kultúry z niekoľkých zorných uhlov a zdôrazniť rolu kultúry a umenia ako významného faktora v procese aktívneho starnutia. NOC bolo na základe predošlej odbornej spolupráce opätovne

oslovené ako partner a zástupcovia NOC sa zúčastnili na uvedenej konferencii. Príspevky predstavili príklady dobrej praxe z oblasti verejných kultúrnych služieb. Aktuálne metodické inšpirácie a odborné poznatky z oblasti kultúry a umenia (projekty, iniciatívy a inšpirácie) prezentovali účastníci Českej republiky, Slovenska, Nemecka, Holandska i Rakúska.

NOC ako člen Asociácie inštitúcií vzdelávania dospelých na Slovensku pristúpilo k spolupráci a zapojilo sa do iniciatívy **Týždeň celoživotného učenia** ako aktívny partner. V roku 2016 to boli dve vzdelávacie aktivity:

– **medzinárodná konferencia Vzdelávanie dospelých a zamestnanosť** (18. 10. 2016, Bratislava) – NOC sa v **spolupráci s Asociáciou inštitúcií vzdelávania dospelých** na Slovensku podieľalo na realizácii konferencie s medzinárodnou účasťou, ktorú organizovala Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých. Konferencia riešila otázky celoživotného vzdelávania dospelých v nadväznosti na ich zamestnatelnosť. Program tvorili príspevky zahraničných a slovenských lektorov prezentujúce vývoj v tejto oblasti so zvláštnym zreteľom na nový program zručností pre Európu, bohatá diskusia a workshopy zamerané na príklady najlepších postupov v oblasti celoživotného vzdelávania, získavania základných zručností, odborného vzdelávania a zamerané tiež na obsah vzdelávania a prípravu koncepčných materiálov v rôznych krajinách EÚ.

– **workshop Metodika efektívneho vedenia tímov** (26. 10. 2016, Bratislava), ktorý sa konal v Deň osvetových pracovníkov. Workshop bol pripravený v spolupráci s **Asociáciou inštitúcií vzdelávania dospelých na Slovensku a spoločnosťou Prebonus Consulting, s. r. o.** Podujatie bolo určené pre riadiacich pracovníkov organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR. Išlo o prezentáciu teoretických a praktických skúseností v oblasti skvalitnenia riadiacich schopností vedúcich zamestnancov v rezorte kultúry. Podujatie bolo rozdelené na dve časti – prvá mala formu prezentácie výsledkov výskumov o stave riadiacich zručností manažérov s nasledujúcimi odporúčaniami pre prax, druhá časť mala interaktívnu formu zameranú na rôzne metódy a techniky riadenia. Účastníci vzdelávacieho podujatia sa oboznámili s možnosťami zlepšenia kultúry pracovných tímov a štýlov riadenia, s možnosťami rozvoja komunikačných zručností manažera kultúry a efektívneho moderovania a facilitovania pracovných stretnutí. Zároveň boli upozornení na najčastejšie chyby a nedostatky v riadiacej činnosti a boli im poskytnuté návody na efektívne vedenie tímu a zlepšenie vzťahov v tíme.

2017

NOC aj v roku 2017 v rámci dobrej a veľmi aktívnej spolupráce s AIVD zorganizovalo **vzdelávacie podujatie v rámci Týždňa celoživotného učenia – konferenciu Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania** (10. 10. 2017, Bratislava).

Odborná konferencia bola určená riadiacim pracovníkom kultúrno-osvetových zariadení a ďalších kultúrnych inštitúcií, metodickým pracovníkom a dobrovoľníkom v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti, manažérom kultúry, predstaviteľom akademickej obce, pracovníkom tretieho sektora a záujemcom o problematiku kultúrneho dedičstva a vzdelávania. Cieľom konferencie bolo zdôrazniť význam zachovania a prezentácie kultúrneho dedičstva pre ďalší rozvoj kultúry a kultúrno-osvetovej činnosti a upriamiť pozornosť pracovníkov miestnej a regionálnej kultúry na blížiaci sa Európsky rok kultúrneho dedičstva 2018. Na konferencii boli prezentované príspevky zamerané na vyhladávanie, identifikáciu, dokumentáciu, zachovávanie, ochranu, tvorivé využívanie a propagáciu kultúrneho dedičstva, ako aj príklady dobrej praxe z regiónov SR a ČR. Súčasťou konferencie boli aj workshopy k vybraným žánrom záujmovej umeleckej činnosti. Výstupom z konferencie bol zborník príspevkov.

2018

Workshop Sociálne siete a kultúra realizovaný v rámci Týždňa celoživotného učenia 2018 (30. 10. 2018, Bratislava) mal za cieľ oboznámiť odborných zamestnancov v kultúre (zamestnanci NOC a pracovníci ďalších kultúrnych inštitúcií) s novými programami a online aplikáciami v oblasti prezentácie a propagácie kultúrno-osvetových aktivít. Účastníci mali možnosť si ich vyskúšať priamo počas workshopu. NOC oslovilo **na spoluprácu lektora Braňa Frka zo spoločnosti Ťppus**, experta v oblasti online vzdelávania dospelých na slovenskom a českom trhu, ako aj v rámci Európy.

Jedným z inšpirujúcich podnetov bola pre NOC ponuka **na spoluprácu od Asociace institucí vzdělávání dospělých ČR** pripraviť spoločne v roku 2019 medzinárodnú konferenciu a vydať zborník pri príležitosti 100. výročia prijatia zákona organizovaní kurzov občianskej výchovy. NOC pri tejto výnimočnej udalosti na základe podpisu zmluvy pristúpilo na konci roku 2018 k uvedenej spolupráci.

Na záver

Možno konštatovať, že za uvedené obdobie rokov 2008 – 2018 najfrekvencovanejšia a najintenzívnejšia spolupráca NOC najmä pri realizácii vzdelávacích podujatí, expertných skupín, exkurzií, ako aj využívání lektorov na podujatia a autorov do publikácií NOC bola s vysokými školami, konkrétne **s Katedrou andragogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Katedrou kulturológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, Katedrou pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre a Katedrou andragogiky Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.**

NOC vnímalo a vníma nové podnety od spomínaných subjektov veľmi priaznivo, čo prispelo k rozvíjaniu a skvalitneniu jeho činnosti. NOC tak reagovalo na aktuálne spoločenské potreby v súlade s trendmi rozvoja spoločnosti v uvedenom období. Veríme, že priaznivo naštartovaná spolupráca bude naďalej pokračovať a NOC bude naďalej komunikovať, spolupracovať, udržiavať partnerské vzťahy s rôznymi subjektmi vzdelávania, ako aj vyhľadávať potenciálnych partnerov – inštitúcie štátnej správy, verejnej správy, súkromného i tretieho sektora – v záujme ďalšieho rozvoja oblasti vzdelávania, kultúrno-osvetovej činnosti a pod. Spolupráca prináša mnoho podnetov, inšpirácií a výziev práve v oblasti celoživotného vzdelávania a NOC ju bude naďalej rozvíjať či už ako aktívny člen mnohých asociácií, alebo ako iniciátor a partner pri organizácii a realizácii podujatí.

Použitá literatúra

Active ageing Jako výzva pro kulturu v ČR. Role kultury umění v procesu aktivního stárnutí. 2016. Sborník příspěvků z mezinárodní konference: Praha 29. – 30. září 2016. Praha : NIPOS, 2016. 1. vydanie. 256 s, ISBN 978-80-7068-312-5. CHOMOVA, Svetlana a kol. 20017. *Kulturní dědictví v kontexte vzdělávání.* Zborník z konference: Bratislava 10. októbra 2017. Bratislava : NOC, 1. vydanie, 100 s. ISBN 978-70-8121-355-0.

Národní osvěta – časopis pro rozvoj místní kultury a záujmovej umeleckej činnosti. Ročníky 2007 – 2018. *Výročné správy Národního osvetového centra za roky 2007 – 2018.* Interný zdroj. *Proměny kulturní infrastruktury v České a Slovenské republice po roce 1989.* Sborník příspěvků z bilaterální konference: Svitavy 3. – 4. října 2014. Praha : NIPOS. 2014. 1. vydanie. ISBN 9788070682767.

Od spravodajstva k poradenstvu a metodike

Národná osveta, časopis pre miestnu a regionálnu kultúru, v rokoch 2007 – 2017

Motto: „Ak sa nezaujímame o kultúru, pretože nepatrí do sféry vašich záujmov, musíte sa o ňu zaujímať preto, že zo strategického hľadiska prináša prospech.“
Nicolas Bourriard, francúzsky kurátor a umelecký kritik.

Pre oblasť kultúry bola dekáda rokov 2007 – 2017 turbulentná. Nástup ekonomickej krízy na jednej strane a na druhej masové rozšírenie internetu, ktoré hlboko zasiahlo tradičné tlačové médiá, čo sa prejavilo klesaním záujmu predplatiteľov a zároveň výraznou bulvarizáciou, však paradoxne priniesli aj pozitívne podnety.

Ekonomická kríza totiž priviedla ekonómov k prehodnoteniu pohľadu na kultúru a umenie. Výsledkom bolo zistenie, že dlhodobo zaužívaný stereotypný pohľad na tieto dve oblasti ako „odčerpávače“ financií nie je objektívny a do budúcnosti sa treba zamerať nielen na investície do výrobných a montážnych hál automobiliek. Pri celkovom pohľade na jednotlivé odvetvia kultúrneho/kreatívneho priemyslu sa ukázalo, že v konečnom dôsledku prispievajú do hrubého domáceho produktu jednotlivých krajín slušnou položkou. V rámci celej Európskej únie tvorí kreatívny priemysel 4,5 percenta hrubého domáceho produktu a 4,3 percenta jej celkového exportu. A navyše poskytuje prácu miliónom ľudí.

Súčasťou zmien vyvolaných ekonomickou krízou boli aj výrazné posuny na mediálnom trhu. Tie sa, prirodzene, postupne prejavili aj v časopise Národná osveta vydávanom Národným osvetovým centrom. Široká internetizácia vyžadovala od všetkých vydavateľov zmenu paradigmy a obsah, ktorý bol pôvodne zameraný najmä na spravodajstvo, sa postupne musel nevyhnutne zmeniť.

Prinášať informácie o tom, že sa uskutočnili napríklad celoštátne postupové súťaže, prípadne výstavy alebo iné aktivity súvisiace s činnosťou osvetových zariadení i Národného osvetového centra, s dvojmesačným oneskorením už bolo nielen neefektívne, ale aj zbytočné. Jednotlivé osvetové zariadenia sa s tým síce zmierovali ťažko, ale zmena bola nevyhnutná – aj vzhľadom na účelnosť vynakladania prostriedkov zo štátneho rozpočtu.

Národná osveta sa tak obsahovo začala zameriavať namiesto minulosti, teda na opis toho, čo sa stalo, na budúcnosť. Hlavný dôraz sa najmä od roku 2013 kládol na to, aby sa v časopise neduplikovali neaktuálne spravodajské informácie zverejnené na webovej stránke Národného osvetového centra www.nocka.sk, ale aby Národná osveta prinášala užitočné informácie pre činnosť osvetových zariadení.

Personálne obsadenie redakcie

Postupne došlo aj k optimalizácii obsadenia redakcie. Kým v roku 2007 mala redakcia šéfredaktora, troch redaktorov, vlastnú jazykovú redaktorku, výtvarného redaktora,

tajomníčku a vlastného grafika, v roku 2017 sa na vydávaní časopisu podieľala len šéfredaktorka, jazyková redaktorka, ktorá zároveň korigovala všetky ostatné materiály NOC, a grafik, ktorý bol súčasne zodpovedný za zverejňovanie všetkých príspevkov na webovej stránke www.nocka.sk. Postupné okresávanie počtu redaktorov súviselo aj s menšou periodicitou časopisu a zmenou obsahu, keď sa k jednotlivým témam vyjadrovali odborníci z daných oblastí.

Zloženie redakcie január 2007 – november 2013

Šéfredaktor: Štefan Cifra

Redaktori: Natália Oravcová (zástupkyňa šéfredaktora), Július Balco, Drahoslav Machala, Oľga Silnická (jazyková redaktorka), akad. mal. Jozef Porubčin (výtvarný redaktor)

Tajomníčka redakcie: Gabriela Taffernerová

Počítačová a grafická úprava: Viera Maťašíková

V tomto zložení fungovala redakcia do roku 2008, keď začal šéfredaktor robiť aj počítačovú a grafickú úpravu časopisu, a v septembri sa počet redaktorov znížil na dvoch – odišiel Július Balco. K ďalšej zmene došlo v roku 2010, keď v redakcii prestala pôsobiť Natália Oravcová.

Od roku 2012 už boli v redakcii len Štefan Cifra, Jozef Porubčin, Oľga Silnická a Gabriela Taffernerová.

Zloženie redakcie v rokoch 2013 – 2017

Šéfredaktorka: Zuzana Račková

Jazyková redaktorka: Katarína Vrablicová

Grafická úprava: Pavol Rapoš

Periodicita a cena

V rokoch 2007 – 2013 sa periodicita vydávania časopisu menila takmer každý rok.

V roku 2007 vyšla Národná osveta 7-krát. Koncom februára vyšlo dvojčíslo 1-2, v marci č. 3, v apríli č. 4, v máji č. 5, v júli dvojčíslo 6-7, v septembri dvojčíslo 8-9, v novembri dvojčíslo 10-11 a v decembri č. 12.

V roku 2008 vyšla Národná osveta 9-krát: prvé dvojčíslo 1-2 opäť vo februári, č. 3 v marci, v máji nasledovalo dvojčíslo 4-5, v júni č. 6, v auguste dvojčíslo 7-8, nasledujúce mesiace vyšli čísla 9, 10, 11 a 12.

V roku 2009 vyšla Národná osveta 6-krát: vo februári dvojčíslo 1-2, v apríli dvojčíslo 3-4, v máji č. 5, v júli dvojčíslo 6-7, v októbri dvojčíslo 8-9 a v decembri 10-11.

V roku 2010 vyšla 7-krát: dvojčíslo 1-2, 3-4, 5-6, 7-8 a 10-11, v septembri a decembri vyšli čísla 9 a 11.

V roku 2011 vychádzal časopis rovnako ako rok predtým, vyšli teda dvojčíslo 1-2, 3-4, 5-6, 7-8 a 10-11, v septembri a decembri vyšli čísla 9 a 11.

V roku 2012 vyšlo šesť dvojčísel: 1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 9-10 a 11-12.

V roku 2013 vyšlo len jedno dvojčíslo 1-2 a začiatkom roku 2014 vyšlo 3. číslo Národnej osvetu s vročením 2013.

Od roku 2014 do roku 2017 už Národná vychádzala pravidelne štyrikrát do roka v štvrťročných intervaloch.

Počas rokov 2007 – 2013 sa cena menila podľa toho, či vyšlo normálne číslo časopisu, ktoré malo 32 strán, alebo išlo o 60-stranové dvojčíslo. V roku 2007 bolo ročné predplatné 432,- korún, cena jedného čísla bola 27,- korún a cena dvojčíslo 54,- korún.

V roku 2008, keď prešiel časopis na kvalitnejší papier, stálo jedno číslo 29,- Sk.

Od roku 2009 bolo ročné predplatné 11,52 eura, cena jedného čísla bola 0,96 eura a dvojčíslo stálo 1,92 eura.

V roku 2014 bolo ročné predplatné za štyri čísla stanovené na 15 eur pri stabilnom počte 48 strán.

Vzhľadom na to, že v roku 2012 došlo k vypovedaniu zmluvy medzi Slovenskou poštou a Národným osvetovým centrom, sa už vo voľnom predaji Národná osвета nedistribuovala. V tom čase totiž Slovenská pošta všetkým vydavateľom výrazne zmenila podmienky. Väčšie vydavateľstvá si už predtým začali budovať vlastné distribučné siete. Navyše pošta Národnému osvetovému centru, rovnako ako ostatným vydavateľom, odmietla poskytnúť zoznam predplatiteľov nimi vydávaných titulov, čím došlo k strate kontinuity predplatiteľského kmeňa.

Od spravodajstva k poradenstvu

Presun informácií na internet znamenal pre všetky redakcie vrátane redakcie Národnej osvety nevyhnutnosť preorientovať obsahové zameranie. Navyše to vytvorilo tlak na tlačenej médiá s dlhšou periodicitou prispôbiť materiály tak, aby boli aktuálne nielen bezprostredne v termíne vydania, ale minimálne ešte mesiac-dva po ňom.

V Národnej osvete preto postupne prestávali vychádzať spravodajské materiály, ktorých zverejnenie ex post nemalo žiaden význam ani pridanú hodnotu. Veď aký význam má ponúknuť predplatiteľom vo februári program podujatí na december a január, historický prehľad viažuci sa k tomu, čo už bolo, alebo spravodajský pohľad na Folklórny festival Východná tri mesiace po jeho uskutočnení.

Nová etapa v obsahovom zameraní, ale aj grafickom spracovaní časopisu sa začala od čísla 3/2013. Na úvod priniesla Národná osвета anketu s riaditeľmi regionálnych osvetových stredísk a kultúrnych centier o tom, ako by mal podľa nich vyzeráť nový osvetový zákon.

Zároveň časopis pokračoval v prínosných aktivitách z minulosti a pravidelne venoval priestor súťaži Slovenská kronika, ktorej vyhlasovateľom je Národné osvetové centrum.

V organizovaní súťaže venovanej miestnym novinám však už redakcia nepokračovala aj vzhľadom na veľké zmeny na mediálnom trhu, zmeny vlastníckych štruktúr a vplyvy záujmových skupín.

Podstatnú časť obsahu začali tvoriť prehľady aktuálnych grantových programov a praktické rady s tým spojené – napríklad ako napísať projekt tak, aby mal šancu uspieť. Súčasťou tém boli vždy aj príklady úspešných projektov.

Národná osвета sa zameriavala aj na podrobné informovanie o aktuálnych otázkach – či už išlo s Stratégiu kultúry na roky 2014 – 2020, úlohu a využitie kreatívneho priemyslu, kultúrny turizmus, digitalizáciu kultúrneho dedičstva, celoživotné vzdelávanie, autorskoprávnú ochranu kultúrneho dedičstva.

Nezanedbateľným faktorom ovplyvňujúcim stav kultúry na Slovensku je aj percentuálny podiel ľudí pracujúcich v oblasti kultúry v porovnaní s celkovou zamestnanosťou a ich vzdelanostná úroveň. Analýze, ako je na tom Slovensko v porovnaní s celou Európskou úniou, bol venovaný materiál Európa a kultúra verzus Slovensko a kultúra.

Národná osвета tiež priniesla interpretáciu prvého sociologického výskumu spotreby kultúry na Slovensku po takmer dvadsiatich rokoch.

Keďže jednou z podstatných oblastí, ktorým sa Národné osvetové centrum v rámci svojej činnosti venuje, je folklór, časopis sa v značnej miere venoval aj tejto problematike. Fundovaní odborníci prispeli článkami ako Folklorizmus v kontextoch popkultúry, Fenomén kultúrnych podujatí – základná teoretická výbava pre manažérov podujatí a kultúrnych pracovníkov, Ako zachovať ľudovú pieseň, Prvky ľudovej kultúry v slovenskom školstve, Stav ľudovej kultúry vypovedá aj o našej úrovni, Zvyky a obrady pri svadbe.

Namiesto spravodajstva o uskutočnení celoštátnych prehliadok záujmovej umeleckej činnosti sa začala Národná osвета venovať analýze stavu jednotlivých oblastí neprofesionálneho umenia. Autormi analýz, ako napríklad Quo vadis, zborový spev?, Výtvarné spektrum: kvalita súťaže záleží od metodikov, od dagerotypie po selfie, Je to len zábava – vývoj, stav a smerovanie amatérskej filmovej tvorby na Slovensku, boli dlhoroční spolupracovníci NOC, členovia porôt a poradných zborov.

Súčasťou časopisu sa stali aj rubriky Príklad z regiónu a Odporúčame.

Rubrika Príklad z regiónu poskytovala možnosť inšpirovať sa úspešnými projektmi jednotlivých osvetových stredísk a kultúrnych centier: Osveta spojila seniorov a škôlkarov, P. S. Všetci sme tu Rómovia, Aktívneho občana nevychováte akademickými prednáškami, Mladých učia komunikovať, Ľudová kultúra v kontexte – tvorivý pracovný zošit Maľovaný kraj...

V rubrike Odporúčame časopis prinášal recenzie odborných publikácií z oblasti kultúry a kreatívneho priemyslu, ako napríklad knihy Dava O'Briena Kulturní politika. Management, hodnota a modernita v kreatívnych průmyslech.

Okrem všetkých spomínaných odborných tém sa časopis venoval aj Roku Ľudovíta Štúra, 500. výročiu reformácie či Európskemu roku kultúrneho dedičstva.

Od ad hoc príloh k Metodickým listom

Národná osвета prinášala od svojho vzniku viacero príloh. V období rokov 2007 – 2013 to boli napríklad prílohy Reflexia kultúry či Hovorme o Slovensku.

Vychádzali sporadicky a bez presného časového harmonogramu. Od roku 2014 mal už časopis jedinú prílohu, ktorá bola zameraná na metodiku. V rámci pravidelnej prílohy Metodické listy, boli zverejnené nasledujúce metodické materiály:

- Ako nakrútiť film – základné postupy pri nakrúcaní neprofesionálnych filmov;
- My sme malí muzikanti, my budeme pekne hrať!(?) – k niektorým otázkam práce s deťskými a mládežníckymi ľudovými hudbami;
- Tvorivé písanie – návod na to, ako viesť kurzy tvorivého písania pre žiakov i dospelých;
- Výtvarné umenie ako inšpirácia pre tvorbu detí;
- Vstupujeme do sveta zvuku;
- Hodnotenie zamestnancov: merateľné je všetko okrem chaosu;
- Hlasová rozcvička nielen pre najmenších;
- Škola hrou – pedagogika ľudového tanca a tradičných detských hier pre vekovú kategóriu 6- až 10-ročných detí;
- Ako sa stať dobrým moderátorom;
- Hra s hudbou;
- Životaschopné divadlo – koncept pre 21. storočie;
- Krajina, príroda a jej fotografovanie;
- Bez cvičenia niet tancovania – rady pre vedúcich detských nefolklorných kolektívov;
- Hravé tancovanie – hudobno-pohybové hry spojené s rozprávaním príbehov a využitím detskej obrazotvornosti;
- Harmónia a inštrumentácia ľudovej piesne pre dychovú hudbu;
- Pre deti je dôležitá aj vizuálna gramotnosť.

Autormi metodických listov boli vždy odborníci – ľudia, ktorí sa danej oblasti systematicky venujú.

Mimo prílohy Metodické listy boli zverejnené aj rady a pokyny týkajúce sa vedenia obecných kroník a monografií.

Na záver

Vydávanie odborných časopisov typu Národná osвета má nesporne význam. Otázkou je, či je na to dostatočná vôľa a či o to majú kompetentní vôbec záujem. Dôkazom, že sa to dá, je príklad publikácií, ktoré vydáva Divadelný ústav. Určite sa to oplatí. Veď ako hovorí bývalá nórska ministerka kultúry Thorhild Widveyová: Kultúra je nesmierne dôležitá, lebo človeku umožňuje vnímať a spoznávať a vyvoláva v ňom pocit spolupatričnosti. Kultúra je súčasťou budovania našej identity a dodáva zmysel nášmu bytiu.

Vzdelávací význam časopisu Javisko v rokoch 2007 – 2018

Pri hodnotení výchovno-vzdelávacieho posolania odborného časopisu Javisko v sledovaných rokoch je potrebné uviesť najprv rok 2005, keď došlo k opätovnej reprofiliácii časopisu, presnejšie k návratu jeho zamerania na ochotnícke a amatérske divadlo i umelecký prednes. Sústreďenie na tento obsah a skupinu, ktorá uvedenú oblasť divadla vytvárala, formovala a hodnotila, určilo aj charakter časopisu v rokoch 2007 – 2018. Javisko sa v tomto období vrátilo k svojim východiskám zo 60. – 80. rokov minulého storočia, ba k svojim predchodcom z 1. polovice 20. storočia. K čitateľskej a odberateľskej **cieľovej skupine** amatérskych divadelných tvorcov sa pripojili aj umelecké a humanitné školy, pedagógovia a kultúrni pracovníci, čo tiež ovplyvnilo obsah časopisu, a aj preto **výchovno-vzdelávací** aspekt predstavoval, napokon ako v celej histórii časopisu, rozhodujúcu rolu pri jeho profilovaní popri informatívnej a dokumentačnej funkcii.

Časopis nadviazal na predchádzajúcu **monotematickosť** jednotlivých čísel, vďaka čomu mohlo byť jeho vzdelávacie zameranie hlbšie, koncentrovanejšie a cielavedomejšie. Teoretické, analytické, výkladové aj praktické články k zvoleným okruhom divadelnej problematiky tak boli vždy súčasťou rubriky **Téma čísla**, ktorá predstavovala rozsahom (od jednej tretiny po tri štvrtiny) aj obsahom najdôležitejšiu časť časopisu.

Ako uvádza vo svojom hodnotiacom referáte **Návrat k amatérskemu divadlu v zborníku 50 rokov Javiska** teatrológ **Miroslav Zwiefelhofer**, osobitne si treba všimnúť v rokoch 2006 – 2008 štruktúru celých ročníkov, ktoré tvorili štyri čísla, a šlo v nich o ucelené celoročné, aj vzdelávacie, koncepcie časopisu.

V roku 2007 redakcia (Vladimír Štefko, Michal Ditte) pod vedením Jaroslavy Čajkovej vychádzala z mapovania jednotlivých oblastí amatérskej divadelnej tvorby, ako ich kategorizovala, a dodnes tak činiť, prax postupových súťažných prehliadok (divadlo detí, alternatívne divadlo a divadlo mladých, činoherné divadlo, divadlo poézie). Cieľom ročníka bolo zozbierať a pripraviť praktický, teoretický a historický materiál, ktorý prispel k intenzívnejšiemu poznaniu špecifickosti jednotlivých oblastí amatérskeho divadla a určeniu hraníc medzi nimi. Významná teatrológička **Dagmar Inštitorisová** vo svojom príspevku **Teória divadla v časopise Javisko** zo spomínaného zborníka podrobne analyzuje na viacerých miestach tieto ročníky: „Hlavnou témou sa **divadlo hrané deťmi** stalo v roku 2007 v čísle 1. Väčšina príspevkov mala síce historicko-kritický pohľad na danú tému a obsahovala aj spomienky divadelných pedagógov a tvorcov na prácu s deťmi, ale číslo prinieslo aj čisto teoretický príspevok s názvom **Dramatická výchova a tvorivá dramatika** od Martiny Jánošíkovej. Venovala sa v ňom prepojeniu tvorivej dramatiky s inými humanitnými a spoločenskovednými disciplínami ako pedagogika, psychológia a i. a jej využitiu v terapii, definovala jej obsah a zaoberala sa aj jej základnými metódami práce. Veľmi dobrým metodologickým vkladom bol príspevok **Štruktúrovaná dramatická hra** od Alexandry Skořepovej. Pojmovovo veľmi presne a vecne a zároveň aj na jasne opísaných príkladoch v ňom vysvetlila jej základné postupy.

K téme **malých javiskových foriem**, ale už s presahom do alternatívneho divadla, sa časopis vrátil v roku 2007 v čísle 2. Či už šlo o príspevky historizujúceho charakteru, ako napríklad

príspevok Vladimíra Štefka s názvom **Malé javiskové formy – zrod alternatívneho divadla?**, alebo o teoreticky i pragmaticky zamerané príspevky, ako napríklad článok Karola Horáka s názvom **Medzi spoločensko-ideovou apelatívnosťou a umeleckou nonkonformnosťou** či **Divadelný priestor v súčasnom alternatívnom divadle** od Sone Šebeovej, ktoré opätovne napomohli v zorientovaní tak ochotníkov, ako aj profesionálov v načrtnutej téme.

Tému **divadla poézie** na veľkej ploche otvorilo tiež vydanie čísla 4/2007 s názvom **Divadlo a poézia**. Obsahuje štúdiu Vladimíra Štefka **Na počiatku bola poézia?**, ktorá prináša stručný pohľad do dejín divadla v súvislosti s používaním poézie, ďalej príspevky Ernesta Weidlera a Mikuláša Fehéra na tému poetiky súčasných divadiel poézie. Čisto teoretické súvislosti divadla poézie postihuje príspevok Jaroslavy Čajkovej s názvom **Divadlo poézie – divadlo či poézia?**“

V nasledujúcom roku to bol prieskum ďalších oblastí divadla, ktoré oscilujú na hranici s inými umeleckými druhmi (výtvarné umenie, tanec, hudba), pričom ich koexistencia umožnila vznik pantomimy a rôznych foriem bábkového, pohybového, tanečného a hudobného divadla. V roku 2008 tak vznikla séria čísel **Divadlo a bábka**, **Divadlo a pohyb I a II**, **Divadlo a hudba**. K presvetleniu umelecko-druhových vzťahov a celej problematiky vtedy prispeli materiálmi okrem divadelných historikov (V. Štefko) aj vedci a špecialisti, ktorí sa danej problematike venovali dlhé roky nielen teoreticky, ale aj prakticky a metodicky (I. Hledíková, O. Panovová, M. Kováč, P. Cigán, A. Štefková, Z. Bakošová-Hlavenková, M. Kovárová, R. Mankovecký, B. Felix, J. Hatrík, L. Burgr a i.), čím vznikla pestrá zmes histórie, výkladu, metodiky, výpovedí aj inšpirácií k tvorbe. Napríklad, ako uvádza Dagmar Inštitorisová, „témou scénickej hudby sa zaoberal Belo Felix v príspevku s názvom **Princípy tvorby a výberu hudby v detskom divadle** (2008), kde formuloval hlavné princípy scénickej hudby v detskom divadle ako primeraná náročnosť, súlad so zameraním inscenácie, vyváženosť jednotlivých zložiek atď. Hodnotný bol aj príspevok Róberta Mankoveckého s názvom **Scénická hudba v činohernom divadle** (2008). Venoval sa v ňom rozdielom medzi autonómnym a scénickým princípom hudby, členil scénickú hudbu na autorskú, reprodukovanú a živú a zaoberal sa ňou aj z hľadiska semiotiky.“

Aj v rokoch 2009 – 2014 vychádzali monotematické čísla so zreteľným vzdelávacím zámerom k vybraným témam - hodnotenie a kritika, multikultúrnosť, dramaturgia, divadelný priestor, hlas a reč, divadlo a jazyk, divadlo menšín, improvizácia, cirkus a divadlo v exteriéri, médiá v divadle -, avšak už nie ako celoročné koncepcie. Redakcia využívala viacero publikačných a novinárskych foriem, čím vzdelávací obsah nepôsobil ťaživo. Napríklad k téme multikultúrnosti (2/2009) uverejnila úvahu o pestrosti života a kultúry, úryvky z medzinárodného Dohovoru o ochrane a podpore rozmanitosti kultúrnych prejavov prijatého v Paríži v roku 2005, články o stretávaní kultúr prostredníctvom Medzinárodnej asociácie amatérskeho divadla AITA/IATA, o problematike divadla nepočujúcich, zrakovo postihnutých, o využití hudby v divadle mentálne postihnutých aj s metodickým modelom tvorivej dielne, o divadelnej tvorbe slovenskej menšiny vo Vojvodine a v Maďarsku a naopak maďarskej, rusínskej a rómskej menšiny na Slovensku, a tiež živé rozhovory s hercom a režisérom, ktorí pôsobia súčasne v rôznych kultúrnych prostrediach.

O prínose niektorých z nasledujúcich čísel pre čitateľov aj divadelných odborníkov sa vyjadřila Dagmar Inštitorisová v spomínanej štúdii takto: „Samostatnou témou sa problematika **dramaturgie** stala v prvom čísle v roku 2010, príspevky sa vo veľkej miere venovali aj teoretickému vymedzeniu pojmu a vysvetľovaniu základných tematických okruhov s tým spätých. V prvom príspevku s názvom **Dramaturg nie je (iba) demiurg** Anton Kret okrem iného upozornil na skutočnosť, že je rozdiel medzi východoeurópskym chápaním dramaturgie a jej vnímaním v iných kultúrnych podmienkach. Peter Pavlac v článku s názvom **Dobré divadlo v superpozícii stavov, alebo pokus nekonfrontovať inscenáciu pravidelnej dramaturgie...** sa venoval analýze svojich dramaturgií v Činohre Slovenského národného divadla optikou chápania nepravidelnosti

v divadelnej tvorbe. Dramaturgii ochotníckych divadiel a jej špecifikám aj v historickom pohľade na významné umelecké počiny sa vo svojom príspevku s názvom **Dramaturgia ochotníckeho divadla** venoval Vladimír Štefko. Karol Horák sa v príspevku nazvanom V meandroch dramaturgie okrem terminologickej úvahy nad pojmom dramaturgie zaoberal aj špecifikami vlastnej dramaturgie v profesionálnych repertoárových a neprofesionálnych podmienkach. Súčasťou príspevku sú aj rozbor dramaturgii inscenácií, ktoré zrealizoval vo vysokoškolskom prostredí či už v rámci Študentského divadla FF Univerzity P. J. Šafárika (Prešovskej univerzity), alebo v rámci Akademického Prešova. V príspevku s názvom **Dramaturgia v ochotníckom bábkovom divadle** Mišo A. Kováč na základe precízneho teoretického a historického pohľadu konštatoval, že dramaturgia slovenského ochotníckeho bábkového divadla sa postupne presadila nielen autorsky, ale aj poeticko-štylovým nadväzovaním či vkorenením do tradícií, ktoré ju predchádzali. Novými formami divadla druhej polovice 20. storočia (Javisko 4/2010) sa vo svojom príspevku s rovnomeným názvom zaoberal Petr Christov. Osobitnú časť venoval novému cirkusu. V rokoch 2010 a 2013 sa samostatné čísla v hlavnej téme venovali aj problematike priestoru vo veľmi veľkej šírke – z hľadiska dramatického, divadelného, javiskového alebo hľadiskového, v exteriérovej alebo interiérovej situácii. Príspevky Vladimíra Martiního s názvom *Divadlo v plenéri* a Petra Janků **ETUD alebo site specific?** (Javisko 4/2010) priniesli veľmi exaktné vymedzenie danej problematiky, ktoré však taktiež vyšlo z ich osobnej tvorivej skúsenosti.

V čísle 4/2011 sa časopis ako hlavnou témou zaoberal **divadlom z pohľadu jazyka** a jeho rôznych foriem. Jaroslava Čajková v príspevku s názvom **Z jazyka do jazyka** charakterizuje divadelný jazyk. Jazykom pantomimy sa zaoberal napríklad Juraj Benčík, problematikou storytellingu Barbora Voráčová a i.

Podnetný bol tiež príspevok Milana Zvadu s názvom **Komunity bez hraníc** z čísla zameraného na tému divadla menšín v roku 2012, v ktorom vymedzil pojem komunity aj z interkultúrneho hľadiska; základným východiskom bola však tvorba Divadla z pasáže.

V čísle 1 v roku 2013 priniesol časopis opätovne rad veľmi zaujímavých a podnetných príspevkov, a to na tému **improvizácie**. Napríklad príspevky Kristíny Chmelíkovej, Jána H. Mikuša či Natálie Oravcovej okrem jasne vymedzenej a používanej terminológie priniesli aj rad konkrétnych príkladov z metodiky a metodológie k rôznym formám improvizácie. Samostatnou témou Javiska v roku 2013 bol **nový cirkus**. Číslo 2 prinieslo rad príspevkov, v ktorých sa nové formy cirkusu predstavili hlavne v historickom a pragmatickom aspekte, a z nich sa poukázalo na jeho hlavné znaky a podoby. Číslo 3 v roku 2013 sa zameriavalo na ďalšie formy exteriérového divadla ako pouličné divadlo, happening, historický šerm a divadlo a i.“

K celoročným koncepciám sa redakcia opäť vrátila v rokoch 2015 – 2018, v čase, keď vychádzali už len tri čísla ročne a redakciu tvorili dve redaktorky (J. Čajková a J. Mikuš Hanzelová), neskôr len jedna. V roku 2015 sa časopis zameriaval na tie oblasti divadla, ktoré sa v amatérskom divadle sformovali po roku 2000 – dokumentárne, hudobné a kresťanské divadlo. Ku každej téme obsahoval isté teoreticko-historické východisko, analýzu niektorých prejavov spomínaného divadla na amatérskej alebo profesionálnej scéne (A. Váradyová), metodické články (M. Piaček, M. Kovářová a i.), scenáre (Betlehemska hra), ankety s tvorcami a odborníkmi.

„V roku 2015 časopis priniesol veľmi zaujímavú reakciu na ďalší aktuálny fenomén, a to **dokumentárnu drámu**. Príspevok Diany Laciakovej s názvom **Kde sa vzalo a prečo nás oslovuje dokumentárne divadlo** sa ňou zaoberá v súvislosti s inscenačnou tvorbou, poukazuje na jej nemecké korene (E. Piscator, H. Schüller, B. Brecht a i.), analyzuje súčasné teórie a vyjadruje sa aj k súčasnému dokumentárnemu divadlu na Slovensku. Z metodologického hľadiska je veľmi podnetný príspevok Slávy Daubnerovej s názvom **Dokumentárna monodráma M. H. L.**, v ktorom veľmi podrobne opísala spôsob vzniku vlastnej autorskej inscenácie o Magde Husákovvej Lokvencovej.

Problematike hudobného divadla sa pomerne široko venovalo číslo 2 v roku 2015. Vladimír Blaho napríklad v príspevku s názvom **O druhoch hudobného divadla** sa zaoberal jeho základnými druhmi ako opera, opereta, muzikál, hudobná komédia a hra so spevmi, Peter Oravec uverejnil dva príspevky na tému muzikálového herectva a scénickej a kostýmovej výpravy atď.

Belo Felix v príspevku s názvom **Hudba v kresťanskom divadle** (3/2015) okrem historického exkurzu predstavil aj jej základné funkcie, za ktoré považuje ilustratívnosť, vyjadrenie reálnych zvukov a vyvolávanie psychických stavov.“(ibid.)

V nasledujúcom roku 2016 bola cieľom redakcie príprava na Európsky rok kultúrneho dedičstva. K nemu vyšli cenné metodické odborné materiály k uchovávaniu a sprostredkovaniu kultúrneho dedičstva amatérskej divadelnej tvorby od renomovaného muzeológa Miša Kováča v cykle **DDD – Dokladáme divadelné dejiny. Metodická pomôcka k dokumentácii a prezentácii amatérskeho divadla na Slovensku**. Jednotlivé čísla boli tematicky zamerané na dokumentáciu, digitalizáciu a prezentáciu divadla, pričom najmä k druhej téme významne prispeli materiály o systémoch digitalizácie v rôznych inštitúciách u nás (NOC, DÚ, múzeá) aj v Českej republike (NIPOS). K poslednej téme pribudli aj skúsenosti z Chorvátska.

V roku 2017 šlo o prelínanie blízkych umeleckých druhov – divadla a literatúry. Jednotlivé čísla rozvíjali tému rozprávky v divadle, prózy v divadle, poézie v prednese, opäť aj so záznamami úspešných divadelných výsledkov (divadelné spracovania románu G. G. Márqueza *Sto rokov samoty* a i.) či invenčnou inšpiračnou ponukou pre recitátorov.

Rok 2018 bol pre časopis významný 50. výročím jeho vydávania; pri tejto príležitosti sa konalo 5. apríla 2018 kolokvium **50 rokov Javiska** k histórii a zhodnoteniu významu časopisu s referátmi významných teatroológov a divadelných osobností, na ktorom sa zúčastnili aj bývalí redaktori časopisu a kultúrna verejnosť. Číslo 1/2018 uverejnilo z kolokvia viaceré príspevky. Hlavné referáty z neho vychádzajú na prelome rokov 2019/2020 v zborníku s rovnomeným názvom kolokvia. Jednotlivé kapitoly sa venujú obsahu časopisu v prvej časti historicky po desaťročiach, v druhej časti analyzujú jeho obsah z viacerých tematických uhlov pohľadu (divadelná teória, divadelná kritika, divadlo detí). Zo zborníka uvádzame aj citáty v tomto materiáli. Okrem historizujúcich a memoárových materiálov sa Javisko v roku 2018 venovalo aj využitiu bábk v divadle či mimo neho.

Rubrika **Téma čísla** povyšovala Javisko na skutočne odborný, fundovaný, pritom čitateľsky prístupný a zrozumiteľný časopis, ktorý prinášal cenný vzdelávací materiál z problematiky divadla a umeleckého prednesu pre tvorcov a záujemcov o divadlo. Hoci bola nasmerovaná k amatérom, vysoko ju oceňovali aj teatroológovia a profesionálni divadelníci. Spočiatku priťahovala aj ďalších predplatiteľov.

Okrem tematických materiálov však mali výchovno-vzdelávací dosah, hoci menší, aj iné rubriky. **Festivaly a Krajské prehliadky** prinášali odborné hodnotenia a kritické reflexie súťaží, prehliadok a jednotlivých inscenácií či prednesov, čím zoznamovali čitateľa nielen s informáciami a odborným názorom, ale spolu s nimi prinášali aj sumu poznatkov z literatúry a divadla, analýzy literárnych a divadelných artefaktov, a podnecovali tak záujem o ďalšie štúdium či rozvíjali kritické myslenie čitateľov.

Ďalším zdrojom odborného informovania a vzdelávania, ale aj podnetnej inšpirácie pre konkrétnu tvorbu súborov a divadiel bolo uverejňovanie nových dramatických hier prevažne slovenských autorov (M. Ditte, M. Dacho, I. Fodor, A. Kret, P. Petrik, P. Karvaš, J. Mikuš, S. Cíváňová, J. Mokoš, M. Kováč) aj dramatických textov víťazných inscenácií celoštátnych súťaží (Disk Trnava). K tomuto okruhu vzdelávacích textov môžeme priradiť už spomenuté metodické texty k štruktúrovanej dráme či dramatickým cvičeniam od A. Skořepovej.

Hoci sa to na prvý pohľad nezdá, ale zaujímavým vzdelávacím materiálom boli aj Rozhovory. Najmä rozhovory s výraznými tvorivými divadelnými osobnosťami, ktoré svojou skúsenosťou a názormi mohli vysloviť a odovzdať veľa poznania z umeleckého tvorivého procesu a výchovne pôsobiť aj svojimi vzťahmi a postojmi. K tým najzaujímavejším patrili rozhovory s Petrom Kubom o umelecko-pedagogickom procese v detskom divadle (1/2007), Jozefom Cillerom o scénografii v divadle (4/2007), Milanom Sládkom o pantomíme (2/2008), Ľubomírom Burgrom o hudbe (4/2008), ale aj s viacerými ďalšími divadelnými osobnosťami (B. Uhlár, P. Butko, J. Císař, E. Vášáryová a i.).

Rubriky **Za hranicu a Zahraniční Slováci** prinášali poznatky o situácii amatérskeho divadla v zahraničí, predovšetkým v jazykovo a divadelne blízkej Českej republike, ale aj v iných krajinách (Nemecko a i.), mali však viac informatívny charakter.

Na ďalšie možnosti štúdia a poznávania odbornej literatúry pravidelne upozorňovala po celé trvanie rubrika **Do knižnice**, ktorá oboznamovala čitateľov s novými príspevkami teatrológie, dramatických textov, divadelnej histórie od našich i zahraničných autorov z vydavateľstva Divadelného ústavu, vysokých škôl, českých inštitúcií.

Časopis, ktorý v rokoch 2007 – 2018 vydávalo Národné osvetové centrum s podporou Ministerstva kultúry SR, mal po celé toto obdobie vyrovnanú úroveň naplnenú zaujímavým obsahom, reagujúcim na prejavy doby, s možnosťou otvorenej diskusie na jeho stránkach. Prispel k udržiavaniu vzdelanostnej úrovne amatérskych divadelníkov, bol študijným materiálom nielen pre nich, ale aj pre umelecké a vysoké školy s humanitným zameraním. Informoval a dokumentoval dianie v divadle a umeleckom prednese, aj ich odbornú reflexiu. Napriek tomu záujem odberateľov o časopis rokmi klesal. Prispela k tomu éra webových stránok a Facebooku, ktoré prebrali informatívnu funkciu časopisu, a tiež chýbajúce personálne zabezpečenie redakcie, najmä marketingu časopisu. Javisko malo síce svoju webovú stránku, spočiatku aj dosť navštevovanú, s úryvkami z jednotlivých článkov každého čísla. Stránka informovala o časopise, uchovávala úryvky predchádzajúcich čísel, nerozvíjala však už jeho obsah novými príspevkami či možnosťami komunikácie.

Nie každá oblasť neprofesionálneho umenia sa mohla v uvedenom období pochváliť možnosťou vydávania časopisu. Javisko túto možnosť naplno využilo a zanecháva po sebe bohatý informačný a vzdelávací materiál, ktorý slúži aj v súčasnosti a bude možno aj v budúcich rokoch.

Prehľad zamestnancov v Národnom osvetovom centre, ktorí participovali na vzdelávaní v období rokov 2007 – 2018

Augustin Milan
Babčáková Katarína
Bábik Ján
Balco Július
Bančej Marián
Biznárová Miroslava
Brožík Vladimír
Burič Jozef
Buschová Andrea
Bútor Pavel
Čifra Štefan
Čajková Jaroslava
Čechovič Ľubomír
Čulík Vladimír
Ditte Michal
Ditte Jurčová Iveta
Ditmarová Lucia
Dobrotová Mariana
Ferovová Elena
Fodorová Daniela
Galbička Ondrej
Galková Zuzana
Holečko Miroslav
Hrabovská Martina
Hrčková Eva
Hunčagová Eleonóra
Hupková Ingrid
Chomová Svetlana
Iványiová Ľudmila
Janegová Ľubica

Jankovič Jakub
Jaroš Peter
Ježíková Markéta
Klepačová Eleonóra
Koval' Martina
Krafčík Michal
Lasičková Lucia
Leščák Milan
Liptaková Janka
Kolembusová Kristína
Kollárik Michal
Kotlírik Andrej
Krnáčová Petra
Kysel' Marián
Kysel' Vladimír
Machala Drahoslav
Maťašíková Viera
Medved'ová Anna
Mikuš Hanzelová Jana
Mináčová Lucia
Moncol' Matej
Noga Michal
Ňuňuk Pavel
Očenášová Dagmar
Oravcová Natália
Pastorová Eleonóra
Pašková Viera
Pernecká Eva
Polovková Sandra
Porubčin Jozef

Račková Zuzana
Rapoš Pavol
Semaňáková Dominika
Sihelská Dana
Silnická Oľga
Starovecká Marie
Stračiaková Barbora
Strelková Jarmila
Školudová Zuzana
Šprtová Alena
Štangová Soňa
Štefanovičová Michaela
Štefková Alena
Štefková Alexandra
Štefko Vladimír
Šuplata Václav
Vandová Kristína
Vasilová Veronika
Vráblicová Katarína
Weinciller Peter
Zákuťanský Peter
Zima Štefan
Žilavá Alexandra

Zoznam edičných titulov vydaných v Národnom osvetovom centre v rokoch 2007 – 2018

- Animátor kultúry – učebnica pre potreby dištančného vzdelávania (2007)
- Národné osvetové centrum a vzdelávanie, procesy, programy, perspektívy (2007)
- Voľný čas – príležitosť pre rozvoj kreativity, inovácií a vzdelávania (2007)
- Súčasné témy v občianskom vzdelávaní (2007)
- Reklama v kultúre – CD rom (2007)
- Zborový spev v koncepcii pôsobenia Národného osvetového centra v rokoch 1993 – 2007 vrátane 2 CD z Festivalu slovenskej zborovej tvorby (1996, 1999) a 2 CD Mládež spieva 1998, 2005, (2007)
- Literárny Zvolen – zborník ocenených práce z celoslovenskej súťaže (2007 – 2018)
- CD a DVD nosiče – metodický materiál NOC zameraný na podporu euroobčianstva v miestnej kultúre v SR (2008)
- Malá multikultúrna kuchárka – príručka (2008)
- Európsky rok medzikultúrneho dialógu 2008 – bulletin dokumentujúci aktivity projektu (2008)
- Ľudové tance slovenských regiónov – 9 častí (2001 – 2009)
- Kultúra osveta a turizmus (2009)
- CD Tak prichádzalo slovo... Polstoročie recitačnej súťaže Hviezdoslavov Kubín (2009)
- Kultúroperátor – učebnica dištančného vzdelávania (2010)
- Záujmové vzdelávanie – teória, metodika, prax (2011)
- Dobrovoľníctvo v oblasti kultúry pri príležitosti európskeho roku dobrovoľníctva (2011)
- Tvorivá dramatika v edukácii a inscenačnej praxi detských divadelných súborov (2011)
- Chtiví svetla I. – VI. (2008 – 2012)
- Historické, spoločenské a kultúrne dedičstvo sídiel a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry – učebnica dištančného vzdelávania (2012)
- Historické, spoločenské a kultúrne dedičstvo sídiel a rozvoj miestnej a regionálnej kultúry – učebnica dištančného vzdelávania (2012)
- Aspekty a trendy súčasnej kultúry (2013)
- Kultúrne dedičstvo v miestnej a regionálnej kultúre – učebnica dištančného vzdelávania (2014)
- Rok Ľ. Štúra - zborník príspevkov z rovnímenného z kolokvia (2015)
- Deti, počte si zaspievať (2016)
- Kultúrne dedičstvo v kontexte vzdelávania – zborník z konferencie pri príležitosti Európskeho roku kultúrneho dedičstva 2018 (2017)

Fotodokumentácia vzdelávacích aktivít NOC

Tréning Vedenie ľudí v kultúrnych inštitúciách 2011. Foto: Veronika Vasilová.

Tréning Marketing v praxi kultúrnych organizácií 2018.
Foto: Veronika Vasilová.

Tréning Inovácia a iniciatíva v práci manažéra kultúry 2016. Foto: Veronika Vasilová.

Kurz Animátor kultúry 2017. Foto: Veronika Vasilová.

Tréning Rozvoj manažérskych zručností v kultúre 2014. Foto: Veronika Vasilová.

Tréning, Biela – Sociálnopsychologický výcvik Rozvoj sociálnych a komunikačných zručností 2018. Foto: Svetlana Chomová.

Slovenská Kronika 2018. Foto: Jakub Jančo.

V-klub, seminár – Seminár Otvorené – ústretové – prístupné (kultúrne inštitúcie na ceste k debarierizácii) 2018. Foto: Peter Zakuťanský.

Divadelné tvorivé dielne, Scénická žatva 2018. Foto: René Miko.

Experimentálny výtvarný workshop, TVORBA 2018. Foto: Peter Zákutanský.

Dramapedagogický workshop, TVORBA 2018. Foto: Jakub Jančo.

FILMWORK 2017. Foto: Peter Zákutanský.

Fotoworkshop AMFO 2018. Foto: Jakub Jančo.

Škola tanca, FF Východná 2016. Foto: Matúš Lago.

Letný kurz zbormajstrov 2018. Foto: Marie Starovecká.

Národné osvetové centrum a vzdelávanie 2007 – 2018

Zostavila:

PhDr. Svetlana Chomová, PhD.

Autori príspevkov:

Prof. PaedDr. Miroslav Krystoň, CSc.

PhDr. Svetlana Chomová, PhD.

Mgr. Lucia Ditmarová, PhD. (ed.)

PhDr. Ingrid Hupková, PhD.

PhDr. Veronika Vasilová, PhD.

Zuzana Račková

Mgr. Jaroslava Čajková

Úvod napísala:

PhDr. Svetlana Chomová, PhD.

Recenzovala:

PhDr. Zuzana Slušná, PhD.

Tlač:

Stredná odborná škola polygrafická, Račianska 190, 835 26 Bratislava

Vydalo:

Národné osvetové centrum

Vydanie 1.

Rok vydania: 2019

Náklad: 200 kusov

Počet strán: 92

ISBN: 978-80-7121-362-8

EAN: 9788071213628

Národné osvetové centrum je kultúrno-osvetovým zariadením s celoslovenskou pôsobnosťou so všeobecným zameraním a etablovaný aktér vzdelávania zamestnancov v oblasti kultúrno-osvetovej činnosti. Ako štátna príspevková organizácia Ministerstva kultúry SR realizuje spektrum aktivít primárne občianskeho, profesijného a umeleckého vzdelávania, pričom mnohé z nich súvisia aj s plnením úloh štátnej kultúrnej politiky.

Publikácia **Národné osvetové centrum a vzdelávanie 2007 – 2018** prehľadným spôsobom sumarizuje a mapuje široké a rozmanité spektrum vzdelávacích aktivít. Podobné prehľady umožňujú širšej, ale aj odbornej verejnosti získať komplexnejší obraz o aktivitách a činnostiach inštitúcie, o stanovených prioritách, ako aj o realizovaných projektoch s dôrazom na hlavné ciele a poslanie Národného osvetového centra. Publikácia podrobnejšie zachytáva prehlbujúcu sa inštitucionálnu diverzifikáciu a liberalizáciu sociálneho prostredia, odкрýva obsahovú a formálnu otvorenosť realizovaných aktivít, flexibilitu samotnej inštitúcie, ktorá na jednej strane rešpektuje vlastný etablovaný rámec daný nadväzovaním na odkaz osvetových aktivít, ale zároveň ho kreatívne transformuje s ohľadom na aktuálne spoločenské potreby a najmä s dôrazom na odbornú a osobnú kompetentnosť pracovníkov, ktorí sa na koncipovaní, príprave a realizovaní aktivít podieľali.

PhDr. Zuzana Slušná, PhD.

